

דבר ה כנסת

26

נו/ מושב שני ישיבות קצ"ז - קצ"ט / כ"ז - כ"ט באדר ב' התשמ"ו / 7 - 9 באפריל 1986

ישיבה מיוחדת

הישיבה המאה-ותשים-ושבע של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, כ"ז באדר ב' התשמ"ו (7 באפריל 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. יום הבריאות העולמי

כרור לכול, שעדיפה פעילות מניעה על פעילות מרפאה. היא כוונת וולה יותר, והיא חוסכת למשק הלאומי הוצאות אשפוז ואובדן ימי עבודה. לעניין זה של מניעת מחלות נדרש גם הרמב"ם. כ"הלכות דעות" מפרט הרמב"ם את הכללים שיאחו בהם האדם למען ישמור על בריאותו, מזונות שיבחר בהם ומזונות שיוזהר מהם.

מאז קום המדינה נקרא משרדנו משרד הבריאות ולא משרד הרפואה, בשל אימץ התפיסה המקיפה, הקוראת לפעול לקידום בריאותה של האוכלוסייה. כחלק מן הרעיון הכללי של יצירת מדינת רווחה.

אחת הדרכים החשובות בפעולות המניעה היא הקניית הרגלי בריאות לאזרחי המדינה - תחום שעליו מופקדים שירותי בריאות הציבור. אנו עוסקים בקידום בריאותו של הפרט החל מתכנון ההיריון, הפיקוח על האשה ההרה, הטיפול בתינוק ובפעוט, בילדי הגן, בחלמידי בתי-הספר, ועד לדאגה לחולים הכרוניים ולקשישים שבקהילה.

היבט חשוב הוא ההיבט הקהילתי. הקהילות שמצבן הכלכלי איתן נוטות, יותר מהאחרות, לפתח מחלות הנובעות מיתר לחץ-דם, מחלות לב ואחרות, משום אורח חייהן והרגלי התזונה שלהן, ואילו קהילות החיות בתנאי מצוקה חשופות למחלות זיהומיות ולחוסר דם, והדור הצעיר שלהן - לסמים ולאלכוהול. לכן, אין ספק כי חינוך לבריאות, ובאמצעותו הקנייתם של הרגלי בריאות נכונים, הוא אחד מכלי העבודה החשובים של שירותי בריאות הציבור.

על-מנת לשנות את ההרגלים באוכלוסייה יש צורך ב"סוכני שינוי". הנוונה לבעלי מקצוע ולאנשים פרטיים הבאים במגע עם קהל היעד, שאת התנהגותו הבריאותית רוצים לשנות. לשם כך מתקיימות השתלמויות לרופאים, לאחיות, לפסיכולוגים, ליועצים חינוכיים, למורים ולמפעלי בריאות קהילתיים. דוגמה קונקרטית לכך היא פרויקט של השתלמות לפסיכולוגים וליועצים חינוכיים של עיריית ירושלים בנושא מניעת עישון בגיל ההתבגרות. ידוע, כי הרגל העישון נקנה בחילה בגיל זה, וכי כ-50% מכלל המוגיסיים לצה"ל מעשנים.

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, יש לנו היום יום דיגדוש מבחינת סדר-היום של הכנסת. יש גם כמה אירועים מחוץ לכנסת עצמה. בכל זאת, לא נוכל לקיים את עבודתנו כסדרה בלי להזכיר, לגמרי בקצרה, במסגרת ישיבה מיוחדת של הכנסת, את יום הבריאות העולמי שחל היום, 7 באפריל, אשר נקבע כיום הבריאות העולמי על-ידי ארגון הבריאות העולמי WHO.

משרד הבריאות שלנו החליט להקדיש השנה את יום הבריאות העולמי להרגלי בריאות נכונים ליחיד, למשפחה ולחברה. משרד הבריאות, האמון על בריאות הציבור ועוסק במשך כל ימות השנה בפעילות מונעת ומרפאה, קיבל על עצמו, בין השאר, לעסוק גם בהחדרת תודעת הבריאות. אני משבח ומכיר אותו על כך.

לפיכך, דקות ספורות לפני פתיחת הישיבה הרגילה של הכנסת היום אתן, במסגרת ישיבה מיוחדת, את רשות הדיבור לסגנית שר הבריאות, והיא תאמר את דבריה, את דברו של המשרד. עקב הנסיבות לא נקים דיון כמתוכנן. אלא ניאלץ להסתפק במסגרת מצומצמת זו של ישיבה מיוחדת.

אני מזמין את סגנית שר הבריאות לומר את דבריה.

איך אומרים? - העיקר הבריאות.

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמחליט:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יום הבריאות העולמי מוקדש השנה להרגלי בריאות נכונים ליחיד, למשפחה ולחברה. בריאות במובנה הרחב והמודרני כוללת את רווחתו הגופנית, הנפשית, החברתית והסביבתית של האדם. על-מנת להגיע להישגים בתחום הבריאות של הפרט והכלל, הולכת וגוברת ההכרה כי יש לפעול יותר בתחום המניעה. תפקידה של הרפואה הוא ריפוי המחלות ומניעת סיבוכיהן. בצד הרפואה קיים השירות המונע, הפועל בקשת פעילויות רחבה, החל מן החינוך לבריאות דרך איתור קבוצות סיכון בקהילה והדגשת בריאות הסביבה ועד לחיסונים לפרט.

שרפות, תאונות דרכים וכיוצא באלה, הקשורים באופן ישיר בעישון, והעיקר — כיום ידוע לנו כי בארץ מתים כל שנה כ-5,000 איש כתוצאה ממחלות הנגרמות באופן ישיר על-ידי עישון.

המניעה והטיפול בנושא הסמים חשובים מאוד בחברתנו. פעילות חינוכית בקרב הורים ואיתור אוכלוסיות צעירות בסיכון, ממשיכים להיות מטרה חשובה בבריאות הציבור בארץ.

שתיית משקאות חריפים הולכת ומקיפה שכבות רחבות יותר של הציבור בישראל. פעולתם של חוגי הגמילה אינה מספיקה. גם כאן צריך הרגש להיות במניעה. עמנו היה ידוע ככל הדורות בכך, שנגע האלכוהולים לא פשה בו, יש סימנים מדאיגים כי עוד ועוד צעירים ואף מבוגרים בארץ הופכים לאלכוהוליסטים, מצב שהוא כרוני, יש לפעול במרץ כדי שנגע שתית הטופה המרה על כל הכרוך בו — תחלואה במערכות הגוף, התנהגות הפרט ותאונות הדרכים בעקבותיה — המוכרים כליכך בחברות המערביות, לא יגיע גם אלינו.

הקניית הרגלי בריאות נמשכת גם בגיל הבגרות וההורות, הדגש הוא בתזונה הנכונה המונעת מחלות של יתר לחץ דם, סכרת וטרשת עורקים. אנו רואים דרך חשובה להילחם בזאת ובהשמנה הבאה בעקבותיה על-ידי אמצעי הסימון התזונתי של המזון. משרד הבריאות משתדל להגיע לכך שעל מוצרי המזון יהיה כתוב בדיוק מהי תכולתם, ובכלל זה הערך הקלוריה שלהם. הדבר מתבצע במזון הדיאטטי על סוגי השונים. עוד ועוד אנשים בתוכנו בודקים אם יש במזון צבעי מאכל וחומרים משמרים. כן למד הציבור לדעת להסתכל על תאריך התפוגה — מועד תום השיעור — של מוצרים בעלי אורך חיי מדף מוגבלים.

אמצעי נוסף שבעזרתו אפשר להגיע להישגים בריאותיים הוא הפעילות הגופנית על צורותיה השונות — התעמלות, טיולים בטבע, חוגי מחול ופנאי וכיוצא באלה. מחקרים חדשים מראים, כי הליכה של שלושה קילומטרים ביום, למשל, מסוגלת להאריך את חיי האדם בכ-10%. אנו מקוים כי הרגלי הפעילות הגופנית יתפסו מקום חשוב יותר ויותר באורח החיים בארץ.

יש לציין שהתחלואה והתמותה מטרשת עורקים אצל גברים בעולם המערבי מצויות בירידה, וניתן לייחס זאת לטיפול טוב יותר בחולים — מניעה משנית — אבל בעיקר לשינוי הרגלי התזונה ומעבר לתזונה נכונה, ירידה בשיעור המעשנים וטיפול הפעילות הגופנית. אנו מקוים כי מגמה זו, שבניצניה אנו חווים עתה גם בארצנו, תלך ותגבר.

משקלה הגובר של אוכלוסיית הקשישים בארץ מציב אתגר חדש לשידור בריאות הציבור. איננו רואים כפתרון רצוי את הכנסתם של הקשישים למסורות, אלא את שילובם ואת המשך מגוריהם בקהילה. צורכי הקשיש הם שונים ומגוונים ומצרכים הקניית הרגלי בריאות שונים אשר יאפשרו להם ולבני משפחתם התמודדות עם הבעיות האישיות והחברתיות, שלהן השלכה על כריאותם ומצבם הרפואי של הקשישים. תוכניות קהילתיות נמצאות בפיתוח ובהפעלה ובהן משתתפים, לצד לשכות הבריאות וגורמי הרפואה, גם גורמים קהילתיים התגוררתיים מקומיים.

שינוי בהרגלי הבריאות מקבל חשיבות הולכת וגוברת בתפיסה המודרנית. לא רק לצורך מניעת תחלואה והארכת תוחלת החיים, אלא גם לשיפור איכותם. נעשית פעילות ענפה

פעולה נגד עישון מקנה לצעיר הרגלי בריאות, שאותם הוא נושא עמו כל חייו. פעולה "סוכני השינוי" חשובה להקניית הרגל בריאות זה.

"סוכני השינוי" הפועלים יום יום כשטח הם צבא עובדי בריאות הציבור, האחיות, והרופאים, העוסקים בפיקוח ובמתן השירות המונע במסגרת התחנות לבריאות המשפחה. תוך כדי המעקב אחר האשה ההרה, מוקנים לאשה הרגלי בריאות בתקופה שבה היא פתוחה לקליטת המסר הבריאותי. לטובתו של העובר המתפתח ברחמה. בביקורים החוזרים עם התינוק והפעוט המתפתח מוקנים להם הרגלים של היגיינה ותזונה נכונה.

מתברר, כי אפשר למנוע בעיות של טרשת עורקים ועששת שיניים בגיל מבוגר על-ידי תזונה נכונה בגיל הילדות. להרגלי אכילה נכונים, המופנמים בגיל הזה, יש השלכה להזדקקות של הפרט לדיאטות למיניהן בגיל המבוגר. האוכלוסייה יודעת היום כי התינוק השמן והחולן אינו כהכרח התינוק הבריא. ההרגל של מתן מייסוך כבקבוק בגיל זה הולך ונעלם.

בגני-הילדים ובמעונות-היום הוחל בשנה החולפת בפרויקט ניסויי של תוכנית לבריאות השן שהוכנה בשיתוף עם בית-הספר לרפואת שיניים באוניברסיטת תל-אביב. התברר כי ילדי הגיל הזה מסוגלים לאמץ הרגלי בריאות לשנים רבות. תפוזתו היא כי שמירת הגיינה של השיניים ותזונה נכונה, בתוספת ההספחה המונעת, תביא לירידה משמעותית במחלות העששת בארץ. פעילות זו נמשכת בבתי-הספר כשכמציאות המתפתחת מושם הדגש בטיפול בשן. כמניעת השמנה וכחינוך מיני.

שלושה גורמי סיכון עלולים להירשע על-ידי צעירים בתקופת התבגרותם והם נוגעים לעישון, לסמים ולאלכוהול. מתברר שבארץ קיימת מגמה של ירידה באחוז המעשנים בגילאים הבוגרים. אך אלה הממשיכים לעשן התחילו בכך בגיל הנעורים ונכשלו בניסיונות הגמילה. תשדירי השירות שאותם אנו רואים בטלוויזיה מטעם האגודה הישראלית למלחמה בעישון מרגישים את איכות החיים ללא עישון וכי העישון של חובר פוגע גם כך. התחציה כי כלנו הופכים על-כורחנו ל"מעשנים פסיביים" קונה מקום בתוכנו. אפשר לעשות יותר למניעת עישון בקרב הדור הצעיר.

המעשנים בגיל המבוגר יכולים למצוא מזור לבעיותם בחוגי גמילה שמנהלת האגודה למלחמה בעישון. יורעים המקרים שבהם העישון של האם ההרה פוגע בעובר. חינוקות אלה נולדים קטנים יותר ושיעור הפגים ביניהם הוא גבוה יותר, על כל המשתמע מכך. נשים בהיריון פתוחות לקליטת המסר הבריאותי בנושא העישון, אבל גם בני המשפחה האחרים צריכים לתת דוגמה אישית לילדים.

מאז החל משרד הבריאות כמאבק נגד העישון ירד שיעור המעשנים בארץ ב-6%, מ-42% ל-36%. עם זאת יש לציין כי בקרב הנער הסתמנה עליה משמעותית במספר המעשנים, והיא נמשכת עד עצם היום הזה. כיום, כשליש מבני 17 — 18 מעשנים בקביעות, ובצבא מגיע שיעור המעשנים ל-50%.

העישון פוגע בנשים הרות, בעובריהן — לידות פג, מומים מלידה ואף מותה — וכחניקות לאחר הלידה. נוסף על תחלואה מגוונת זאת, גורם העישון לנזקים כלכליים משמעותיים. לפי סקר שנערך לאחרונה על-ידי מומחים מטעם האגודה הישראלית למניעת עישון, כ-400 מיליון דולר "עולים בעשן" כל שנה כתוצאה מאיבוד ימי עבודה, ימי אשפוז,

המודעות הציבורית לחשיבותו של נושא בריאות הפרט כחלק מרווחתה של החברה כולה.

ולואי ויתקיים בנו הפסוק: "ונשמרתם מאד לנפשתיכם".

תודה.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לסגנית שר הבריאות, חברת הכנסת שושנה ארבלי אלמחליט, ואני בטוח שכולנו נטה אחון לדבריה ונסיב עם עצמנו ועם זולתנו.

ב. הצעת סיעת מפ"ם להביע אי אמון לממשלה בגין הכניעה ללחצים לאומנים ודתיים-חרדיים

שהובילה להפסקת החקיקה נגד גזענות ובשל תפקודה הלקוי של הממשלה

האלה היום הם כבר דברי תמימות, על מי שהיה שר בממשלת הליכוד, שהגדילה את החוב הלאומי מ-24 מיליארדי דולר, יש לו העז והחוצפה לומר על חבריו לממשלה שהם אשמים בנייקה מתמדת של לשד העם לטובת סקטור מסוים, או שכל מה שיש להם בא ממשאבי המדינה, מה כבר הוא השאיר להם ממשאבי המדינה? אבל אם כך הוא חושב — אין כתב אשמה חמור יותר מדבריו של שר אוצר, האומר על ראש ממשלה ועל סיעתו, שאדם הוא שותף ועמם הוא נושא באחריות משוחפת. שהם יונקים את לשד העם לטובת סקטור מסוים. מרע סיעת הליכוד איננה מציעה אי אמון לממשלה על דבר שכזה, על חמס, על יניקת לשד?

אבל לא אתמה על כך. היו דברים חמורים יותר. הדברים שאמר שר התעשייה והמסחר הנוכחי, שר הביטחון לשעבר, אלוף מלחמת לבנון, היו חמורים הרבה יותר. לכן, למען האמת, אינני צופה שום משבר היום. הכול יכרא, כנראה, על מקומו בשלום. אני גם מוכן להתבדות. אבל אותם שכן מדברים וכך מגיבים, ועורכים לפנינו קבל עם ועדה ומעל כל הכמות את המשחק המכוער הזה, ודאי שאינם מדבים כבוד לממשלת ישראל, לשיטה הרמוקרטית של ישראל ולכנסת שמניחה להם להמשיך בכך.

אנחנו מציעים אי אמון לממשלה זו על עניין נוסף, והוא כולל, אולי, ומשקף את כל מה שקורה בישראל בימים האלה, העילה הרשמית השנייה להצעת האי אמון שלנו היא הדחייה החוזרת ונשנית של הגשת החוק נגד גזענות כארץ הזאת. רבותי, יש בידי כמה ציטוטים מחרידים מדברים שנאמרים בימים אלה. על העברת גופתה של תרזה אנגליין, מקברה בראשון לציון אמר רב בישראל, ששהותה כאותו מקום מקלקלת את האקולוגיה של בית הקברות, ושזאת איננה גזענות, משום שמי שיש לו כלבה גזעית איננו אוהב שכלבים לא-גזעיים מתקרבים אליה, ושזאת נאווה כשיש לך סוס גזעי, זאת איננה גזענות. אני חושב שהאיש הזה חירף את מערכות ישראל: הוא, כתבריו, שבאים ומוציאים כתב מלשונות נורא על מורשת ישראל, שעה שהם באים ואומרים שחוק נגד גזענות יכול לפגוע בדת ישראל. אני חושב שמלשונות כזאת לא נשמעה שנים רבות, ואולי מעולם לא, מפי יהודי על דת ישראל. זה אחד הדברים המחרידים שקרו לנו, לומר שהעם במדינת ישראל, מדינתו של עם שאיבד שליט בכגון כגון אותה תורה נחעבת, איננו יכול לקיים בארצו שלו חוק שבא להגן על המדינה הזאת מפני מי שבאים ומייבאים אליה את התורה הנוראה הזאת.

אחר שעומד על הבמה הזאת מכופף את כל המחנה הדתי, זה אחד הדברים המזעזעים, המזעזעים באמת.

בתחום זה, יש עדות להפנמת ערכים אלה על-ידי הציבור, הנותנת אותותיה בחיי היום-יום.

אבל אין די בכך. לאור הכרחו של ארגון הבריאות העולמי על יעד של בריאות לכל בשנת 2000, אנחנו עושים ונעשה לשיפור הרגלי הבריאות של האוכלוסייה במדינה. אנחנו מקוים שציון יום הבריאות העולמי בישראל ישמש מנוף להמשך פעילות ענפה ומגוונת על-ידי משרד הבריאות וגורמים נוספים במשך כל ימות השנה, כי רק בהתמדה, חן תיאום ושילוב עם כל הגורמים, ניתן להשיג את המטרה של העמקת

היו"ר ש' הלל:

עכשו אנחנו עוברים לארבע הצעות להביע אי אמון לממשלה, כמסגרת סדר-היום הרגיל שלנו.

רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר הכנסת אלעזר גרנות, להסביר מטעם סיעת מפ"ם מרע היא רוצה להציע אי אמון לממשלה.

קריאה:

מי משיב?

היו"ר ש' הלל:

תהיה חשובה, אין בעיה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אי אמון שמפ"ם רוחשת לממשלה הזאת הוא מן המפורסמות, ובכל זאת אנחנו חוזרים ומציעים הפעם הזאת אי אמון לממשלה בגלל שרשרת אירועים שנחקצו ובאו עלינו בימים ובחודשים האחרונים.

אנו מגישים הצעת אי אמון לממשלה ומציעים לחברי הכנסת לתמוך באי אמון זה, קודם כול, משום האי אמון שהממשלה רוחשת לעצמה, שנית, על האי אמון שהממשלה הזאת נועטת באופיה ההומני של המורשה היהודית, שלישית, על האי אמון שהממשלה הזאת מטפחת בדמוקרטיה הישראלית.

לפני שלוש שנים עמדנו על בימה זו יחד עם חברינו ממפלגת העבודה וקראנו להעביר ממשלת ודון מן הארץ, אותה ממשלה שהביאה עלינו את אסון לבנון ושיקעה אותנו במדמנה של לבנון.

היום אנחנו קוראים להפסיק את כהונתה של ממשלת מדון, ממשלה שאינה חולה מלריב בתוכה, ממשלה שאילו קיבענו את דעתם של כל אחד ממרכיביה וכל אחד משריה על חבריו היינו מגיעים להצעת האי אמון-החקיקה והאפקטיבית ביותר, ולא היינו צריכים להוסיף מלה.

בימים אלה ממש אנחנו עדים לעוד מערכה במחזה התוהו הזה של איומי שכירה והתקפלות שלאחריה. והדברים מתרחשים אולי אפילו ברגעים אלה. זו ממשלה משתוחח ומשכשכת, ממשלה משתוחח לפני הרכ שן, וממשלה שמשכשכת ואיננה יודעת להמיש את רגליה כדי לצעוד ולו צעד אחד לקראת שלום ולקראת תקווה.

העילה הראשונה היא דבריו האחרונים של שר האוצר כלפי ראש הממשלה, לכאורה, שר האוצר היה צריך להסיק את המסקנות לאחר שהוא הביע אי אמון שכה בראש הממשלה, במפלגתו ובסיעתו. אינני רוצה כאן להקשות, כיוון שהדברים

הישראלית אינה יכולה להתקיים תוך חזרה לימי הביניים. היא אינה יכולה להתקיים במשטר חברתי שעושה דלים ורוצץ אכזריות. האקולוגיה של מדינת ישראל אינה בכתיבה הקבוצתית, היא מתחילה מכאן. אנחנו קובעים את האקולוגיה של מדינת ישראל, והבית הזה משחית את האקולוגיה של מדינת ישראל בכך שהוא נכנע לקטניות קטנות.

אינכם מאמינים שתרכשו את רוב העם בכחירות ואתם צריכים מראש לכפות את עצמכם להסכמים עם מיעוט קטן שכופה את עצמו על הרוב, עד כדי שינויים במצב? אני מבין שכאשר צריכים להקים קואליציה גם משנים מצעים, מתפשרים, אבל תנועה מוותרת על המצע כדי למצוא חן? עד כדי כך?

אני יודע שהצעת אי-האמון שלנו לא תפיל את הממשלה

אברהם ורדיגר (מורשה):
היא כבר נפלה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
ולוואי שכך היה, כי אז הייתי מוכן לסובב עם הנאום הזה שבע פעמים, אבל אני חושש שלא.

אני, על כל פנים, קורא לחברי הכנסת כאן: אתם אחראים לא רק בפני המצליף של סיעתכם. הלא אתם רוצים שלא לקיים את הרוטציה, האם העילה היא הדברים שאמר מודעי? זאת העילה, או הדברים שהממשלה עושה ואינה עושה — במשטר החברתי שהיא מקיימת, בהעדר תוויה לקראת שלום, בכניעה המבישה הזאת לדעות ארכאיות, לאורחות חשיבה ארכאיים?

רבתי, אומרים שהומן אינו עושה שום דבר, אבל אנשים עושים בזמן. אני יודע, אני מניח שיהיה שיעור קצר, תעברו את הדבר הזה, ואם אני צריך להאמין להכרזות שהושמעו מפיו של ראש הממשלה, יהיה גם חוק נגד גזענות, מסורס, אולי, בעוד שבע-שבעים.

רבתי, הביזיון הזה שהכנסת כפתה על עצמה בכך שהביאה את עצמה לשבוע האחרון של מושב זה בלא חוק נגד גזענות, המצב שלפני ניתנת לאדם אחד הזכות לבוא ולעצור את מהלך הזמן במדינה הזאת, כל אלה מחייבים שהממשלה הזאת תיפול, וכמקומה, במשפט העם, תקום ממשלה אחרת, ממשלה של שוויון חברתי. משום שבמקום שאין שוויון לא יהיה גם שלום ולא יהיו זכויות אזרח. ממשלה שחותרת לשלום, ממשלה שעושה צדק עם עמה ועם שכניה — לממשלה הזאת אנחנו מצפים, לה אנחנו מייחלים. וכדי שהיא תקום, צריך לפנות ממקומה את הממשלה הזאת. ליום הזה ניחל, וככל שיקדם ייטב.

היור' ש' הלל:
אני מודה לחבר הכנסת גרנות.

אנחנו פשוט חוזרים לאחור במנהרת הזמן. ימי הביניים מחקרים. בודקים מזוהות כשקורה אסון, מחזירים אותנו לימים של שדים ורוחות בניית מלון בטבריה, מחפשים את הטומאה מתחת ליסודות, והרב יושב ושחק.

רבתי, הפונדמנטליסטים אינם מאיימים על שום חברה עד שהחברה נכנעת להם. אין לי ריכוז עם הרב שך. אני מאמין שאיש באומנותו יחיה. יש לי ריכוז עם ממשלת ישראל, שנותנת לרב שך לקבוע את מה שקורה כאן. אני מביע אי אמון לרב שך, אני מביע אי אמון לראש ממשלה שמקבל את הרב שך כסמכות שקובעת מה קורה במדינת ישראל. אני מביע אי אמון לקואליציה שמסכימה כך להתקפל ולוותר על ריבונותה של הכנסת ושל הממשלה ולהפוך את מדינת ישראל ממדינת חוק ומדינה דמוקרטית למדינה תיאוקרטית.

המאבק והוויכוח הוא על הדמוקרטיה הישראלית, אין זה ויכוח בין דעות. כימים אלה מתרחש כרטום מרחיק לכת באושיותה של הדמוקרטיה הישראלית. על זה הוויכוח. אני עומד היום בשם סיעת מפ"ם וקורא לכנסת להחששת, וקורא לחברי הכנסת לא לתת לנציגיהם בממשלה להמשיך ולעשות פלסטר את אופיה של המדינה הזאת. את רוחה; לא לתת להשתות ולשכש את מורשתה הרוחנית של האומה הזאת.

מעל הבמה הזאת, בשבועות האחרונים, מעלים אנשים הצעות לסדר-היום שהן חרפה ובושה לכל אדם בר-דעת וישר לב בבית הזה. עולה אדם ומציע שלא ייבנה מבנה, שחילונים מצויים בו, המשקיף אל הכותל המערבי, ושר בממשלת ישראל עולה ומציע להעביר הצעה שכזאת לדיון בוועדה מועדות הכנסת.

גרשון שפט (התחיה צמת):
מחר תהיה אתם בקואליציה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אלה הדברים שקורים כאן, על זה אנחנו מגישים אי אמון — על הכניעה הזאת, על הביטול העצמי הזה.

והדברים לא אמורים רק כלפי מפלגת העבודה. הליכוד משתבח להיות יורשו של ז'בוטינסקי. מה נשאר לכם מדעותיו? — שום דבר, שום דבר. אתם אימפוסטרים. אתם זיפנים לשיטתכם שלכם. האם הוא היה מסכים לחובא ואיטלולא שאתם עושים כאן עם כל ההסכמים עם החשוכים? ואנשי תנועת העבודה: ריבוננו של עולם, זוהי הציונות הסוציאליסטית? זהו השחרור של רוח האדם? למה הגענו?

בעבר היה "שמש בגבעון דום", והיום נותנים לאדם אחד לעכב ולעצור את השעון של מדינת ישראל. למה הגענו? אתם חושבים שזהו עניינה של הכנסת בלבד? אחר-כך תבואו ותחממו על מה שקורה בקרב הנוער בארץ. על יחסה של החברה הישראלית לבית הזה? המאבק הוא על נפשו של העם ועל נפשה של הדמוקרטיה הישראלית, והדמוקרטיה

ג. הצעת סיעת התחיה צמת להביע אי אמון לממשלה בגין העיכוב בטיפול בחוק מפגשים עם אש"ף

ובשל תפקוד הממשלה והתעלמות ראש הממשלה מהתבטאויות של שרים המסיתים את עיירות

הפיתוח ושכונות המצוקה בהתיישבות ביהודה ובשומרון

גאולה כהן (התחיה צמת):

אדוני יושב-ראש הכנסת, כנסת נכבדה, אנחנו מגישים היום הצעת אי אמון לממשלה שבמעשה, במחללה, בהתנהגותה ובהתבטאויותיה מגישה יום יום אי אמון לעצמה.

היור' ש' הלל:

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן לנמק הצעת אי אמון מטעם סיעת התחיה.

שיכור העניין. עד שיתברר אם הוא ראוי להיות שר העלייה. שרים מייצגים את עמדת הממשלה כולה. שרים אינם מייצגים אותך, יוסי שריד, ולא את המערך. הם מייצגים את הממשלה. הוא שר העלייה. הוא לא יכול לעמוד שם ולדבר נגד התנהלויות. הכול התפרק. הכול מפורק. יש אלימות נגד ההתיישבות, מסיחים את שכונות המצוקה ועיירות הפיתוח בהתיישבות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנחנו נוריד אותם.

צ'דלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איוו התיישבות? על מה את מדברת?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

יש הסתה, גם כתי"ו וגם בטי"ת, מסיטים גם את הדעת בצורה של היסטוריה, בצורה שאינה רק חסרת אחריות, אלא גם חסרת רסן. אבל אני מאמינה שלאנשים, גם חושבי עיירות הפיתוח וגם חושבי שכונות המצוקה, יש חוש הרבה יותר בריא. והם יודעים לאן זורם הכסף, ולאן נורם הכסף.

וכשלא היו ההתנהלויות ביהודה ובשומרון היו, ועוד איך היו, אותן שכונות מצוקה, ואותה מצוקה, ואותן עיירות פיתוח.

חוק הגזענות, החוק שדיבר עליו כאן ידידי, חבר הכנסת אלעזר גרנות — גם פה היסטוריה שילדה בלכול הן כמערכת החינוך והן בקרב הנוער.

ביקרתי אצל שופט המקובל מאוד על מחנה השמאל, מחנה הליברלים, שופט-משפטן מעולה — ואני לא צריכה לומר בכית הזה מה דעתה של התחיה ומה דעתי שלי על כהנא ועל האלמנטים הגזעניים כהשקפתו דווקא בנושאים של ההלכה — ואומר השופט, שהמלה גזענות מקומה לא יכירה בספר החוקים של מדינת ישראל של העם היהודי. היא שייכת רק לנאצים. אבל היום היא שייכת גם לארגון לא ניאורנאצי, שהוא אש"ף, אלא שפה המערך לא רואה את הנאציזם, פה הוא לא רואה את האלמנט הגזעני. הוא לא רואה את האלמנט של השמדה, של חיסול עם, שקיים בארגון הזה. פה הוא רק רואה לוחמי חירות הלוחמים נגד הכובש ביהודה ובשומרון.

אם מדברים על גזענות הרי יש לדבר על אש"ף. אבל המערך, מטעמים מדיניים, מטהר את השרץ בק"ן טעמים כדי להכשיר אותו למשא"ומתן מדיני, ולכן הוא מבדיל בין טרור לבין אש"ף. מדברים רק נגד טרור. אומרים: אנחנו נגד ארגוני הטרור. אבל מה יש לאש"ף מלבד הטרור? אש"ף אינו רק הנגטיב של מדינת ישראל. לוחם חירות? הוא ארגון המכריז בכתב ובעל-פה על רצונו בהשמדת עם אחר. איוו מלחמת חירות? לכן, מדוע מפחידים פה את הציבור שמלחמת חירות היא חמיד צורקת ולוחמי חירות חמיד ינצחו? לוחמי חירות אולי, אבל אלה הם לוחמי מוות. הם אינם לוחמי חירות, ותהיה להם תבוסה שעדיין לא היתה כמותה, כי הם לוחמי מוות, לא לוחמי חירות, ואל תבהילו את העולם בכך שיש להם סיכוי לנצח בסופו של דבר. אין להם שום סיכוי לנצח. לוחמי חירות אמיתיים נגד כובש זר אמיתי — כן, אבל בבית הזה אנחנו שומעים כל הזמן את ההשוואות למאבקנו. איוו השוואה אוולית, איוו השוואה פסולה.

ואיפה הליכוד בכל העניין הזה? איפה המאבק של הליכוד, איפה המאבק שלו? הוא היה צריך להביא את הממשלה הזאת למשברים אמיתיים על נושאים אמיתיים, לא בהתנגנות כזאת כל הזמן — אנחנו כן אמרנו או לא אמרנו מלה כזאת או כזאת, גם רכין אמר "חתרן", גם הוא אמר כך. זהו

אדוני היושב-ראש, ריח של רמיות ותרמיות וקנוניות ממלא חלל האוויר, אולי הייתי אומרת ברוח הימים האלה — מתעופף בחלל האוויר.

הריח הזה מלווה אותנו כבר הרבה זמן ומעפוש את האוויר הרבה זמן. ואין לו ריח של ממשלה לאומית אלא ריח של חככים או תאוות גדולות ורצנים שלטוניים של אנשים קטנים.

אבל יש גם סיבות אובייקטיביות לאי-תפקודה של הממשלה. כשחורשים בשור ובחמור יוצא העגל הזה.

כבר מלכתחילה היה האיחוד של הממשלה הזאת מאולץ, מלאכותי, אם כי האילוף הוא תוצאה של הכחירות. אבל גם הפירוק שלה היום וההתמוטטות שלה — ואם לא היום הרי מחר או מחרתיים — הוא גם כן אילוף מלאכותי.

אם תשאלו אותנו, אף שהצבענו נגד ממשלת האחדות, האם מה שקרה היה הכרחי? למרות האילוצים האלה ולמרות, כמו שאמרתי, החרישה בשור ובחמור יחדיו, האם זה היה הכרחי? האם זה מכרח היה להיות כך? התשובה היא: לא, לא, אילו היתה קצת התעלות ואילו העמידו חברי הממשלה לנגד עיניהם יעדים לאומיים של קונסטנס — המלה האהובה היום — לא היה הכרח שכך תתמוטט הממשלה הזאת ותהיה החמצה כזאת; אנחנו עומדים לפני חג שמדובר בו על החמץ — ההחמצה הלאומית הגדולה של הממשלה הזאת.

מה היא עשתה? כלכלה? אני לא מבינה כלל מה הריב הגדול היום בין המערך לבין הליכוד, בין ראש הממשלה לשר מודעי בשאלה לזכות מי יש לזקוף את ההצלחה הגדולה של התוכנית הכלכלית. הרי בעוד שנה או שנתיים הם יריבו לחובת מי יש לזקוף את הכישלון של התוכנית הכלכלית, כי היא כבר הולכת ומתערערת מול עינינו. היא התבססה אך ורק על שחיתת שכר ועל ריבית עצומה, אבל כשהדבר החל לפגוע לא רק בשכירים אלא גם בגופים ממשלתיים-משקיים-מעמדיים של המערך, אז פתאום מוכנים, תחת מלת הקוד צמיחה, תחת הקוד סיוע להצלת מפעלים לאומיים, גם לפגוע בה.

עליה — מה עשתה הממשלה הזאת למען עלייה? עומד כאן ראש הממשלה — ורק בגלל זה הוא היה ראוי לאי-אמון — והוא מאשים את העם שאיננו בא. העם איננו בא. כלכלי, הוא אומר, יש דברים קשים על העם הזה, נו, אולי? תעמיד אותו, את העם, בפניה, תעשה לו נקודות, אתה מוותר על התפקיד המיוחד, הייחודי שלך כציוני, והוא, לעשות הכול כדי להביא את העם — להשתדל, להתגייס, להיערך נגד האויב הנורא שנקרא גלות, ולא לומר כאן: העם לא בא. עולים באים. לא מביאים אותם. אי-אמון בעם, הוויתור על העם הוא הרבה יותר חמור מן הוויתור על הטרטוריות, כי הוא גם גורם לויתור על חלקי הארץ.

משא"ומתן לשלום? ממשלה, ראש ממשלה שאצה לו הדרך, כל כך אצה לו הדרך עד שהיום הוא שוב מעיד את האמריקנים, את ארצות-הברית שהתעייפה מזה ורוצה קצת לנשום — לא, הוא רותם אותה שוב לכזא, כמיריץ של אמוק, למה? כדאי שהוא יזכור מה קרה, לצערנו, ומה עלה בגורלו של מי שאף רק עשה את הוויתורים האיומים וקיבל פרס נובל, חצי או שלם.

התיישבות? אציין את שר העלייה והקליטה, שנסע לדרום-אפריקה ושם מעל כתפקידו כשר וחיבל בעלייה, כשעמר כאספה פומבית והביע את דעתו נגד ההתיישבות ביהודה ובשומרון, על-פי עדותו של שליח הסוכנות, שמכתבו אצלי. קראתי היום לראש הממשלה להשעות את השר צור עד

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת אלוני, את מיד עולה לדוכן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מישהו מאתנו אינו ציוני. השאלה מי.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

תסלח לי, אני חושבת שמי שמדבר על כיבוש ביהודה וכשומרון הוא פגוע וחולה בנושא הציוני; הוא חולה ופגוע בנושא הציוני.

קריאות:

גאולה כהן (התחיה-צמת):

מי שמכשיר מפגשים עם אש"ף הוא פגוע וחולה בנושא הציוני —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
את חולה, תאמיני לי.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

— כי הוא מכשיר משא-ומתן עם הנגטיב של קיומנו.

קריאות:

גאולה כהן (התחיה-צמת):

אתה רק יכול להגיד לי כך. מה אתה יכול להגיד לי אחרת?

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גאולה כהן, נא לא להתייחס.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

אנינו מתייחסת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת וירשובסקי, חבר הכנסת וירשובסקי, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
זה לא קרה לי חמש שנים.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

כל אלה שדיברו על כך שאין צורך בחוק האוסר מפגשים עם אש"ף כי יש לנו חוק, יש לנו פקודה למניעת טרור וכו' — האם הם היו מודאגים באמת מכך שהחוק הזה, הפקודה למניעת טרור, לא מיושם ולא נאכף בשטח? אני צריכה לספר לבית הזה שהפקודה למניעת טרור הופרה מדי יום ביומו? ואם אינכם מאמינים לי, אולי תאמינו למסמך מחקרי של מרכז התכנון של אש"ף משנת 1980 הנקרא: "המצודה נופלת מבפנים": "המצודה" — הכוונה, כמובן, לישראל.

במסמך הזה נאמר, ואני מצטטת: "לראשונה נפגשו בצורה פומבית וגלויה שני חברי כנסת, תופיק טובי וצירלי כיתון, ועורכת-הדין פליציה לנגר עם האח, ראש הוועד הפועל של אש"ף בסופיה". מדובר כאח הגדול, ערפאת. אני ממשיכה בציטוט: "ולמרות הסערה שהתחוללה סביב מפגש זה הם, שלטונות ישראל, לא נקטו שום צעד-משפטי נגד אלה שנפגשו עם האח יאסר ערפאת, למרות שהחוק הישראלי הקיים אוסר מפגש כזה, מה שמעיד על חולשת השלטונות הציוניים —

תופיק טובי (החית המוקרטית לשלום ולשוויון):
— שר המשפטים כהתייעצות עם ראש הממשלה.
זה בהתאם לחוק.

תפקידו של הליכוד בממשלה? כך הוא מגן על ההתיישבות? איפה ההתנגדות שלו למסע ההשמצות נגד ההתיישבות? איפה המסע שלו בעד העלייה? דווקא מי שרוצה בהתיישבות ביהודה ובשומרון וירדע שיש שם מיליון ערבים וירדע שזוהי בעיה דמוגרפית — מה הוא עשה כדי להביא מיליון עולים עד שנת 2000. לפי התחושת שלו? מה הוא עשה? הוא לא עשה דבר לא בנושא העלייה ולא בנושא ההתיישבות.

ואיך הוא הגיב בנושא החוק האוסר מפגשים עם אש"ף? את החוק הזה יזמנו אנחנו, התחיה. את החוק הזה, את הצורך בחוק הזה, במדיניות שתחוקק חוק כזה, העלה כאן מעל הדוכן הזה חבר הכנסת נאמן, השר נסים אימץ את הצעת החוק והממשלה כולה אימצה אותה ואחר כך נכנעה, נבהלה. הגמגום הזה, הבהלה הזאת לא היו מקריים, כמובן. הרי הממשלה עדיין מדברת על אש"ף כזה, על אש"ף כזה, על מין פלשתינים שכאלה, על חנא סניורה כזה אשר הומלץ על-ידי ראש הממשלה להשתתף במשלחת פלשתינית, וכשהוא הגיע לארצות-הברית הוא אמר בריאיון בווינטגטון שתקיפת מתקנים צבאיים משני עברי "הקו הירוק" היא דבר לגיטימי. זאת אומר חנא סניורה, המומלץ של ראש הממשלה כמתון, כמי שיכול וכשר להשתתף במשלחת פלשתינית למען השלום. איפה היה קולו של הליכוד? איפה המאבק שלו להביא לידי סיום חקיקת החוק הזה?

רוטציה? אני חושבת שזוהי נכזות של צד אחד התתום על הרוטציה לבטל אותה. זהו כיצור מוסרי ממש, שעומד שר הקליטה יעקב צור ומרכב בשם-החוקים — התנועה הקיבוצית המאוחדת. — ומביא את החלטת החוקים האומרת שהממשלה הזאת כבר מזמן — עוד לפני מודעי — מיצתה את יכולתה, כבר מיצתה. הם כבר עשו את שלהם. הם רוצים היום שהכושי יילך, אותו כושי שעזר להם לעלות לשלטון, להיות ראשונים. איני בעד הרוטציה ואיני בעד הממשלה הזאת, אבל זהו ממש כתם מוסרי לדבר כך.

אולם דווקא בגלל הרוטציה, האם כך מגיעים? תיאבקו, תיאבקו על דברים אמיתיים. כשלא נאבקים על דברים אמיתיים, על רעיונות, על אידיאולוגיה, על ערכים ועל יעדים, נאבקים על דברים אישיים. כשאין רואים קדימה, רואים לצדדים. כשמסתכלים לצדדים, אומרים: לזה יותר ולזה פחות, אני קודם, אני אחר. זה מה שקרה, לצערי.

איני שמחה, בשום פנים, לאידו של הליכוד. אני כוכה על איד המחנה הלאומי שהוא חשוב לי. חשוב לי לעצור את הסחף המדיני מפני שאני רואה עם מי יש לנו עסק. אקולוגיה, חבר הכנסת אלעזר גרנות? האקולוגיה של הציונות נפגעה. היום יש קו שעובר לא בין ארץ-ישראל השלמה לבין "תוכנית אלון" או תוכנית אחרת: יש קו החוצה בין השמאל הציוני לבין השמאל שאינו ציוני, שאינו בטוח בזכות שלנו, בצדק שלנו ובאמונה הציונית שלנו בארץ הזאת. זה לא היה מעולם, זהו הקו החוצה בין המחנות ולא שום קו אחר. יש כרסום גדול בכיטחון הזה. הזכרתי בעבר — — —

אלעזר גרנות (מ"פ):

רק בשמאל?

גאולה כהן (התחיה-צמת):

כן, בשמאל.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גאולה כהן (התחיה-צמת):

יש התפכחות בקצות המחנה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת טובי, אתה עולה מייד לדבר.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אומר המסמך: "מה שמעיד על חולשת השלטונות הציוניים בתחום זה" זהו סוף הציטוט, ודי בידין וקצף.

אם אני לא שכנעתי, הנה מסמך מ-1980, מסמך של מרכז מחקר של אש"ף, ובו אומר יאסר ערפאת מה שהוא אומר, אתם באים בתירועים?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גאולה כהן (התחיה-צמח):

תאמרו את האמת, הרי יש לכם די אומץ לב לפגוע בנושא הציוני. שיהיה לכם האומץ — — —

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

את יודעת כמה הם כוונים עליך? הם כוונים בעיקר עלייך.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

שמעתי את הסיפורים האלה, הם "יבנו" עלי, ואני אבנה ביהודה ובשומרון. שמעתי את הסיפורים האלה, הם כוונים עלי, ואתה יודע למה הם כוונים עליך? כי ככל שאתה מוכן לוותר ואומר שאנחנו כובשים, הם אומרים שאם אתה מוכן לוותר קצת, ילחצו יותר, ומחר תוותר יותר ומחרתיים תוותר עוד יותר, וכך הם גיעצו לויתורים שיביאו אותנו עד הים, כפי שהם רצו קודם לכן. עליך הם כוונים, חבר הכנסת יוסי שריר.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הם יודעים שנגללך נותר על הכול, בגלל בגין ויתרנו.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אבל היום אני מגישה אי-אמון לא כך, אני מגישה אי-אמון כממשלה חלשה — — —

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה נכון.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

יוסי — כראש ממשלה שהוא חלש מאוד, הוא שומע קצת את יוסי שריר, הוא שומע קצת את גאולה כהן, הוא שומע קצת את התחיה, הוא שומע קצת את ר"צ. הוא חושב שצריך ללכת באמצע, הוא חושב שהאמת היא באמצע. אינני יודעת אם גם האמת יודעת שהיא באמצע. את זה אינני יודעת. הוא חושב שהיא באמצע.

לכן, הנוק המדיני בנושא של אש"ף, הגמגומים שלנו — אלה כבר גרמו לריכוך העמדה המדינית של ארצות-הברית כלפי אש"ף. הוויתורים האחרונים של ארצות-הברית ביחס לאש"ף, ויתורים מפליגים כל כך עד שהיא מוכנה שאש"ף ישתתף באותה ועידה בין-לאומית ושתהיה לו זכות לתבוע הגדרה עצמית — ושוב, אנחנו יודעים שהגדרה עצמית זה קוד למדינה פלשתינית — הריכוך הזה בעמדת ארצות-הברית נכבד מעמדת הממשלה.

כאמת, ממשלה שמשלימה עם קיומו של משרד אש"ף בתוך הכנסת, ולדעתי התנועה המתקדמת לשלום היא משרד אש"ף בתוך הכנסת, באיזו זכות היא יכולה לפנות לעולם ולבקש שיסגרו בכל מקום את כל משרדי אש"ף? והלאו היא שולחת ונותנת תעודת הכשר למין חנא סניורה כזה, למה שלא תכשיר פלשתינים שנחשבים פחות מתונים ממנו, יותר מתונים ממנו?

ממשלה כזאת, שגם ביחס שלה לאש"ף כשטחים, טיפלה

בטרור, בטרור הממשי, אבל נתנה אפשרות לאש"ף פוליטי לפעול, זאת אומרת: לאוניברסיטאות שהן מטיפות, או מזהרות, או פועלות ממש בתמיכה גלויה באש"ף, לעיתונים כאלה, לכספי אש"ף. משנת 1977 עד 1985 הוזרמו ליהודה ולשומרון כספי אש"ף בסך של חצי מיליארד דולר, אתם יכולים לברר זאת אצל כל זרועות הביטחון — חצי מיליארד דולר, כספי אש"ף אלה מממנים שם לא רק את המשפחות של העצורים, אלא את אלה שרוצים לעודד אותם דווקא בתשתית החינוכית, הכלכלית, החברתית, הפוליטית, שהיום הולכת וגוברת ביהודה ובשומרון.

אבל מי ילך לסגור? הלא אנחנו דמוקרטית, אנחנו משתבחים בזה שאצלנו מותר לכל אחד לומר מה שהוא רוצה אפילו זה נגד החוק, מה זה חשוב? החוק אוסר תמיכה באש"ף, אבל אנחנו דמוקרטית, הם מדברים נגד אש"ף? הם פועלים נגד אש"ף? הם כותבים נגד אש"ף? הם נושאים דגלים — כהלוויה של אל-מצרי הם נשאו נאומים אש"פטיים ממש — נו, מה אנחנו יכולים לעשות? סוף כל סוף איננו כמוהם, אנחנו אחרים. אנחנו באמת אחרים. אנחנו לא שפויים, אנחנו מתנהגים בצורה הבלתי-רציונלית ביותר שיכולה להיות, רק מדינה שרוצה לאבד את עצמה לדעת יכולה לנהוג כך.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה המסקנה?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

חבר הכנסת שריר, הרי לא היה שום דבר שאתה אמרת בנושא הפלשתיני שהוכיח את עצמו. אתה לא יכול כל הזמן להיכנות על לבנון, לבנון, לבנון, לבנון, נו בסדר, מה אמרת נגד כל ההתנחלויות ביהודה ובשומרון? שלא יקומו ולא יהיו — הן קמו והיו. מה אמרת? שאפשר בכל זאת להגיע למצב של משא-ומתן, אתה אמרת עוד דברים, נכון, לכן, ידידי חבר הכנסת יוסי שריר, אני מבינה את התסכול, אבל התסכול הזה ביחס לתחזיות שלך — נו, אנחנו שותפים רק בדבר אחד, בכיקורת על ראש הממשלה ועל הממשלה הזאת, בזה אנחנו שותפים.

היו"ר ד' תיכון:

משפט אחרון.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אני רוצה לומר משפט לפני האחרון ואחר כך את האחרון.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת שולמית אלוני, את מפרעת לה, את לא נותנת לה לגמור.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אלה קריאות הביניים שגולו לי את הזמן.

היו"ר ד' תיכון:

אבל את מתייחסת לקריאות הביניים וזה מאריך את הנאום.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

לכן, אנחנו, התחיה, גם אם איננו יודעים מה תהיה התפתחות הממשלה הזאת, אנחנו ודאי חוששים מכל עיוות נוסף שיכול להוליד העיוות הקיים, ממהלך כלשהו שיוליד ממשלה צרה, במקרה כזה נעמוד לפני סחף לאומי ומדיני שהיה גדול מכל אותם כישלונות שצינתי עד עכשיו, ואנחנו נעדיף, כמובן, ללכת לבחירות.

ד. הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל התרחבות האבטלה ואחריות הממשלה למצב חמור זה

דורשי העבודה מגיע ל-720, שהם 19% ויותר מכלל המפרנסים.

השביתה של תושבי ירושם בדרום, אשר הוכרזה ב-30 במרס והסתיימה היום נוכח הבטחות מסוימות של הממשלה וצעדים מסוימים אשר ספק אם יענו על התליך הגיוני של ירושם ועיירות אחרות, שביתה זו של אוכלוסייה שלמה, שקרוב ל-30% מכוח העבודה שבה מוכטל ללא סיכוי של מציאת עבודה, שבניה הצעירים עוזבים אותה — שביתה זו הסולידריות של כל יתר עיירות הפיתוח ושביתות ההודות עמה הן הבטת האי-אמון הזועקת ביותר לממשלת הליכוד והמערך, ששניהם יחד הביאו את תושבי עיירות הפיתוח למצוקתם המועזת.

מדיניות הממשלה שהולידה את המשבר הכלכלי והאבטלה העמוקה והרחבה יחד עם מדיניות האפליה הלאומית כלפי האוכלוסייה הערבית החמירו, עוד יותר מאשר באזורים אחרים, את האבטלה בקרב האוכלוסייה הערבית. חמורה וקשה במיוחד האבטלה בנצרת ובכפרים שבאזור נצרת, והיא מגיעה ללמעלה מ-10,000 מוכטלים, כ-25% מכוח העבודה. יש למעלה מ-6,000 מוכטלים בעיר נצרת בלבד, שבה 50,000 תושבים, ומספר מקבלי דמי האבטלה מגיע ל-3,500 איש. רבים מהמוכטלים מכפרי הסביבה אינם יכולים להגיע ללשכת העבודה כדי להירשם. חמורה האבטלה המתפשטת בכפרי הגליל והמשולש, כאשר הפועלים הערבים, בעיקר אלה העובדים בענף הבנייה, מפותרים ראשונים ואחרונים לקבלת הצעות העסקה. זהו מצב שנושא בחובו קטסטרופה מסוכנת ואנו מתריעים עליה.

מציאות מרה זו איננה מכה מן השמים, היא פרי מדיניות מחושבת של ממשלת המערך והליכוד, כאשר כל אחד מנסה להטיל את האשמה בשני, וכולם אחראים ואשמים. המדיניות הנקראת "מדיניות ההכרעה", שעליה קיבל ראש הממשלה שבחים משר החוץ שולץ בעת ביקור בארצות-הברית בשבוע שעבר, היא מדיניות מוכתבת על-ידי הממשל האמריקני לטובת בעלי ההון והמדיניות הגלובלית של ארצות-הברית.

"הארץ" מיום 2 באפריל מדווח: "שולץ משבח יישום התוכנית הכלכלית למרות הספקות שהיו לפרס בתחילה". זוהי כותרת ראשית. ובכתבה נאמר: "שולץ עודד, זאת אומרת תבע, מפרס להמשיך ביישום התוכנית הכלכלית. שכן, ישראל עדיין באמצע הדרך", כלשון הכתבה. אוי ואבוי אם נמשיך ללכת במחצית השנייה של הדרך. יהיו לזה תוצאות כלפי ציבור העובדים — שחיקת שכרם, סגירת מפעלים ואבטלה שתלך ותתרחב עוד יותר. בכלים אחרות, כאשר שולץ הכטיח המשך הסיוע, הוא התנה זאת בכך שישראל תמשיך לקצץ בהוצאות שירותי החברה, לא בהוצאות הצבאיות ובהוצאות מדיניות הכיבוש, התוקפנות ומתן השירותים לארצות-הברית. התביעה היא לקצץ בהוצאות לחינוך, לבריאות ולמתן שירותים, הביעה היא להגדיל את האבטלה כדי ללחוץ עוד להורדת רמת השכר ורמת החיים, ואם צמיחה — לא בעזרת הסקטור הציבורי אלא על-ידי הסקטור הפרטי. כך מתחב הכוס. כלכלה של חברת הון קלסית בישראל תמשיך לחרום לאסטרטגיה הצבאית של ארצות-הברית.

חברי הכנסת, לא אחר אלא ראש הממשלה הוא זה שאמר נוכח האבטלה המתרחבת, ואני מצטט מדבריו שהתפרסם

היו"ר ד' חיון:

תודה. להביא את הצעת סיעת חר"ש, רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחרי — לחברת הכנסת שולמית אלוני מר"ץ. בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני יודע איך יסתיים המשבר שאחז בממשלה בעקבות התבטאויות השר מודעי נגד ראש הממשלה. אני לא אחפלא אם גם הפעם ימצאו שני הצדדים מוצא, אולי כחיוכו של הרכ שפירא, יישור את ההדורים ותמשיך ממשלת הרוטציה לרבוץ על גבו של העם, להוליך אותו ממשבר למשבר, שהחמור בהם הוא סגירת מקומות עבודה, התפשטות האבטלה וקיצוץ שירותי החברה, הבריאות, החינוך והרווחה.

אבל אם יישור הפעם את ההדורים, אין זה אומר שהממשלה עלתה לחוף מבטחים. זוהי ממשלה שנולדה עם משברים, והיא תלך ממשבר למשבר אל דחי. לא אכפת לי שהממשלה תרד לטמיון, אך הסכנה היא, שהיא תסחוב אתה אל הפח את החברה הישראלית כולה. כי כל יסודותיה — הפוליטיים, הכלכליים, החברתיים — כולם אנטי-עממיים, מנוגדים לאינטרס השלום, לרווחת העם. לכן, כל קיומה, אם היא תמשיך להתקיים, יתכן אך תהיה על חשבון רמת-חיים, ורווחתם וגם ביטחונם של המוני העם בישראל.

האי-אמון שאנו מביעים לממשלה היום מגיע לה בגלל מאה ואחת סיבות פוליטיות, כלכליות וחברתיות. מגיע לה אי-אמון בגלל התרחקותו מהשלום המיוחל, שהממשלה הזאת התיימרה לפעול לקרבו, ובסופו של דבר הרחיקה אותו עוד יותר; בגלל ההשתעבדות הגוברת, הפוליטית והכלכלית, לארצות-הברית והידוך קשה האסטרטגיים עם תוכניות הרפחקניות למירון ויון גרעיני בקוסמוס, למלחמת עולם חדשה; בגלל סכנת המלחמה עם סוריה, הרובצת מאחורי הדלת, שהממשלה מכינה אותה ודוהרת אליה בלא מעצורים; בגלל המצב הכלכלי והמשקי החמור, אשר באצטלה של תוכנית הכרעה משקית מוריד את רמת-חיים של המוני העם ומדרדר אותו מדחי אל דחי — מפעלים נסגרים, ובהם מהגדולים והמבוססים, כמו "סולל-בונה", נזרקים אלפי פועלים לרחוב, והאבטלה מתפשטת. מצטמצמים שירותי הבריאות, החברה, קופת-חולים נהרסת. מסיס חדשים מוטלים מדי שבוע בשבוע — הנה, היום הונתו חוקים למס חינוך חדש, והצפוי מכאב אף יותר ממה שכבר היה. ובצד כל זה גדלים רווחי הבנקים וחברות ההון ועסקי הבורסה.

אך היום מגיע לממשלה אי-אמון מוחלט בגלל זעקתם הכואבת של 120,000 דורשי העבודה, וכיניהם במיוחד עשרות אלפי המפרנסים המוכטלים בעיירות הפיתוח וביישובים הערביים. מכה האבטלה הורסת את יסודות החיים התקנים של יישובים שלמים וחלקים ניכרים של אוכלוסיית המדינה. צפון הארץ, חיפה וסביבתה הן מרכז של אבטלה מתרחבת, כאשר בעקבות "אתא" בא "וולקן" וסכנת סגירת "מספנות ישראל", תעתה פועלי הבניין ב"סולל-בונה" ובחברות בנייה אחרות. קשה ומכאיבה במיוחד האבטלה בעיירות הפיתוח, המקיפה בין 25% ל-30% מכוח העבודה, בארבע הערים — אשקלון, אופקים, שדרות ונתיבות — הגיע מספר דורשי העבודה בחודש שעבר לכ-2,660 עובדים, ובאופקים בלבד מספר

— הצעות סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון והתנועה לזכויות האזרח ולשלום
להביע אי-אמון לממשלה —

חוק דהירה למלחמה חדשה, וזאת כשירותה הנאמן של ארצות הברית.

המוני המוכטלים, נפגעי מדיניותה של ממשלה זו, רואים שוב ושוב את הקשר בין פת הלחם, העבודה והרווחה לבין מדיניות של שלום ועצמאות לאומית.

אנו מציעים היום להביע אי-אמון לממשלה שהיה עליה להתפטר מזמן. אך גם אם היום, בניגוד לכל חוקי הטבע והחברה, יביעו מר פרס וחבריו אמון במר מודעי וחבריו, ומר מודעי וחבריו יביעו אמון במר פרס, זוהי ממשלה שהעם מזמן הכיע לה אי-אמון, ואני בטוח שלא ירחק היום והיא נפול תיפול בלחץ ההרס שהיא כעצמה יוצרת ובלחץ המאבק של המוני העם נגד מדיניות גזילת פת הלחם והרחקת השלום.

ה. הצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל עיכוב הממשלה את החוק למניעת הסתה גזענית, בשל אי-הנהגת שעון קיץ ובשל המשבר בין המערך לליכוד בגלל התבטאויות מודעי

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה בדיוק מה שנאמר ופורסם.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
והו בדיוק הכיטוי שנאמר, ואין חברת הכנסת גאולה כהן אומרת? — יש לי מסמכים וקבלות. תארו לעצמכם, רובו של העם היהודי פוזר בכל תפוצות העולם, הם נגשים עם הגויים ומבצעים יום יום מעשי חוֹעֵבָה. אבל בארץ הקודש, אסור לו ליהודי מורע קודש להיפגש עם מי? הם אינם בני אדם? איך אנחנו מדברים על הגר הגר בחוכנו? 24 פעם בתורה כתוב "ואהבת את הגר" — — —

שר הפנים י"ח מרץ:
36 פעמים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
36. תודה על התיקון, אדוני. "כי גרים הייתם בארץ מצרים" — גר הוא שונה, הוא זר, תועבה להיפגש איתו? אין להשכיר להם בתים ולא למכור להם בתים. תארו לכם שבני-יורק יפסיקו להשכיר בתים לרובי מטטור, ולרובי מלובביץ' הקדוש ולשאר כלי הקדוש שלכם, או יפסיקו למכור להם מקומות מגורים, אנחנו יחידים בעולם?

החוק הזה בא לרסן את לשונם. החוק לא אומר, ושר המשפטים הבחיר זאת הבהר היטב בוועדת החוקה, חוק ומשפט, שאם אדם לא ירצה להשכיר את ביתו, חלילה לו להתערב: שאם אדם לא ירצה למכור משהו לערבי, חלילה לו להתערב. לזה החוק לא בא. רק כאשר לא נותנים ליהודים אנחנו צועקים.

גאולה כהן (התחייה-צמח):
את היית משכירה חדר בביתך?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני אשכיר חדר בביתי? אני לא משכירה חדר לאיש. יקירתי, אינני עוסקת בהשכרת חדרים. אם תשאלו אותי אם אארח בביתי אדם שאיננו מורע קודש, התשובה היא כן. חברת הכנסת גאולה כהן.

בעיתון "הארץ" 18 בפברואר, והדברים האלה הם נכונים עד היום — הוא אומר: "על מלחמת לבנון ועל התנחלויות הוצאו 4 — 5 מיליארד דולר". אני חושב שהוצאו הרבה יותר. והוא ממשיך: "בכסף זה ניתן היה לשנות מן היסוד את המצב בעיירות הפיתוח, בחקלאות ובמושבים".

האם המדיניות הזאת, שאותה ביקר מר פרס, השתנתה? — לא ולא. ההתנחלויות ומדיניות הכיבוש גם בגדה, ברצועה ובגולן וגם בלבנון ממשיכות למצוק את לשד העם, להעמיק את המצוקה ולאיים גם על השלום. מה שהממשלה הזאת נותנת להמוני העם העובד אלה עוני, אבטלה ומצוקה חברתית מצד אחד, ומצד שני מסים וגזילת פת הלחם והתרחקות מהשלום

היור"ר ד' תיכון:
להכאת הצעת סיעת ר"צ — רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלוני, בבקשה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, על שלושה אנחנו מגישים היום אי-אמון לממשלה, ואולי שגיני בכך, שהרי יש בידינו להגיש גם על ארבעה וחמישה ושישה מפגעים ומשוגותיה של ממשלה זו. שהרי היום יש לנו ערות בפני עם ומלווא, שהיא בוקה ומבוקה ומבולקה ואין בה מתום. כולה פצע וחבורה ומכה טרייה.

רואים אנו איך כאים ממשבר למשבר, וכוח אין ללדת, וכל היריון מסתיים בנפל או באיזו מוטציה, ואין פלא שזו התוצאה מחיה דו-ראשית, שמרחפת עליה רוח הקודש של החוגים האנטי-ציוניים, ובראשם הרב שך והרבי מלובביץ'.

ואחת המוטציות המזרחות האלה שנולדה לנו היא בעיית אותו חוק שחייב היה להיות מומן בתוקף, החוק נגד הסתה גזענית. לא אנחנו הבאנו חוק זה לכית. שר המשפטים במלוא הדרו וכמיטב צחצוח לשונו עמד לפנינו והילל ושיבח וקילס את הצעת החוק המונחת לקריאה שנייה ושלישית, ואין קורא.

ועל שום מה אין קורא, ועל שום מה אין מצביע? על שום שהממשלה ושר המשפטים, אשר עמד כאן וקילס והילל ושיבח את החוק הזה, חוששים להביא אותו. כוהני האליל ואנשי הלחש-בכש-כחש העטים שם על שני הראשים האלה, נבהלו. אין הם רוצים בחוק כזה. ומפלגה גדולה כמפלגת העבודה, ומפלגה גדולה כמו הליכוד — נבהלו. שהרי הם זקוקים לאותה רוח קודש, רוח עוועים, רוח לזות והוצאת דיבה על העם היהודי ועל תרבות ישראל, כדי להיות להם לדבק או כדי לחיות בעזרתם. אוי לנו ואבוי לנו, בעתיד.

מה אומר החוק הזה? החוק הזה איננו אוסר אפליה. החוק הזה מאפשר להפלות בין יהודי בן לעם הבחירה וזרע קודש לבין מי שאיננו יהודי. הוא בא רק לעצור קצת את הלשון המתנשאת. הוא בא רק לומר, שכשרבנים ראשיים וחבריהם אומרים שתועבה היא שיהודים יפגשו עם גויים — שדיבור כזה לא יאמר. וזהו גם הוצאת לשון הרע.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אף מלה על דוע הקודש.

אחד וחקה אחת תהיה לכם ולגור", האם הוא יהודי של "ואהבת את הגר", או הוא יהודי של "יהחרם תחרים השמר תשמירם". זוהי בחירה של כל יהודי, ואין יהדות טוטלית. הכול בידי שמים, גם לשיטתך, להוציא יראת שמים. לכן אל תדבר בשם היהדות. אני זכאית לדבר בשמי ובשמה כמותך, מבחינת ההשקפה היהודית. אני חושבת שמה שעושות כאן מפלגות דתיות הוא חרפה ליהדות ולעם היהודי. כאשר אתם מאמצים

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו לא שיחה פרטית בינינו. לדעתי זו חרפה.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לאחר שהממשלה הביאה לפני הכנסת הצעת חוק סטרילית, פשרנית, הצעת חוק שאינה עומדת בשום קנה-מידה של אמנות בין-לאומיות לביטול האפליה הגזעית, רק כדי להנמיך את הטון, כדי שאחרים, לפחות, לא ישמעו את גודל ההתנשאות והשנאה, אמרתם אתם: לא, כי אנחנו לא רוצים לשים רסן ללשונותינו, ולא רוצים להפסיק בהסתה. על כן יצאתם נגד חוק סטרילי כזה.

אין לי טענות אליך, חבר הכנסת שאקי. הטענות עלי ואי-האמון שלי הם לממשלה זאת, המתיימרת לייצג את העם היהודי כלפי כל העולם, המתיימרת לדבר בשם העם היהודי בכל מקום שבו הוא נמצא ולהיאבק על שוויון, על חירות, על זכויות האדם; כל אדם, ובראש ובראשונה האדם היהודי.

ממשלה שכך מתיימרת, ממשלה שקודמתה יומה באו"ם — את האמנה הבין-לאומית נגד גזענות, איננה מביאה אפילו את הנפל הסטרילי הזה לבית הזה כדי שלא יצביעו עלינו ויאמרו: הכנסת הזאת, גם חוק כזה אינה מוכנה לחוקק. כי מי שמתיימר, לדאבוני הרב, לייצג את היהדות בארץ הזאת, הוא מייצג רק קבוצה קנאית קיצונית שחרפה היא שיש לה שררה פה, כי אלה דוגלים בשם הגזענות, וחושבים: כולה שלי, ואחרים אינם נחשבים.

הייתי קוראת להם את הנאום של שילוק בהיפוך דברים. האם האחרים לא נבראו בצלם? האם כשמכאיבים להם לא כואב להם? האם כשהם רעבים הם אינם זקוקים לאוכל? האם הם מתוסרי כבוד עצמי?

גאולה כהן (התחיה-צמח):
מי זה הם?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הם — אלה שאח דבירת עליהם קודם לכן. הערבים, שאח רוצה את בתיהם, את אדמתם ואת רכושם.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
אבל יש לי שאלה אחת.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גמרתי לדבר אתך.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
איני רוצה לענות לך.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אף מלה על המושג זרע קודש — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ידידי — — —

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אי-אפשר ללעוג למושג האמור בתנ"ך. כל האמור בתנ"ך קדוש ומקודש.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בעיניך? אי, באמת. כתוב שם על זונות ועל שוד ועל רצח, הכול קדוש ומקודש?

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

היור"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שאקי, חברי הכנסת שאקי, בשלב זה הואל להירגע.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת שאקי הסביר לנו עכשיו למה לזונה קוראים גם קרשה.

היור"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת יוסי שריד, אתה מפריע לנואמת, הגם אתה? חבר הכנסת שאקי, הואל להירגע.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת שאקי, על כך אנחנו — — —

היור"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת וירשובסקי.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

על כך אנחנו כואבים ומצטערים. כתובות כת 4,000 שנה אפשר למצוא הכול. ובעוד אנשי המחנה שאלי, חבר הכנסת שאקי, אני שייכת, חושבים ש"קדושים תהיה" ו"זרע קודש" משמע להיות טובים יותר; בעוד אנחנו חושבים, שיהודי האומר בכבוד את תפילת "ברוך שלא עשני גוי" כוונתו שהוא יהיה טוב יותר; בעוד אנחנו סבורים שצדק הנביא בגישתו אל העם "כי רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקד עליכם את כל עונתיכם" — אתם הופכים את העניין הזה לפירוגרמה פוליטית, כדי לרדוף את הזר. אני נישא וטוב יותר, הכול שלי.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

אני רוחה את הדברים. רבני ישראל מעולם לא רדפו, היהדות מעולם לא רדפה. זו האשמה שאין לה יסוד.

היור"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שאקי, חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת רן כהן, חבר הכנסת וירשובסקי, אותך כבר קראתי לסדר פעם אחת. חברת הכנסת גאולה כהן.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מצהירה: חג הפסח מתקרב, והואיל וכל יהודי, לפי האתוס והמיתוס היהודי, רואה את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, וכל העם היה במעמד הר-סיני, אין לך שום אפטרופסות על היהדות, והרבנים והלחשנים וכלי הקודש ועובדי האליל ומבקשי בצע כסף בארץ הזאת, שנבחרו על-ידי מפלגות פוליטיות — אלה אינם בעיני אפטרופסים על היהודים. כל יהודי לעצמו עם מצפונו יחליט מה הוא מוצא ביהדות ואיזה סוג של יהודי הוא. האם הוא יהודי של "משפט

מה לא טפלו היום על הממשלה? — כניעה ללחצים לאומניים ודתיים, הפסקת החקיקה נגד הגזענות, עיכוב

ואתם רוצים שאנחנו נכבד אתכם? אתם יודעים מה מזכירים עניין זה וכן החוקים הנוספים שמביאים לכאן? במקסיקו נפל אווירון. עוד בטוס קבעו את חיייהם או את מותם של האנשים שנפגעו על, באו המהומים לחטוף. לחטוף, לחטוף, ולשדוד כל מה שהיה עם האנשים שנפגעו. הממשלה בוכה

לטענה בעניין האבטלה — אין יסוד ובסיס לדברים שנאמרו כאן. לפני נתונים על האבטלה בחודש מרס בהשוואה לאבטלה בחודש פברואר: דורשי עבודה בחודש מרס היו 45,219 איש, לעומת 47,222 איש בפברואר. תובעי אבטחת הכנסה מהם היו: 7,585 איש בחודש מרס, לעומת 8,075 איש בחודש פברואר. מובטלים כמשך 6 ימים ויותר היו 24,082 איש בחודש מרס, ובפברואר — 25,266 איש. מספר המסורבים לקבל עבודה היו 2,995 איש בחודש מרס, לעומת 3,064 איש בחודש פברואר. הזמנות לעובדים בחודש מרס היו 18,198 איש, ובפברואר — 17,662 איש. היה גידול באבטלה בירושלים, 1,315 איש בחודש מרס לעומת 1,240 איש בפברואר. באזור נצרת — 3,181 איש בחודש מרס לעומת 3,078 איש בחודש פברואר. בכל שאר האזורים היתה ירידה מתונה במספר המובטלים.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מה עם ההסתה בשכונות נגד ההתיישבות?

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אמרתי שזו עלילה שאין לה כל בסיס וכל יסוד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגיע הזמן להתייחס לפקודת קביעת הזמן. שר הפנים הוא השר האחראי לפקודה לקביעת הזמן. פקודה מנדטורית משנת 1940, הקובעת לאמור — ואני מצטט: "במשך-תקופה ידועה ככל שנה, שהנציב העליון יקבענה בצו, ויקים השעון לצורכי החוק". הנושא הזה יירון בממשלה ביום א' הקרוב. יש להניח שהממשלה תביע את דעתה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בהקשר לנושאים האחרים — התבטאויות שרים ועל כך שראש הממשלה פעל או לא פעל, כפי שטענו המהדיניים — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מבין, האם אתה בעד הממשלה?

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

בסוף אומר. עוד לא סימתי את דברי. לא אשאיר אותך בחוסר ודאות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני כבר מבלבל לגמרי.

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת יוסי שריד, אם הצלחתי לבלבל אותך, אני רואה בכך בהחלט קו וזכות לי. זה הישג גדול.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בנושא האחריות המיניסטריאלית, לכד מהאחריות המשותפת נושא כל שר בממשלה גם באחריות אישית כלפי ראש הממשלה לתפקידים שעליהם ממונה השר — סעיף 4 לחוק-יסוד: הממשלה.

בשנת 1981 הוספה לחוק היסוד הוראת סעיף 21, הקובע: "ראש הממשלה רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להעביר שר מכהונתו. כהונתו של שר נפסקת כעבור 48 שעות לאחר שכתב ההעברה מכהונה נמסר לידי, וזולת אם תור בו ראש הממשלה לפני כן". (ב) ראש הממשלה יודיע לכנסת על העברת שר מכהונתו.

החידוש בסעיף זה הוא בשניים: א. קביעת עקרון האחריות האישית של שר בנוסף על אחריותו המשותפת: ב. כפיפות השר לראש הממשלה.

הטיפול בחוק למניעת טרור, התעלמות ראש הממשלה מהתבטאויות שרים המסיתים עיירות פיתוח בהתיישבות ביהודה ובשומרון, התרחבות האבטלה, אי-הנהגת שעון קין, תפקודה הלקוי של הממשלה והמשבר בין הליכוד למערך.

חברי הכנסת, אשתדל להשיב בקצרה ובצורה עניינית מאוד על הנימוקים והטיעונים שהועלו. היוזמה לחוק חוקים נגד הסתה גזענית היתה של הממשלה. בסעיף 27(ב) בקווי היסוד של הממשלה נאמר: "הממשלה תזום חקיקת חוק נגד הסתה גזענית, בנוסף להוראות החוק הקיימות בעניין זה". הממשלה, לאחר דיונים רבים ורציניים בוועדת השרים לחקיקה, הגישה לכנסת שתי הצעות חוק. הצעת חוק אחת, העיקרית בין השתיים, המאפשרת פסילת רשימה המסיתה לגזענות לכהן בכנסת, נתקבלה בכנסת כבר בחודש יולי 1985, והיא הפכה לפרק חשוב בספר חוקי היסוד של מדינת ישראל.

הצעת החוק השנייה, הבאה לאסור הסתה לגזענות — הדיונים עליה בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת התארכו, ואף לאחר שהועדה סיימה את דיוניה נתמשך הוויכוח על הצעת החוק. הסיעות הדתיות טענו, שיש חשש פן יודבק על עניינים שבאמונה ובהלכה, בדרך של פרשנות, תו לא גזענות. אין דבר רחוק מזה. הממשלה, ואני מאמין שרוב חברי הכנסת, מודעים לכך, כי דווקא מורשת ישראל שוללת כתכלית השלילה הסתה לגזענות. אין השעה כשרה עתה לפרט את כל אותן הלכות והוראות בדיני ישראל המחייבות שמירה על כבוד האדם שנברא בצלם, אף-על-פי-כן, ובשל החשיבות שאנו מייחסים לחוק, אמרנו, שאנו מוכנים להפיג חששות אלה. ההצעות שהציעו חברי הסיעות הדתיות לא נראו לנו — וכאשר אני אומר "לנו", אני מתכוון לממשלה, לשר המשפטים ולי — בין השאר, משום שבניסוח זה או אחר היה דווקא כדי להעמיד את ההלכה באור לא-נכון, השבוע נסיים את הדיון בהצעת חוק זו, והיא תעבור בכנסת בשבוע הבא, בכנס מיוחד של הכנסת שהממשלה תבקש לכנס.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי החליט?

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

ההחלטה בעניין זה נמסרה לשר המשפטים ולי, מטעם הממשלה ועל דעת כל הנוגעים בדבר, ואומר כאן בצורה ברורה: החוק יובא להצבעה בשבוע הבא, כמושב מיוחד שהממשלה תזמן.

אברהם ורדיגר (מורשה):
תגיד "בלי נדר".

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

מטעמים של נוהג, אבל לא לגופו של עניין.

אשר להצעת חוק למניעת טרור, החוק מוכן ויבוא להצבעה בכנסת בכנס המיוחד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה דוחה מכול וכול את טענות סיעת התחיה. אין בטענות אלה כל ממש. לפי מיטב ידיעתי, אין יסוד לסיפורי העלילה שהופרכו עליידי סיעת התחיה. מצבן של עיירות הפיתוח ושכונות המצוקה הוא נושא שהממשלה הקדישה ומקדישה לו את מירב תשומת-הלב. יסודה ועיקרה של חוכנית הצמיחה של ראש הממשלה הם: חיזוקן של עיירות הפיתוח כתחום ההשקעה בתשתית הפיסית, במיוחד ההשקעה בחינוך וטכנולוגי לצעירים חושבי עיירות הפיתוח והשכונות, להכשרתם למקצועות טכנולוגיים ברמות הגבוהות ביותר.

היו"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, הדיון בהצעות האי-אמון יהיה דיון משולב. וכו' יימסרו הודעות סיעות במסגרת של עשר דקות כל הודעה סיעה.

רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת מיכאל איתן. ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת האי-אמון בשל הטענה שהממשלה מעכבת את מעשה החקיקה של החוק למניעת הסתה גזענית מעוררת מחשבה ותמיהה באשר למניעתם של יוזמי ההצעה. האם העובדה שתהליך חקיקה בשאלה יסודית קשה, מסובכת, קונטרוברסלית, מתנהל תוך דיון ציבורי, תוך הקדשת זמן ומחשבה, ולא במהירות ובהינף יד, האם העובדה שתוך כדי הדיון הזה נשמעות דעות שונות ומנסים לגבש קונסנזוס רחב יותר, האם היא יכולה לשמש סיבה להגיש הצעת אי-אמון לממשלה?

השאלה המתבקשת היא, למה בעצם חותרים אלה הדורשים חקיקה חפוזה, חקיקה אולי בלתי אחראית, הכרעה בשאלה חשובה כל כך יסודית שלא על בסיס של הסכמה רחבה ככל האפשר, אלא על-ידי כפייה והכרעת רוב, אפילו רוב קטן, כנגד מיעוט גדול?

אני רוצה לומר בראשית דברי, שבצעם אנו דנים בחוק העונשין, וחוק העונשין המוצע אינו בא לשנות מצב קיים; הוא בא אולי לשפר, אבל לא לשנות במהות. סעיף 133 לחוק הקיים אומר: "העושה מעשה לשם המרדה או מנסה או מכין את עצמו או קושר קשר עם חברו לעשות מעשה כאמור, דינו מאסר חמש שנים". בסעיף 136 נאמר במפורש: "לעניין סימן זה, להמריד הוא לעורר מרדנים ואיבה בין חלקים שונים של האוכלוסין". ובכן, עצם המעשה הזה של יצירת מרדנים ואיבה בין חלקים שונים של האוכלוסין הוא עבירה פלילית לפי החוק הקיים. וכמעשה החקיקה החדש אנו חוזרים על האלמנט הזה, אנו אולי מוסיפים לו משהו, אבל הרעיון המרכזי והבסיסי קיים במערכת החקיקה הנוכחית.

ובכל אופן, אני רואה ברכה גם בחוק החדש. אלא מה? עלינו לזכור, שמעשה החקיקה של החוק החדש לא יועיל ולא יוסיף שום דבר אם ירצו לפעול על-פיו בדיוק באותה מידה של רצון, כפי שפועלים לפי החוק הישן. מרדע לא מפעילים את החוק הישן? מי לידנו יתקע, שכאשר יחוקק החוק החדש, אותו יועץ משפטי שסעיף 144(ה) על-פי הצעת החוק קובע שהוא יהיה בעל הסמכות האקסקלוסיבית להגיש כתבי-אישום בשל עבירה עליו, שאותו יועץ משפטי, או יועץ משפטי אחר, שאינו עושה שימוש בסעיף הקיים, יעשה שימוש בסעיפים החדשים? ובכל אופן, מעשה החקיקה הזה יש בו גם מעשה סמלי, משמעותי, מבחינת המאבק בגזענות. ואני חושב שבחוקף היותו כזה, צריך לעודד וצריך לתמוך במעשה חקיקה זה.

אנחנו יודעים את האמרה, שמצבים קשים יוצרים חוקים גרועים. הנכונות של האמרה המפורסמת הזאת יכולה להיות מוכחת פעם נוספת במצב שבו אנחנו נמצאים. אנחנו נמצאים במצב קשה של תופעה שאנחנו רוצים להילחם בה. אנחנו צריכים להיזהר לכל ייצור מצב קשה זה חקיקה גרועה. והצעת החוק, כפי שהופיעה בנוסח האחרון שלה, לדעתי, ולדעתם של רבים אחרים, היא חקיקה גרועה. מרדע לא לאפשר מציאת נוסח מקובל יותר? מרדע להעביר חוק כזה כרוך קטן? מרדע לא להעביר חוק זה על בסיס של רוב רחב?

יש כאן יותר ממה שמקובל לחשוב, כי ראש הממשלה הוא רק ראשון בין שווים. המשתמע מסעיף זה הוא, שהשרים כפופים לראש הממשלה. על-פי סעיף זה, לראש הממשלה שיקול הדעת להודיע על פיטורי שר מנימוקיו הוא. בין שמדובר בהפרת אחריות אישית ובין שמדובר בהפרת האחריות המשותפת או אחריות אחרת, בלי שהמחוקק הגביל אותו בהפעלת שיקול דעתו.

גאולה כהן (התחייה-צמח):

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחייה-צמח):

אני שואלת.

היו"ר ד' תיכון:

לא, את אינך שואלת.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מטעמים אלה שהבאתי, אני מבקש מהכנסת לדחות את הצעות האי-אמון שהוגשו. כולן יחד וכל אחת לחוד.

ואולם, אדוני היושב-ראש, אינני יכול לסיים את דברי בלי להביע תמיהה על נוהג פרלמנטרי, שאינו מוסיף לפרלמנטריות הישראלי, והוא לא ריבוי הצעות האי-אמון, אלא ריבוי הנושאים שבהצעות אלו.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — מה אנחנו יכולים לעשות?

יאיר צבן (מפ"ם):

הנושאים האלה מועלים בעקבות מעשיה של הממשלה

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת צבן.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אין חולק על זכותה של סיעה להגיש הצעת אי-אמון לממשלה, ואין חולק על כך שחובתה של הממשלה להתייבב בפני הכנסת ולעמוד במבחן תמיכת הכנסת בה, שבלעדיה אין זכות קיום לממשלה. אך אם מרבית בהליך זה, הרי ערכו פוחת. ואני אומר זאת במיוחד לסיעת התחייה, שעוד בטרם הצביעה הכנסת על הצעת האי-אמון שנדונה עכשיו, הגישה, לפני דקות מספר, הצעה נוספת להביע אי-אמון לממשלה.

גאולה כהן (התחייה-צמח):

— — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

ובכן, חברת הכנסת גאולה כהן, האמיני לי, לפי הניסיון הפרלמנטרי המצומצם שיש לי, אני רוצה לומר לך, שאת עצמך אינך מאמינה בהצעות שאת הגשת, כי חבר כנסת המאמין ברצינות הצעתו להביע אי-אמון לממשלה יחכה לפחות עד גמר ההצבעה על הצעתו. מי שמגיש הצעת אי-אמון נוספת עוד בטרם היתה ההצבעה על הצעה קודמת לה ועדיין, הוא אינו יודע מה תהיינה תוצאות ההצבעה, לא רק שאינו מאמין במה שהוא מדבר, אלא יחידה מזו — הוא שם עצמו ללעג בריבוי ההצעות שהוא מציע.

רכותי, חברי הכנסת, אני מציע לכנסת לדחות את הצעות אי-האמון ולהצביע נגדן.

לכן, אני חושב שצריך היה להסתפק בהצעת החוק במה שכולנו מתכוונים לו. הרי על שום מה אנחנו רוצים את החוק? האם אנחנו רוצים אותו לדברים לא מובנים, לדברים לא ברורים? אנחנו רוצים את החוק הזה על-מנת שבאמצעותו אפשר יהיה להעניש כל מי שמסית מתוך כוונה לגזענות, כל מי שאומר דברים מתוך כוונה להסית לגזענות, כל מי שעושה מעשים מתוך כוונה להסית לגזענות.

לכן אני מציע לכל אחד מחברי הכנסת מכל הסיעות, בלי שמישהו ירגיש שבזה הוא מחמיץ משהו — הוא יכול להמשיך להילחם על עמדותיו בתחומים אחרים שבהם אין קונסנסוס — שבתחום הזה, שבו יש בעצם קונסנסוס בין 119 ואולי אפילו 120 חברי הבית, אבל 119 בוודאי, להתאחד ולהעביר את החוק בלא התנגדות. והנוסחה שעל בסיסה אפשר להתלכד ולהתאחד אומרת דבר פשוט, שעבירה תיחשב בכל מקרה שייאמרו דברים או יעשו מעשים מתוך כוונה להביא להסחת גזענית. על בסיס הנוסחה הזאת אני משוכנע שניתן לגבש רוב.

לאור הדברים האלה אני חושב שאין מקום להאשים את הממשלה, אין מקום להביע לה אי-אמון. ההיפך הוא הנכון, צריך להביע אי-אמון גדול וכבד ככוונותיהם של מנסחי הצעת האי-אמון, באלה שמנסים בשם המלחמה בגזענות לפגוע בכסיס הדמוקרטי, בוויתור הדמוקרטי ובחיים הדמוקרטיים של כנסת ישראל ושל מדינת ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן, רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת מחמד וחד.

שבח וייס (המעריך):

חברי היושב-ראש, חברי הכנסת, יש משהו סרקסטי בדיון הזה היום, כאשר המערכה העיקרית בשאלת האמון בממשלה מתקיימת בפרודורים, בחדרי הישיבות של הממשלה, בחדרי הסיעות. אני מכהן בכנסת חקופה קצרה יחסית, אבל בכל זאת, כארבע השנים וחצי שאני משרת כאן את תנועתי ואת שולחי עוד לא נקלעתי לחיזיון כל כך סרקסטי, כאשר אני מגן על ממשלה, שהיא ממשלתי, אבל בתוך הממשלה הזאת יש שרים — במקרה האחרון שר האוצר — אשר בדרך ההתנהגות שלהם הביעו אי-אמון בראש ממשלתם.

אני מעיר את ההערה הזאת כדי שהדיון לא יהיה תלוש לחלוטין מן ההווי העיקרי של הפוליטיקה הישראלית היום. הרי כל ארבע העילות להצעת האי-אמון היום, אלה שפורטו בבקשה, אינן רחופות; לא הייתי אומר שהן לא חשובות. העניין המרכזי בעיני הוא הדרך שבה הממשלה הזאת התגבר על המשכר, האם היא תתגבר, האם היא תמשיך יחד. אין היא תמשיך יחד, ואיזה סגנון של שלטון אנחנו נאמץ לנו בימים אלה של טירוף קראליציני שכזה.

לגופן של ההצעות — כאן מתרחש דבר מעניין מאוד. הוויכוח העיקרי בנושאים אלה יהיה, כנראה, בין ארבעת מגישי הצעות האי-אמון, בינם לבין עצמם, כפי שכבר ראינו, בין סיעת התחיה לבין סיעות מפ"ם ור"צ וחד"ש, ואולי במידה מסוימת בין מרכיבי הקואליציה. ואני רוצה להתייחס לארבע הסוגיות שהועלו כאן.

סוגיה ראשונה: החוק למניעת הסתה גזענית והליקניג' שלו, התאום הממור שלו — התיקונים לפקודה למניעת טרור. אני גורס שאין צורך במשמעת קואליציונית בשני חוקים אלה. אני חושב שהמשמעת הקואליציונית בשני חוקים אלה מויקה. אני חושב שהיוזמה להביא אותם במסגרת של משמעת

ובכלל, ידידי, חברי הכנסת, נושא זה של המאבק בגזענות הוא נושא שבעצם לאיש מאתנו אין הסכמה מלאה ביחס למה שאנו עושים כמסגרתו. זה נובע מהעובדה הפשוטה, שכאשר אומרים מלחמה נגד גזענות, כולנו בעד. אך כאשר שואלים מה זאת בעצם גזענות, מתחילים למצוא שהמונח גזענות מתפרש בצורות שונות ובאופנים שונים.

לא מזמן הגשתי שאלתא לשר החינוך והתרבות ובה שאלתי: לאחרונה, במימון ציבורי ובחסות ממשלתית, מקיימים גופים שונים כנסים ואירועים נגד הגזענות. האם ידוע לכבוד השר כי בכמה כנסים כאלה הושמעו דברים שמהם השתמע כי הציונות היא הגזענות, ושצריך לתקוף את הגזענות בכנסים אלה, שנעשו במימון ציבורי ובחסות ממשלתית. שר החינוך והתרבות אמר בתשובתו, שאכן הושמעו דברים כאלה מפי אנשים שהוגדרו קיצונים.

ובכן, אנחנו רואים שעצם הסמכה "מלחמה בגזענות" אינה יכולה להיות מספקת, על-מנת שכולנו נרים יד ונצטרף אליה בלא שאלות ובלא בדיקות. כי יכול להיות, שבמסגרת המאבק נגד הגזענות מגייסים אותנו למאבק נגד הציונות.

שמעתי חברים אחרים המגדירים את עצמם ציונים — הם אולי לא היו מרחיקים לכת עד כדי הצטרפות למאבק נגד הציונות במסגרת המאבק נגד הגזענות, אבל על-פי שיטתם הם, ולפי דבריהם, כל בעיית הגזענות מקורה בכיבוש יהודה ושומרון. הווי אומר, מבחינתם ייתכן מאוד שהמלחמה בגזענות היא גם מלחמה נגד הכיבוש, על-פי הגדרתם, נגד ההתיישבות ביהודה ושומרון, ונגד נושאים נוספים שמוגדרים על-ידי ציבור גדול במדינת ישראל כנושאים ציוניים לאומיים.

אני כא לשלול את עצם הלגיטימיות של הוויכוח, האם ההתיישבות ביהודה ושומרון היא ציונות או לא. יכול להיות ויכוח לגיטימי על כך. אבל השאלה המתבקשת בקשר למאבק של כולנו בגזענות היא, האם במסגרת המאבק בגזענות ניתן לפעול בקונסנסוס על בסיס של הגדרה משותפת שבה אנחנו נותנים כחף אחת למאבק בגזענות, וממשיכים ויכוח פוליטי על נושאים לאומיים ציוניים על-פי השקפותינו; או שמא יסתבר שבעצם אי-אפשר להתלכד במלחמה נגד הגזענות, כי יש גורמים רוצים לתפוס טרמפ על המלחמה בגזענות ולהשיג הישגים, שמבחינתם הם הישגים פוליטיים, לצרכים הצרים התפזרים על-פי השקפת עולמם.

במונחים יותר פשוטים השאלה היא, האם חבר הכנסת יוסי שריד וחבר הכנסת רן כהן וחבר הכנסת שבח וייס וחברת הכנסת גאולה כהן וחבר הכנסת מיכאל איתן יכולים למצוא את עצמם משתפים פעולה יחד במלחמה נגד גזענות ומתווכחים על נושאים אחרים, או שהם יתבצרו בהגדרת הגזענות, כל אחד על-פי הגדרתו המפליגה, המרחיבה או המצמצמת, הכול לפי נקודת ההשקפה, והשאלה של המאבק בגזענות תהיה באמת שאלה של ויכוח פוליטי, כמו לגבי כל סוגיה וסוגיה. או אז, דרך התקיקה המוצעת כאן תהיה אולי אופיינית ומתאימה, אבל תחטיא כמובן את מטרתה.

כאשר אנחנו עוסקים היום בחקיקה בנושא הגזענות, אנחנו עוסקים בבסיסה של הדמוקרטיה, ובעקרונות בסיסיים ויסודיים כאלה אי-אפשר להעביר החלטות על בסיס של הסכמה או של רוב קטן. צריך לחפש את הנוסחאות המוסכמות על הכול. ועל כן, יש לשבח את הממשלה שעושה כל מאמץ על-מנת שהצעת החוק שהיא יזמה תקבל הסכמה נרחבת.

הרגשה שאנחנו, מבחינת הריסוק הפרלמנטרי שלנו, נמצאים על סף סטואציה ויימירת. הממשלה הזאת קמה משום סטואציה ויימירת, או כדי למנוע ויימירוס. היא לא קמה מתוך חרדה. לא היה אפשר לכוון אחרת וזלחה — וכבר חוזנו ורשנו בעניין הזה — וגם מחר לא יהיה אפשר לכוון אחרת וזלחה. הליכוד לא יוכל לכוון ממשלה אחרת וזלחה אלא אם יקבל תמיכה ממישהו שנמנה עכשיו עם המחנה של המערך. והמערך לא יוכל לכוון ממשלה אחרת וזלחה, עם מפ"ם ועם ר"צ ועם שינוי. אלא אם כן יצטרף חלק מן המחנה הדתי. אלה עובדות שצריך לומר אותן. ומי שמתחמק מהן מוציא את עצמו בעצם מכלל מי שמסוגל להוביל את המשבר הזה, או כל משבר אחר. להכרעה קונסטרוקטיבית אפילו לשיטתו.

עבר הקמת הממשלה הזאת, כאשר השר בורג, השר שהיה אז בממשלת מעבר וכעבור יום הפך לשר בממשלה החדשה, כרוב שנינותו הפוליטית ובמסגרת הטקטיקה שהוא הפעיל אז, רמז ולא רמז על אפשרות של הקמת ממשלה בהנהגת המערך על בסיס קואליציוני צר. סיעות ר"צ ומפ"ם בירכו על המגמה הזאת וגילו נכונות להצטרף לממשלה כזאת עם הדתיים. אינני בא להקניט אותם על כך, בשום אופן. כבר ישבו עם דתיים, ישוב אתם בממשלות קונסטרוקטיביות. אני אומר זאת לא כדי לעקוץ — אי-אפשר דרך קבע להציע את פירוק הממשלה, וכאותו דיון לסגור כל פתח של הידרבות עם המפלגות הדתיות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אבל המצב עכשיו הוא שיש תחרות בין שני הבלוקים.

שבח וייס (המערך):

המצב הוא שיש תחרות בין שני הבלוקים לא על שרירות שלטונית, חברתי, חייקה גרוסמן: לא על שרירות שלטונית. אנחנו, מפלגת העבודה, עושים בעניין הזה את העבודה האפורה של המחנה כולו. אתם יושבים על הטריבונו, וזהו זכותכם: אתם מבקשים המדינה הזאת — חובתכם כאופוזיציה: אנחנו ניאלץ להביא קולות מן המחנה ההרא כיום בחירות ואולי נצטרך את השידוך לקראת הקמת ממשלה אחרת. אתם יורעים זאת בתוך לבכם ואתם נותנים לנו לעשות את העבודה הזאת. לכן, אל תקניטו את ראש הממשלה על העניין הזה: לפתוח אל תקניטו.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

ראש הממשלה מתקיף את החילונים בחוץ-לארץ. כאילו הם אשמים.

שבח וייס (המערך):

ראש הממשלה אינו מתקיף את החילונים בחוץ-לארץ. הוא עושה במלאכה קשה של נשיאה בעול במצב בלתי אפשרי.

אני מסיים במה שפתחתי: חברי בליכוד ואנחנו נביע היום אמון בממשלה הזאת. זוהי ממשלה שאינני יכול לשנות בשלב זה את הרכבה, כי אין לי היכולת הפרלמנטרית לזה. גם אינני בטוח שזהו הזמן לרוץ לבחירות, ונדמה לי שגם מפ"ם איננה בטוחה שזהו הזמן לרוץ לבחירות, גם לא ר"צ. אם כן, גם בתחום זה אנחנו עושים אולי את שליחותכם. אבל לא נוכל להמשיך בצורה כזאת. לא ייתכן שאתם תאשרו תקציב פה-אחד ויום לאחר מכן תתקפו את תוצאות האישור הזה בצורה חסרת כל רסן.

אנו נתמך היום, באווירה מזוהה וסקסטית, בממשלה הזאת. מתוך זעם עצור, כנלל הסיכון החוקתי שנוצר, אבל, לא אומר להגיד היום בשם סיעתי שאנחנו יכולים לגלות שביעות רצון כלשהי מחוסר הקורקטיות של שותפינו. על כן נתמך היום בממשלה, ואני אומר — בזעם עצור.

קואליציונית היתה מיותרת. אני חושב שמרכיבות הממשלה בתחום הזה היתה מיותרת. לפתוח בחוק למניעת הסתה גזענית. היתה יחמה כזאת בכנסת, היתה יחמה כזאת בכנסת הקודמת של חברי מחמד וזה, היא היתה בעיקרה נכונה, ואני חושב שאין שום צורך, לשם קיום ממשלת האחדות הזאת, במשמעת קואליציונית בנושא הזה. אלה חוקים שיש להם בעיקר משמעות סמלית אידיאולוגית.

אני מפקפק באפקטיביות הפרקטית של החוק שהממשלה הביאה בנושא של מניעת הסתה גזענית. על כל פנים, היא חלקית מאוד, אם היא קיימת. אני גם מפקפק באפקטיביות, לא כל שכן בצורך, של שינוי המצב בסוגיות של מפגשים עם פלשתינים, חברי ארגונים כאלה וכאלה, דווקא משום כך אין שום סיבה שהציבור לא יראה כאילו צורה מתחלקים הקולות בכית הזה בשני החוקים האלה. יש חברים בליכוד שקשה להם לתמוך בהצעת החוק למניעת הסתה גזענית. יש חברים מהמפלגות הדתיות שלא יתמכו בו. יראה הציבור וישפוט.

אני יודע — כפי שקוראים לזה בתוכנית "חפש את המטמון" — מתוך ידיעה אישית, כי יש חברים בסיעתי אשר בשום אופן לא יתמכו בחיקונים המוצעים לפקודה למניעת טרור, משום שהם סבורים כי אלו באים לסתום כל אפשרות של הידרבות כזאת או כזאת בין אויבים מאחורי הקלעים. לידם, עם מי נדברים. עם מי מנסים לעשות שלום? — עם אויבים. על אני חושב שהממשלה יכולה להניח לשתי ההצעות האלה. היא אינה צריכה לכפות אותן. אנחנו בכנסת צריכים לעשות איש איש מה שהוא מבין. אנחנו נעשה בתחום של החוק למניעת הסתה, אחרים ינסו לעשות בתחום אחר.

אגב כך, אינני בטוח שצריך לפסול על הסף את הצעתו של שופט בית-המשפט העליון לשעבר חיים כהן. גאולה כהן לא הוכירה את שמו. אני מזכיר כאן את שמו.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

לא הזכרתי את שמו?

שבח וייס (המערך):

לא. אינני בטוח שהוא ופרופסור ישעיהו ליבוביץ פסולים לעניין זה. ואני מציע לחברי לטפל באופן הגיוני גם בנושא גריש זה. אנחנו עוסקים כאן בחקיקה ולא בדרקלרציות. ולחקיקה יש כללים משה. ואם היא תארץ שבו נוסף, לי זה לא מודיע. גם השימוש הסלקטיבי בדעותיו של חיים כהן — פעם אחת הן טובות מאוד, פעם אחרת הוא איבד את שיקול דעתו — הוא מעניין כשלעצמו: ההודקות הסלקטיביות לבני-אורזין לכל דבר.

אני, על כל פנים, אצביע בעד הצעת הממשלה, כהחלט. לא אצטער אם נאמץ את הצעת חיים כהן. אינני מבקש משמעת קואליציונית ואינני מבקש מחברי בליכוד ובסיעות הדתיות שייתמכו בהצעה הזאת.

ואשר לחוק השני, התיקונים לפקודה למניעת הטרור, אני מודיע כאן: לא אחמך בזה.

הערה שנייה, וכאן אני פונה אל חברי הכנסת שהביאו את הצעות האי-אמון, בעיקר אל חברי, במקרה זה מפ"ם ור"צ ובמידה מסוימת אולי גם חד"ש: חברים יקרים, בישראל אין המכשיר של הצעת אי-אמון קונסטרוקטיבי כפי שהוא מקובל, נאמר, בגרמניה המערבית. שם, על רקע הניסיון הוויימרי, הם החליטו לצמצם את האפשרויות של יצירת תהוה ובהוה חוקתי, וחוקתם איננה מאפשרת הפלת ממשלות למי שאיננו מסוגל לכוון ממשלה חוקית תחת הממשלה הנופלת. לא אחת יש לי

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לחבר הכנסת מחמד ותד, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל איתן.

מחמד ותד (מפ"ס):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הבוקר, בעצם כבר אתמול בערב וכמשך כל שעות היום, שמענו את זעקת הכוזב המהדהדת: זאב, זאב, הממשלה נופלת. בכל זאת, סיעתנו החליטה להמשיך בתוכניתה ולהעמיד במליאת הכנסת את הצעת האי-אמון גם משום שידענו שהמשחק הזה אינו רציני, וגם משום שידענו שהדרך לשטות כעם ולשחק משחקים כמו באופוזיציה, מתוך הנחה שמדברים אל עדר קצר זיכרון, שאיננו מסוגל להבחין בין אמת לבין רצינות — הדרך הזאת כבר גלרה, כבר ידועה, כבר מאוסה, ואם אין סיבה אחרת שהממשלה הזאת ראויה לאי-אמון בגללה, הרי היא ראויה לאי-אמון לפחות בגלל המשחק המתועב הזה שנמשך, וכנראה עוד יימשך.

אך, כמובן, לא בגלל זה הגשנו את הצעת האי-אמון. הגשנו אותה גם מסיבות נוספות. דיבר עליהן ידידי חבר הכנסת שבח וייס, שבינתיים, אחרי שסיים את נאומו, יצא מן האולם. אני מניח שלא נעים לו לשמוע את התיזה האחרת, המוכיחה עד כמה הוא לא צודק בגישתו. הגשנו אותה בראש ובראשונה משום שהממשלה הזאת לא עמדה בהתחייבויותיה כשום תחום. בתחום ההבראה הכלכלית, כביכול, שהיום רבים עליה, וכל אחד משני השותפים, משני הראשים, רוצה לקשור את כתרי ההצלחה לראשו, גם בתחום הזה, הנתונים בשטח — מספר המובטלים, ההתדרדרות בשירותים החברתיים, ההתדרדרות במערכת החינוך — מוכיחים שהיא נכשלה, ואינני מבין מה היא ההצלחה, כביכול, שעליה רבים וכל צד רוצה לזקקפה לזכותו. אבל זוהי דרך לשטות כעם. גם לגבי ההתחייבויות האחרות, לרבות ההתחייבות לפי קווי היסוד של הממשלה, שאותה ציטט השר משה שחל, והיא הצעת החוק נגד גזענות — גם כזה לא עמד.

אני רוצה שיהיה ברור, שהממשלה הזאת ראויה לאי-אמון משום שהיא לא הגישה הצעת חוק ראויה לשמה נגד אפליה וגזענות, והיא ראויה לאי-אמון בגלל הצעת החוק לחיקון חוק העונשין. על שניהם היא ראויה לאי-אמון: 1. משום שלא עמדה בהתחייבות: 2. בגלל מעשה הרמייה שבו נהגה כאשר הביאה אותן שתי הצעות חוק, שתי הצעות תיקון לחוקים קיימים — חוק הבחירות וחוק העונשין, שבו יש מריחה ואין אוכיר למלה "אפליה", וזאת כאשר האפליה הולכת ומתמסדת גם על-ידי הכנסת הזאת, על-ידי הרוכב בכנסת הזאת, שאולי רשמה מספר שאי יותר, לעומת כנסות ישראל, בתקנות ובמעשים שפירושם המעשי הוא גזעני.

על כן אין לו לשר משה שחל, שהיתה לו יד בניסוח הצעת חוק אפקטיבית נגד גזענות בכנסת העשירית, מה להתפאר בהצעה זו של הממשלה.

איננו יוצאים כתופים ובמחולות לקראת הישיבה שתתקיים בשבוע הבא, ובה תובא אותה הצעה אומללה לאישורה של הכנסת, אם לא תהיה שוב כניעה למחנה האחר, למחנה הדתי. חבר הכנסת מיכאל איתן חושש, שחבר הכנסת יוסי שריד ואחרים יגרמו לכך שהציונות תזוהה עם גזענות, בו בזמן שהרבים הראשיים של ישראל מזוהים את דת ישראל עם גזענות ותובעים תיקונים מפליגים באותה הצעה אומללה שהממשלה מתכוונת להביא, אם בכלל תביא.

מה טוען חבר הכנסת שבח וייס? הוא וחבריו צריכים לעשות את העבודה האפורה כשכיל להביא קולות, כדי שלא תהיה ממשלה כזאת שהוא איננו מאושר ממנה. וכי קולו של הציבור החרדי ודתי נחשב וקולו של הערבי לא נחשב, חבר הכנסת שבח וייס? 53,000 קולות קיבל המערך בבחירות האחרונות.

קריאה:

מהציבור הערבי.

מחמד ותד (מפ"ס):

מהציבור הערבי, והם לא נחשבים. זה כאילו מונח אצלו בכיס. על זה הוא לא צריך לעמוד. לדתיים צריך שמעון פרס להיכנע כי קולם נחשב יותר. הערכים אינם נחשבים, מספיק שהשר ויצמן יעבור עליהם, יחלק הכתות שאני מאמין שהיה רוצה לממש אותן אבל הממשלה מונעת את מימושו. כמתק שפתיים הוא רוצה לקנות את הציבור הערבי. הפעם זה לא יעבור, חבר הכנסת שבח וייס. הציבור הערבי אינו עדר שאפשר יהיה להביא אותו לקלפי. גם אותו חצטרך להביא בחשבון כאשר אתה מנהל את המיקה וממכר של המערך ועושה את העבודה האפורה.

הנה עוזי ברעם, מזכ"ל מפלגת העבודה, אדם מכובד, עומד בנצרת במה שנקרא החוג הרעיוני של מפלגת העבודה — יפה — ובחוג הרעיוני הזה הוא פונה אל הערבים ואומר להם: תצילו אותנו, תנו לנו את הקולות כדי שלא נקים ממשלת ליכוד לאומי. בעד מה? כדי שתלך לעשות את העסקות שלך עם הרב שך? כשכיל שתמשיך להיות, אך אמר ידידי חבר הכנסת אלעזר גרנות, ועידת המשכשים? מרדע הציבור הערבי צריך להישמע לקראתו של עוזי ברעם?

מה עשתה הקואליציה הזאת באותן ארבע נקודות בקווי היסוד שמר שמעון פרס הציג מעל הדוכן הזה ועליהן קיבל את כל הקרדיט מאתנו? אמרנו נראה, נחכה עוד חודש, שישה חודשים, שנה. הכול התדרדר בכל תחומי החיים, ואף לא סעיף אחד מתוך הארבעה שהתחייבו עליהם בקווים הקואליציוניים התממש.

אבל לא רק המערך חטא כזה. מוכן שהליכוד איננו טוב יותר. מי לא זוכר את זעקת הקרב של השר, סגן ראש הממשלה, דוד לוי, בוועידת חרות? — לא ייתכן שימנעו 40 ערבים את הזכות להצביע. הם היו צריכים להצביע כשכילו. והטלוויזיה ואמצעי התקשורת כמעט התפוצצו מהאנרגיה ומהמשפטים הבומבסטיים שהוא השחית על הנושא של הכטחת זכותם של הערבים להצביע בוועידת חרות. אך בזה חם תפקידם. מעבר לזה הם לא קיימים. הם לא נחשבים, ומיכאל איתן אומר: צריך להתחשב ברעת הציבור הדתי. ממה נפשכם?

אדוני היושב ראש, בראש ובראשונה מהסיבה העניינית — ולא מהנימוקים מסביב שהם בעלי משקל — שהממשלה לא לחמה ולא הביאה הצעת חוק אפקטיבית נגד גזענות ובגלל מעשה הרמייה נצביע אי-אמון.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מחמד ותד. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת זבולון המר.

רפאל איתן (התחיה-צמת):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, מעניין לשמוע בדיון זה את חברי הקואליציה שיתמכו בממשלה או יתנגדו להצבעת האי-אמון ככפויי שד, אבל ככה זה.

יחידה ומוכרת הנקראת אש"ף. הבעיה איננה אם אני מסכים לממשלת ישראל או להנהגת אש"ף. אלה הם שני הצדדים. מי שמחוקק את החוק הזה — ושמענו מהשר שחל שבשבוע הבא יכנס מושב מיוחד כדי להחליט על חוק טרוריסטי שכזה — מכריז בגלוי, ללא כושה, שהוא מתנגד לשלום, שהוא רוצה בהמשך הכיבושים עד אין סוף ולא אכפת לו לא מהנפגעים הישראלים ולא מהנפגעים הערבים.

בקשר למשבר-לא-משבר הממשלתי — אמש והבוקר שמענו ברדיו וקראנו בעיתונים, שהשגריר האמריקני בישראל, מר פיקרינג, ביקר בחצות בשיבת שרי ממשלת ישראל מטעם המערך. זה מעניין מאוד. לפני שראש הממשלה מר פרס נסע לארצות-הברית היתה לי שיחה עם חבר כנסת מהליכוד. דיברנו על השאלה אם תהיה רוטציה או לא תהיה רוטציה, אם תחקיים הממשלה או לא תחקיים הממשלה. למרבה הפלא הגענו שנינו לדעה אחת, שהדבר ייקבע לא כאן אלא בווינגטון; שמר פרס נוסע לארצות-הברית ושם יחליט אם הממשלה הזאת נחוצה לאמריקנים או טוב יותר שתהיה ממשלה אחרת. הביקור של השגריר האמריקני בדיון המסוים של שרי המערך אמש הוא אפיוורה נוספת המוכיחה עד כמה ממשלת ישראל היא "כובה אמריקנית" ואיננה ממשלה עצמאית. הם הפכו את מדינת ישראל למדינה לא-עצמאית, למדינה של ממשלה זרה.

הממשל של רייגן קובע לגבי ישראל לא רק את הרכב ממשלות, אלא פרטי פרטים. ראש הממשלה עמד שם בעניי בפתח. ביקש את השיק השני בסך 750 מיליון דולר, ושם החוק מר שולץ אמר לו: עשיתם יפה, עשיתם אבטלה המונית, קיצצתם את הסובסידיות, אתם מוכנים למכור מפעלים ממלכתיים וצרכניים להון פרטי ובעיקר להון אמריקני, יפה מאוד. קיצצתם את שירותי הבריאות והחינוך — יופי, אבל זה לא מספיק. אני דורש, הוא אמר, וזה פורסם, להוריד עוד יותר את שכר העובדים, להרחיב עוד יותר את האבטלה, לקצץ עוד יותר את שירותי הבריאות והחינוך וכו', וגם לעשות פיתוח של המטבע הישראלי. ואז הוא אמר לו: טוב, אם אתה מתחנן כל כך, קח שיק של 375 מיליון דולר, ואם תהיה ילד טוב ותעשה מה שאני אומר לך, תקבל גם את שארית השיק, בסך 375 מיליון דולר. מה שאני אומר היה, בדיוק כך, אולי במלים אחרות, הם דיברו כמובן כאנגלית.

לאן הגענו? אני, כאזרח ישראלי, כחבר כנסת ישראל, מתבייש שהגענו להשפלה כזאת, לתלות כזאת, לשעבוד כזה. לאן זה יוביל?

לאן זה יוביל — זאת שמענו הבוקר בשידור מאוד מעניין, מאוד חשוב, ברשת ב'. אני מכיר את הדברים של ראש ה-CIA מר קייסי, אשר הופיע אתמול בפני הלובי היהודי, או הציוני בארצות-הברית ואמר לא פחות ולא יותר: היחסים שלנו עם ישראל, הסיוע שלנו והגיבוי לישראל נובעים מאינטרסים אמריקניים — משום שיש לנו אינטרס משותף להילחם נגד ברית-המועצות בכל מקום, ובמיוחד במזרח התיכון. מלים מפורשות אלה אפילו הכתב ששירז זאת מושינגטון נדהם לשמוע — אנחנו לא פועלים להגנת אינטרסים ישראלים אלא להגנת אינטרסים גלובליים-אמריקניים נגד ברית-המועצות, נגד תנועות השחרור הלאומי, והוא מנה: נגד ניקרגואה, נגד אפגניסטן, נגד אנגולה בשותפות עם ישראל, הוא אמר גם, שהמאבק המשותף עם ישראל הוא להפיל את המשטרים כסוריה ובלוב.

בקשר לסוריה, אנחנו מזהירים: ממשלות ארצות-הברית וישראל מכינות מלחמה נגד סוריה עוד השנה, ולא מתוך

ממשלות נטולות יכולת פעולה היו גם בעבר, אלא שהן הגיעו למסקנה זו כעצמן. הן פינו את מקומן והקדימו את הבחירות, כי ממשלה קיימת כדי לנהל ענייני מדינה ולא כדי לקיים את עצמה.

הממשלה הזאת, שיכולתה לקריה מיסודה, כבר מיום כינונה, לפותה כעווית של שלטון ואין מושע. זוהי ממשלה גדולה ומפוצלת, שבסיסה רחב וכלתי יציב, והיא חייבת להתמודד ולפתור בעיות קשות בתחום הכלכלי, בתחום החברתי ובתחום המדיני, ואין ביכולתה לעשות זאת. זה מזכיר לי סיפור מימי קדם על ה"דחיקסליק", מין חיה דו-ראשית שכאשר ראש אחד רוצה ללכת קדימה ראשה השני מושך אותה אחורה ולהיפך. הממשלה הזאת מבזבזת סכומי עתק על קיומה ואינה מסוגלת להגיע למימוש החלטותיה היא באשר לצעדים הכרחיים ומיידיים במשק. זוהי ממשלה המפזרת כספי ציבור ללא חשבון, אבל פוגעת במצח נחושה במערכת החינוך בתואנה של חוסר תקציב.

ממשלה כזאת אסור לה לבקש אמון הכנסת. ממשלה שבידועין ובגלוי נוקטת מדיניות הנוגדת את הבסיס הציוני-הלאומי שעליו קמה ועליו תחקיים המדינה — ממשלה כזאת חייבת לפנות מקומה ולפנות אל העם-אפילו בטרם זמן.

החלופה של בחירות חדשות היא ההגיונית והצודקת. צריך להכריז על בחירות בתוך זמן קצר ביותר שיאפשר לעדכן את השימוט הבוחרים, וללא הרצאת כספי ציבור למימון מפלגות. עם כל הרע, עדיפות בחירות בטרם זמן ממצב מתמשך של משברים אישיים, לעניין ושלא לעניין. אין זו כושה, אלא תעודת כבוד, לפנות אל העם. תודה.

היורד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רפאל איתן. חבר הכנסת זבולון המר, בבקשה — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו — לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני הישבר-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נביע אי-אמון בממשלה בנושא שעליו נסובה הצעתנו: האבטלה ההמונית. המספרים שהביא השר שחל מבטאים את מה שמתרחש בשטח, אבל אנחנו גם נביע אי-אמון בממשלה, כפי שהסביר חבר הכנסת תופיק טובי בנאומו, בגלל כל המדיניות שלה, מפני שהיא מנעה חוק נגד נוצעות ואפליה לאומית ובגלל הגשת החוק הטרוריסטי אשר בא לאסור על אזרחי ישראל, וככללם חברי הכנסת, להיפגש עם נציגי העם הערבי הפלשטיני.

בקשר לנושא הזה אני רוצה להגיד, שתחת הכותרת "מאבק נגד טרור" רוצים שהכנסת תחליט על חוק שכל משמעותו היא טרור, טרור נגד אזרחי ישראל, נגד חברי כנסת ואף נגד שרים מסוימים שהביעו בפומבי את הדעה, שלפיה אפשר לדבר עם כל אחד. השאלה היא לא עם מי — הם אמרו — אלא על מה. כל אזרח וכל חבר כנסת המכבדים את עצמם לא ייכנעו לטרור, יהיה הדבר ברור.

הבעיה היא, שהממשלה הזאת על כל חלקיה עושה את הכול כדי שלא נגיע לשלום, כדי שההרד שלו והדור הבא יהיו תחת הסיט של מלחמות כלתי פוסקות ושל שפיכות דמים כלתי פוסקת. אם יש אנשים, אם יש חברי כנסת המחפשים כל דרך לשים קץ למעגל המלחמות, רוצים לסתום להם את הפה על-ידי חוק הטרור הזה.

הבעיה איננה אם מזדהים או לא מזדהים. יש שני צדדים לעשיית שלום: ישראל והעם הערבי הפלשטיני, ולו יש נציגות

כחול-לכן, מסלפים ביודעין את האמת ונותנים נשק בידי שונאי ישראל לטעון שגם בין היהודים קיימת, כביכול, תנועה נאצית.

מה שתנועת "כך" עושה הוא ניסיון להשתמש באלימות מילולית, ואפילו בכוח ממש, נגד יריבים פוליטיים ונגד ערכי ישראל. תופעות אלה נעשות תוך התעלמות מהעיקרון ההלכתי החשוב של "חביב אדם שנברא בצלם" ותוך ניצול שגאה הקיימת אצל חלק מהאוכלוסייה נגד הערבים. כהיותם חלק מעם הרואה עצמו אויב של המדינה, המסרב להשלים עם קיומה ומפעיל נגד המדינה ותושביה כל העת אמצעי טרור ולחימה, המפילים בתוכנו חללים.

בחרגות שבתנועת "כך" ניתן היה לטפל גם באמצעות החוק הפלילי הקיים, כפי שאפשר באמצעותו לטפל גם במפגשים עם אנשי אש"ף. אך השמאל חפץ לנצל את המצב כדי להטביע תו של גזענות על תנועה זו, ובאותה הזדמנות להעמיד בצל גם כמה איסורים הלכתיים, כגון איסור נישואי תערובת או איסור מפגשים בין נוער יהודי לבין נוער ערבי. מעניין הדבר, שבין ראשי הדוברים הדורשים חוק נגד גזענות מצויים כאלה התומכים בקשרים עם אש"ף, בעל האמנה הגזענית נגד עם ישראל.

יש יפ"נפש אשר, כביכול מדאגה למעמד ההלכה, קובלים על ראשי הציבוריות הדתית המאורגנת, המתנגדים לחוק בנוסח שהוצע, והם טוענים כי בכך יש כעין הודאה מצד הציבור הדתי עצמו שיש בהלכה צד של גזענות. אך אילו נהגו חברי הכנסת הדתיים כך, היתה זו מדיניות של בתי-ענה. אילו היו מפרשים את חוקי הכנסת רק יהודים בעלי גישה אוהדת ומבינה למסורת ישראל, אין ספק שלא היה צורך לדאוג ולהבטיח שהחוק יבהיר כי איננו מחייבים לעקרונות הלכתיים אלה או אלה. אך את החוק מפרשים גם משפטנים, ואותם משפטנים הם בעלי גישה עוינת להלכה, ולגביהם לא שאנו חוששים, אלא הם כבר התבטאו בעבר ומתבטאים בהווה על התורה ומצוותיה שהן גזעניות. שופט בית-המשפט העליון לשעבר חיים כהן לא היסס להתבטא, שקיימים בחורה עקרונות גזעניים נאציים, ואף-על-פי-כן לא נאלץ לפרוש מתפקידו כשופט. מחברי כנסת מסוימים שומעים דברים דומים לא פעם אחת ולא פעמיים. כפי שפורסם בעיתונות, אפילו היועץ המשפטי לממשלה הנוכחי אמר בריאיון, שאם שמפריע לו אצל כונא זה ודרישה למדינת הלכה. חברי הכנסת, כל אלה מחייבים אותנו למשנה זהירות בחקיקת החוק ולדאגה לכך שלא תהיה אפשרות לטעות אשר תתיר שימוש בחוק כדי לפגוע בהלכה.

לגבי טיוטת החוק שהוצעה על-ידי השדולה הדתית נכתב מסמך ביקורת מצד שר הארגונים מר שחל. בסעיף 6 של המסמך שאותו הוא חתב נאמר: "המלה גזענות איננה מצומצמת עוד בפירושה בקהילה העולמית ובמשפט המודרני הבין-לאומי לתורת הגזענות הנאצית, אלא יש בה משום תיאור תופעה של אפליה, הגבלה או העדפה מטעמי גזע, צבע, מוצא או מקור אתני או לאומי". הדברים נכונים, אולם זוהי בדיוק הבעיה, המגמה להרחיב את הפרשנות של מונח זה היא המסוכנת והעלולה להטעות. לכן עדיף שלא להשתמש במונח זה או להגדירו במדויק בהגדרה צרה. עלינו להזכיר לשר שחל, כי הרחבת ההגדרה של המונח "גזענות" היא שגרמה לכך שבפורומים בין-לאומיים נכבדים ביותר, ובכללם האו"ם, נתקבלה ההחלטה שהצינו היא גזענות, דבר שכולנו איננו מסכימים עמו.

לכן יש לשקול את החוק וניסוחו שוב ושוב ואין להיחפז בחקיקתו. יש לחקוקו רק לאחר שיושג הסכם על נוסח שיהא מקובל על המסכימים האפשרי של חברי הכנסת.

אינטרס ישראלי. יהיו רק בחיקרבור נוספים, אלמנות נוספות, אסונות נוספים, הרס נוסף של הכלכלה. אנחנו מזהירים מפני המדיניות הזאת, שאיננה רק אנטי-פלשתינית, אנטי-ערבית, אלא היא גם אנטי-ישראלית. היא נגד העם שלנו, היא נגד האינטרסים שלנו ונגד השלום.

הממשלה הזאת ראויה לאי-אמון. הלוואי שחיפול, אבל שתקום ממשלה עם מדיניות אחרת.

היור' א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מאיר-וילנר. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון כן-שלמה, ואחריו — לחבר הכנסת זכולן המר.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
מה קרה?

היור' א' נחמיאס:

לא קרה שום דבר. מאחר שחבר הכנסת המר לא היה, קראתי כשמו של חבר הכנסת שמעון כן-שלמה, וזה על-פי הפרוטוקול. על-פי התקנון.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
אחה מעניש אותו?

היור' א' נחמיאס:

אני לא מעניש אותו, חס ושלום. אי-אפשר גם להעניש אותו. זה דיון סיעתי. בדיון אישי אפשר, לא בדיון סיעתי. כבקשה אדוני.

שמעון כן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הוגשו היום לכנסת הצעות אי-אמון לממשלה. המניעים העיקריים להצעות אלה הם: רצון האופוזיציה לנגח את הממשלה ורצונה לעודד את המחלוקת הפנימית בקואליציה, כדי לגרום לנפילת הממשלה.

לא אתייחס בהרחבה לנקודות אלה, מאחר שבהן נוגעים חברי הכנסת האחרים המשתתפים בדיון. אתרכז בדברי בניסיון של גורמים חילוניים, תוקפניים ומסיתים לכלל במתקפתם על הממשלה בדברים נגד נכונותה להתחשב בתביעות הציבור הדתי ובדרישה המשותפת של כל השדולה הדתית לעכב את הדיון וההצבעה בחוק המכונה "חוק נגד הגזענות". אף שמשני עברי המתרס — שני שופטים לשעבר של בית-המשפט העליון, השופט ד"ר קיסטר והשופט חיים כהן — הביעו את הסתייגותם מהשימוש במונח "גזענות" בחוק של הכנסת, יש התעלמות מצד חברי הכנסת והשרים שטיפלו בהכנת החוק מדרשה לגיטימית זו.

רבותי חברי הכנסת, החוק נגד גזענות בנוסחו הנוכחי הוא חוק שהורתו שלא בקרשה. הוא נוצר אומנם על רקע סממאות והתנהגות אלימה ורעקנית נגד המיעוט הערבי בארץ מצד מפלגה שרור חכמים איננה נוחה הימנה. אך לקחו עליו "טרמפ" חוגים שמאלניים, אשר מצאו שעת כושר לנגח באמצעותו תפיסות יסוד של ההלכה, שהמרחק בינן לבין גזענות הוא כרחוק מזרח ממערב.

עצם התווית תו של "גזענות" על מפלגה יהודית, תוך השוואות חזרות ותשנות כינה לבין הנאציזם. מעוררת השתוממות המחשידה את הטוענים כך במיעוט הבנת החומר שבנאציזם. למיטב ידיעתי, אין באידאולוגיה של מפלגת "כך" כל התייחסות אל הערכים כאל גזע נחות, ואין שם כל הצעה לפתרון טנפי על-ידי השמדת עם. אלה המדברים על הכהנים כעל נאציזם, ועל האידאולוגיה של תנועה זו כעל גזענות

על עם סגולה. על ממלכת כוהנים וגוי קדוש. על דמותה הרוחנית והיהודית של מדינת ישראל ושל החברה הישראלית. שבעיני בפירוש איננה, בשום אופן, כפי שהגדירה אותה מפנינה מר"צ בנושא השעון — מדינה ככל הגויים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מבחינת הריבונות.

זבולון המר (חזית דתית לאומית):
אני מצטט אותה. זאת לא את במקרה, אלא אם כן לא הכחתי בקולה של המפנינה.

חברי הכנסת, ייתכן שעדיף היה שהסיעות הדתיות היו, מלכתחילה, נושאות דגל כיוזמת החקיקה הזאת. גם אנחנו צריכים לעשות חשבון-נפש משלנו, לפחות במחנה הציונות הדתית, שחייבת להוביל במאבק לחיקוקה של החברה הישראלית ברוח תורת ישראל, שהזירה ב-36 מקומות נגד פגיעה בנר ובתושב עמנו. אבל כדעבר, במצב הקיים היום, התגלגלה לידנו זכות להביא בפני סיעות הכנסת נוסח שלדעתי הוא יעיל, נוסח שכא להוסיף תרומה חיונית במאבק נגד הכהנים למינוח. מי שבאמת טובת העניין לנגד עיניו, ולא שיקלים של יוקרה פוליטית או רצון לעשות את החוק קרדוס לחפור בו, בנושאי החקיקה על דתים או על יהדות, ראוי לו לחמוך ללא היסוס בנוסח הזה.

חברי הכנסת, עדיין לא מאוחר, במקום התנצחות שיש בה משהו מן התנצחות על הצעת אי-אמון, אפשר להעביר השבוע, במושב זה של הכנסת, או בכנס מיוחד בשבוע הבא, את הנוסח המשופר והיעיל הזה בהליכי חקיקה מתאימים.

בדבר אחד צודקים גם המציעים אי-אמון: הכעיה היא חמורה.

ידידי הנכבדים, השר שחל והשר נסים, שוביני הנוסח הראשוני, אני מתנצל בזאת לפניכם על קשיים ותסכול שנגמרו לכם מכך שאני וחברי לא נרתמנו בעוד מעמד לעזור בקידום החקיקה הזאת. אבל, מחלו נא גם אתם על כבודכם והצטרפו אלינו ליוזמת החקיקה הפשוטה והנחוצה שהבאנו לפניכם.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

זבולון המר (חזית דתית לאומית):

הבאנו אותה במפורט — ההצעה של וינוט כפי שקראנו לה. אני מציע פה לא את ההצעה האחרת אלא את הצעת וינוט כפי שהיא.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היו שלוש הצעות.

זבולון המר (חזית דתית לאומית):

בסדר. לא ידעתי שהיה שינוי בנוסחים. אנחנו מציעים את הצעת וינוט כפי שהיא.

חברי הכנסת, אשר לשעון הקץ, גם כאן, במישור יותר שקול ריומימי, חבל שהעניין הפך לסלע מחלוקת בין דתים לחילונים, כביכול. מעל לכל שיקול טכני אני מאמין, שאם נכון שיש אפילו ספק פיקוח נפש — והרי יש כזה, שהרי גם דעת מיעוט טענה כך — שיש הפחתה של תאונות דרכים בשעון קץ, דייני כדי לתמוך בשעון. מעל לכל אני חושב, שאפשר ללמוד מכך לקח חיוני על ריכוזיות מופלגת ומופרדת כמסטר הישראלי, שיוצרת לפעמים מתחים מיותרים. כל הפיתוי להפוך

מורי ורבותי, אשר לשעון הקץ. ייאמר מראש שהציבור הדתי יכול לחיות במדינה גם עם שעון קץ. הוא עשה זאת בשנים שבהן הופעל שעון הקץ והוא עושה זאת גם באירופה ובארצות-הברית שבהן, עם שעון הקץ או בלעדיו, יש לשומרי המצוות בעיות הקשורות בזמני הזריחה והשקיעה. השאלה איננה אם ניתן להתקיים גם עם שעון קץ, אלא האם יש לאזרחי המדינה שומרי המצוות הזכות שגם האינטרסים שלהם יובאו בחשבון בשיקול אם להפעיל או לא להפעיל את שעון הקץ. במיוחד כאשר כל הטיעונים האחרים על חיסכון באנרגיה או מניעת תאונות דרכים נמצאו בלתי רלבנטיים על-ידי רוב חברי הוועדה שבדקה את הנושא.

אני מוכרח לסיים — מורי ורבותי, לכן אנחנו שוללים מכול וכול את כל הטענות שנשמעות כאן, ואנחנו מחזקים את ידי הממשלה בפעולותיה.

היור' א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה, רשות הדיבור לחבר הכנסת זבולון המר, ואחרי — לחבר הכנסת יוסי שריד.

זבולון המר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושאים שבגללם אנו נקראים היום להביע אי-אמון לממשלת האחדות הלאומית הם דוגמאות קשות של עיוות יסודי בחיינו הפוליטיים. אומנם יש חוסר פרופורציה מחד בצמצום המאבק נגד אלימות ופגיעה במיעוט, מאבק חיוני על עצם קיומנו המוסרי, אל המאבק החברתי-הטכני-הארגוני בנושא הארגוני, יש מן הערכותי ואי-הרלבנטיות כאשר מחברים את אלו למאבק בארגוני הטרור. אבל עם כל ההבדל שביניהם, יש משהו משותף באופן הטיפול בנושאים הללו, בהפיכתם ללא צורך וללא שחר לשדות קרב בין קואליציה לבין אופוזיציה ומה שחמור הרבה יותר ומיותר, בין דתים לבין חילונים.

אלך מן הכבד אל הקל. האם היה באמת מקום לכך שהמאבק נגד כהנא יהיה נושא למחלוקת מתמשכת בין קואליציה לבין אופוזיציה? אינני משלה את עצמי כאילו יכולים אנחנו, חברי הכנסת, להתגבר על הפגע הזה בכוחות עצמנו. החזית המכרעת כאן היא החזית החינוכית. אבל אם יכולים אנו לתרום משהו בתחום החקיקה, שעליו אנחנו מופקדים, לחסימתה של הסכנה הכהניסטית, אין ייתכן בכלל שאנחנו משתהים בכך?

מה קרה במציאות? תחילה נגרר הדיון בחקיקה המוצעת עקב התנצחות איין-ספור. מההתנצחות האלה נולד נוסח עמום, כוללני, שמכוונה חוק נגד גזענות, אבל איננו מוסיף הרבה על החוק הפלילי הקיים, אולם, גורם לחששות מוצדקים — לדעתו, למגזרים רחבים באוכלוסייה. על-פי הנוסח המוצע — וכבר אמרו זאת — ייתכן בהחלט שיהודי שאומר את נוסח הקידוש כליל שבת יואשם בגזענות, מפני שהוא אומר "כי בנו בחרת מכל העמים", או לפחות אדם שמדפיס סידור שבו כלול ה"קידוש" יואשם בהסתה לגזענות.

חברי הכנסת, אני אומר זאת בעיקר לחברי הכנסת מסיעות ר"צ או מפ"ס שהעלו זאת. אני יודע שנוסח ה"קידוש" עלול באמת לעורר בכס אי-נחת. כל הרעיון של עם סגולה אולי נראה לכם קשה ובעייתי מבחינת מוסרית. אבל אם רוצים להכריע את הוויכוח הזה בחוק שלפנינו, נעזוב כולנו, חברי הכנסת, את מאבקי היוקרה ונחאחד בנוסח יעיל ומגובש, אשר מי שהציע אותו הוא משפטן דתי, כפי שדתיים אמרו, והסכים לו משפטן ליברלי שאינו מחמיא בדרך כלל לדתים. אחר-כך נוכל להתפנות לוויכוח, לדיון הדמוקרטי, למאבק הרוחני שבינינו

— הצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי־אמון לממשלה. —

זה גם סוד שאנחנו חשבו, שממשלה זו היתה צריכה ליפול כבר כמה וכמה פעמים על עניינים רציניים. אבל אם כבר נגזר על הממשלה הזאת ליפול, ריבונן של עולם, על פיו של שר האוצר חיפול הממשלה?

הרי כל ההתחכמויות שבעולם לא יעזרו כדי להציג את הנושא הזה כנושא רציני. אפשר לחשוב שדובר במדינה שאין לה בעיות חיוניות, שאין לה בעיות קיומיות, והדבר היחיד שמטריד אותה משלוותה הוא התבטאות כזאת או אחרת של שר האוצר, כאילו שר האוצר הוא הראשון שנקט לשון בוטה. הרי זה באמת כמעט מטורף. הייתי אומר — ממש מטורף.

אני, למשל, הייתי יכול להציע לממשלה כמה נושאים רציניים שבגללם היא צריכה להתפרק. אני חושב שאילו התפרקה בנושאים אלה, לפחות היה הפירוק מסב מידה כלשהי של כבוד למפרקים, בשעה שהסיבה הנוכחית מסיבה להם, כמובן, רק אי־כבוד, למשל, אני חושב שהממשלה היתה יכולה להתפרק בקלות. נניח על נושא ועדת החקירה למלחמת לבנון, שהמערך באלגנטיות כזאת קבר אותה תשע אמות באדמה והסביר מדוע אין השעה עכשיו ראיה להקמת ועדת חקירה לעניין לבנון.

ועדת חקירה לעניין לבנון לא מפילה ממשלה, והתבטאות של שר האוצר, שאומר על ראש הממשלה, באמת לא ההתבטאות הכי נאותה ששמעתי, שראש הממשלה "מעופף", זה כן זה לא? משא־ומתן עם מצרים — הרי אני לא אומר דברים לשיטתי, אני אומר דברים לשיטת ראש הממשלה. הרי ראש הממשלה יודע שהמשא־ומתן עם מצרים לא יצלח, ואין לו שום סיכוי. והוא יודע שהמשא־ומתן עם מצרים צריך להתנהל בתנאים אחרים לגמרי ובעמדות ישראליות אחרות לגמרי. לא אני, אלא הוא — על המשא־ומתן עם מצרים, שהוא רואה בו, אגב, חזות הכול, הוא לא אני, הוא חושב שזה המפתח לדלת, שאם היא רק תיפתח, כי אז ייפרץ המבווי הסחום שאילו נקלע תהליך השלום — על זה הוא לא מפרק את הממשלה, ועל התבטאות של שר האוצר הוא רוצה לפרק את הממשלה? כל השומע יצחק.

משא־ומתן עם הפלשתינים — לא אני, הרי אני יודע שראש הממשלה היה רוצה לנסות משא־ומתן עם הפלשתינים בתנאים אחרים, לא תנאים שלי, אבל תנאים אחרים מהתנאים הנוכחיים, על זה הוא לא מפרק את הממשלה?

על עניינים של דת ומדינה, כפייה דתית, חוק נגד גזענות, השקעות בגדה, מצבן של ערי פיתוח, מצב האבטלה — על כל זה הוא אינו מפרק ממשלה. מדועי מפרק את הממשלה.

כלי רצון להישמע אירוני, אולי בעצם הממשלה הזאת ראוייה שזו תהיה הסיבה אשר תגרום לפירוקה. עכשיו אני חושב על זה, אולי באמת היא ראוייה שזו תהיה הסיבה שתפרק אותה. סיבה רצינית אולי לא מתאימה לה.

נושא שני הוא שעון קיץ. אפשר לומר שעון קיץ זה לא עולם ומלואו. אני מסכים לכך שאין זה הדבר החשוב ביותר בעולם, אבל אני אניד מאיזו בחינה, לפי דעתי, הוא חשוב. אמרו שתלו בו תלי־תלים של רווחים. אמרו שהוא מגביר את פריון העבודה, שהוא חוסך אנרגיה ושהוא חוסך נפגעים בדרכים. ודאי, עניין של פיקוח נפש הוא עניין חשוב מדרגה ראשונה; שיהיו פחות פצועים בתאונות דרכים. אלה דברים חשובים מאין כמותם.

כל הסיבות האלה נחשבות כמובן, אבל גם אינן נחשבות. נניח שכל הסיבות האלה לא קיימות ויש רק סיבה אחת ויחידה:

נושא כזה לשרה מאבק מיותר בין מחנות פוליטיים ודתיים רעיוניים נוצר עקב הנורמה העקומה של הכרעה פטרנליסטית מלמעלה, המתימרת לקבוע מהי טובת העם, במקום לתת לעם לפעמים להחליט בעצמו בנושאים מעין אלו. הנושא כשלעצמו איננו נושא הנמצא בגרעין הוויכוח הרעיוני בחברה הישראלית, ריתכן שההתארגנות שאנחנו כבר עדים לה בשטח, להנהגת שעון קיץ על כסים ספונטני צממי, תהיה אולי חשובה בנושא הזה.

לסיום, אני רוצה לבקש מחברי הכנסת לחתום את המושב הזה לא במריכות שהוא ולא בשנאת חינום, אלא, אולי, במפנה של אחדות ואחוזה. בימים או בשעות שבהם עולה המחל בין שרי הממשלה עקב דיבורים צורמים וחיכוכי סרק, כדאי להוביל בדוגמה של העדפת טובת העם ותקנת חברה, שלמענם נבחרנו לשרת בבית הזה, על־פני כל שיקול אחר. אולי יש בכך חריג תקנוני, אבל אני מבקש כזאת מהיושב־ראש להוסיף על ההצבעה שלנו בנושא הא־אמון הצבעה עניינית, והיא, לקרוא לחברי הממשלה למצוא את הדרך כדי להתנצל, כדי להבליג, כדי להשלים ולא לפרק את הממשלה, שרכים כל כך בכנסת ובעם רוצים בקיומה. לא בחירות נחרצות לנו עתה ולא ממשלה צרה, כי אם אחדות לאומית.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת זכולן המר. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שריר, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, שר האנרגיה השר שחל התלונן על ריבוי הנושאים שבגללם מצאנו לנכון להביע הצעות אי־אמון בממשלה. הטענה היא טענה, אבל אבל הטענה אינה יכולה להיות מכוונת אלינו, משום ששהדי במרומים שלא אנחנו ביקשנו את הנושאים האלה, לא אנחנו המצאנו אותם, לא אנחנו רדפנו אחריהם. הם נודמו לנו ממש בימים האחרונים, וכל נושא נראה כעניינו חשוב ממשנהו, וזו הסיבה היחידה לכך שנתגלגלנו מהצעת אי־אמון אחת להצעה אחת שיש בה שלושה עיקרים של אי־אמון.

לו התעקש מישהו להתייחס באמת ברצינות לדבריו של השר שחל — הרי כל השומע יצחק. היה באמת הרבה מן הגיחוך בדברים הללו, משום שלפי ההגנה שהשר שחל נתן לממשלה — אגב בעניינים שגם הוא חלוק על הממשלה, ולעמים אינני יודע למי להאמין, לשר שחל שעומד כאן ומגן כאופן כל כך נמרץ על הממשלה, או לשר שחל שמפזר הודעות חדשות לבקרים בעניינים שהוא אומר, איך אומרים היום אצלנו — שהדעת איננה סובלתם.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אחת יכול להאמין לשניהם.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם הדעת איננה סובלת, זו בדיוק הסיבה לכך שצריך להגיש הצעת אי־אמון לממשלה. על־פי הדברים שנאמרו כאן היום, אפשר היה להתרשם שבאמת הכול בסדר, הממשלה בסדר, ויש רק דבר אחד שאינו בסדר. האבטלה בסדר, והחוק נגד גזענות גם הוא יהיה בסדר והכול יכוא על מקומו בשלום, ודבר אחד ויחיד היום במדינת ישראל איננו בסדר, חזו שר האוצר וההתבטאויות שלו.

ואני אומר, רבותי, זו באמת מהתלה, מהתלה גרועה; פארסה, ממש פארסה. הרי אין זה סוד שאנחנו חשבו שממשלה זו, מן הראוי היה שלא היתה קמה מלכתחילה, ואין

יהודים. גזענים יהודים אלו אותם אנשים שרוצים את הכיבוש תוך כדי שלילה או קיפוח זכויות של מי שנמצא במשטר הכיבוש שלנו. גזען יהודי הוא מי שמוכן להשלים עם מציאות גם בארץ שלנו כאן. לא בגדה המערבית, מציאות של אזרחים מסוג א' ומסוג ב'. המציאות בעליל בארץ היא של אזרחים סוג א' וסוג ב'. והלוואי שלא נצטרך לדבר על סוג ג' וסוג ד'. ליהדות אין חסינות בפני גזענות. יכול מאוד להיות שמישהו ירצה פעם אחת לנתח את התופעה איך הקורבן מתחיל לגרום לאחרים שיהיו קורבנות. אבל יש גזענות יהודית והיא בעלילה. היא מחריפה והולכת.

היורד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יוסי שריד. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הצעות האי-אמון שהוגשו, לפחות עליידי סיעת ר"צ ועליידי סיעת מפ"ם, הן הלם חשמלי לממשלה משותקת. האם באמת היה עומד היום השר שחל ומתחייב שבשבוע הבא יביאו לקריאה סופית את החוק נגד גזענות אילולא היתה מוגשת הצעת האי-אמון? למעשה, אילולא הוגשה הצעת האי-אמון, היו מושכים את העניין לפגרה ואחרי הפגרה היו מושכים אותו, והכוונה המוצהרת של כמה קבוצות בבית הזה שלא יהיה חוק נגד גזענות היתה עוברת.

אני טוען שהעניין הזה נעשה במתכוון, אין זה מקרה שהחוק אינו עובר. בבית הזה יש קבוצות וחוגים שאינם רוצים חוק נגד גזענות, מפני שחוק כזה אינו נוח להם. כל הטענות שהועלו כאן ביחס לשאלה האם זה באמת פוגע בדת היהודית, הועלו בוועדת החוקה חוק ומשפט במשך החודשים שבהם החוק נדון, ויש שם חברי כנסת דתיים. שר המשפטים שלנו הוא אדם שומר מסורת, הוא איש דתי. האם הוא היה מעלה הצעת ומעביר דרך הממשלה הצעת חוק שיקולה לפגוע בדתיים או בדת ישראל?

אדוני היושב ראש, כאן נערץ דבר חמור מאוד. הוסבר לחוגים הדתיים שאיש אינו מתכוון לפגוע בדתיים, בדת ישראל ובמסורת ישראל, ואין להם ממה לחשוש. הרי הד"ר וינרוט עצמו, שעבד בשביל החוגים הדתיים בכנסת הצעת החוק שלהם אמר שלוביג רידו הצעת החוק המקורית, כפי שהועברה, היא מספיקה לו, הוא אינו מפחד. או למה הממשלה נכנעת? למה היא איננה מסוגלת להתעשת ולהגיד: אנחנו מעבירים את החוק הזה. יש להם רוב בממשלה ויש להם רוב בכנסת כדי להעביר את החוק. יגישו חברי הכנסת הדתיים הסתייגויות ותהיה פה הצבעה על כך. למה לחפש ניסוחים ולמה להתפס לזכרים המגוחכים האלה שלפיהם הגזענות היא עניין הקשור רק לנאצים? זהו עלבון לכל אדם אינטליגנטי שקרא קצת היסטוריה. האינדיאנים לא נהרגו על מזבח הגזענות? מאות אלפים בדרום-אמריקה לא נטבחו בגלל הגזענות? מה הטיפשות הזאת לומר את הדברים האלה?

אבל אני רואה בחדרה את הפחד ואת החלחלה של ממשלת ישראל שיש בה רוב של אנשים שהעבירו את ההצעה הזאת אלינו ואנחנו העברנו אותה ברוב בוועדה, וברע האחרון באים הדתיים ואומרים: הנושא לא יעבור, והנושא אינו עובר חודש אחר חודש, זה החודש השלישי.

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, כאשר באים לבחון אם ממשלה היא אמينة או לא אמينة, אם היא מסוגלת לבצע דברים, צריך לבחון באיזו צורה היא מתמודדת ואילו שיקולים

הרוב המכריע בעם הוא רוב חילוני. ואני מדבר רק על חילונים. אני מדבר גם על אנשים דתיים. לפני עמר כאן חבר הכנסת זבולון המר, איש דתי. לא עשיתי סקר, אבל אני כמעט משוכנע שרוב הדתיים, פשוט מטעמים של נוחות, רוצים זאת, כי הם אינם רואים כל סיבה מדוע לא יונהג שיעון קיץ.

נניח שזה גורם מידה כלשהי של אי-נוחות לכמה מתפללים. אני שואל: ריכוזו של עולם, בשבילם זהו עניין של שמים וארץ? האם הם אינם מבינים שמדובר כאן בגילוי מובהק של כפייה? להם יהיה מעט יותר קשה. אחר כך מדברים על אהבת ישראל, על אנשים אחים אנחנו, ושכסופו של דבר אנחנו צריכים לסיים את המושב הזה בשבת אחים גם יחד. לו פעם אחת היינו רואים שמתחשבים, שמוותרים בעניין שהוא בכל זאת לא עניין גורלי אלא עניין קל-ערך, אבל לכלל הציבור זהו עניין שהוא רוצה בו והוא איננו מבין למה לא יונהג שיעון הקיץ. לו היינו רואים פעם אחת שהולכים לקראתנו ובאמת מוותרים, שמבחינים בין חשוב לבין לא חשוב, בין עיקר לבין טפל, אולי גם אנחנו היינו מנסים לעצור צעד. אבל אנחנו רואים שבכל עניין, כאשר רק יכולים, נוהגים באופן הכותני, הברוטלי, סתם להכעיס. מה יקרה אם יונהג שיעון קיץ? גם אם לא ייחסך שום דבר, ויבזבוז יותר אנרגיה, אבל רוצים להקל קצת את החיים. ריכוזו של עולם, מה יש? רוצים בו כי זהו תוענו.

השר י' הורביץ:

צודק במאה אחוז.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה הכול. שום דבר, בלי הוכחות סטטיסטיות, בלי שום מחקרים.

יש לי כבוד גדול למיעוט. לו הייתי חושב שבשביל המיעוט הזה זהו קורבן גדול, חס וחלילה, לא יכולים אפילו להתפלל, הייתי אומר: לא יכולים להתפלל — לא מסכים. אני רוצה שחשימו זכותם להתפלל.

הדבר האחרון שאני רוצה להתייחס אליו הוא החוק נגד גזענות. אני חושב שיש לי מה להוסיף על דברי קודמי, אבל ברשות היושב ראש אעיר רק הערה אחת לחברת הכנסת גאולה כהן. אומנם כל הכבוד לחיים כהן, אדם שאני מכבד אותו מאוד, אבל גם חיים כהן אינו בהכרח אוריינטומים, וגם חיים כהן יכול להתחסל לדבר שטות. קודם כול, לגופו של עניין, באופן העובדתי ביותר, אני חושב שזהו עניין קונצפטואלי ששנוי במחלוקת. את רואי לא יכולה להסכים לזה. לומר שגזענות היא רק עניין של נאצים, כפי שציטטת אותו — איננו יודע אם הציטוט מדויק — וזהי שטות גמורה. אין לזה הגדרה אחרת, אלא שטות גמורה. את רואי לא תסכימי להגדרה זו, משום שהרי כל גילוי של אנטישמיות יש בו גזענות. נכון הוא שהנאצים הוא הגילוי המובהק, החרף, הנורא, הוועתי ביותר של גזענות, אבל האם זהו הגילוי היחיד של גזענות? האנטישמי הצרפתי ז'אן מרי לה-פן אינו גזען? מה זאת אומרת גזענות? יש גזענות, יש גילויים קשים יותר, אבל אנטישמיות מה שקורה בכרית-המועצות אינה גזענות כלפי יהודים? איך את יכולה לומר דבר כזה?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אמרתי את זה — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

באופן היסטוריוסופי וזהי שטות גמורה.

רכותי, יש גזענות נאצית, והיא הנוראה ביותר. יש גזענות צרפתית, יש גזענות אנגלית ויש גזענות יהודית. יש גזענים

נכונים ומוצדקים, חלקם דברים שהיא החליטה עליהם, כי שעון קץ היה נהוג בשנה שעברה, וחוק הגזענות היא פרי עבודתה של הממשלה הזאת. עכשיו הממשלה נרתעת, מקרטעת ומפחדת לעשות זאת, שמה הרב פרץ יאייס בצעד כלשהו, בפעולה כלשהי.

אדוני היושב-ראש, לא הייתי מתרגש ובה בטענות חמורות אילו היה לפנינו ויכוח אידיאולוגי על ענייני דת ומדינה בין חילונים לדתיים. את זה עושים בהזדמנויות אחרות, ובעניין זה אפשר להבין את ההתחשבות. אבל כאשר כל מה שרוצים אינו פוגע בדת, לא במסורת ולא בהלכה, אלא רק באינטרס הצר של קבוצה קטנה מקרב הדתיים — אין לזה הצדקה. ואם הממשלה נכנעת לזה, היא איננה משרתת את העם.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אילו החלטנו להגיש הצעת אי-אמון היום היינו מגישים אותה על כך שהממשלה העלתה בכלל ומתכוונת להעביר את צמד החוקים — החוק האוסר על פגישות עם חברי אש"ף, בלא כל קשר לדעותיהם, לרצונם או למאבקיהם בחוק אש"ף, והחוק השני, שבא כביכול, לאסור על הסחה גזענית. אלה הם שני חוקים פסולים. שכוונתם לדברים שונים לחלוטין מאלה אשר בשמם הם מוצגים.

החוק האוסר על פגישות עם חברי אש"ף כבר ידוע בעולם, וכך מתחייסים אליו, כחוק נגד השלום — The Anti-Peace Law — ובצדק. אין לו דבר וחצי דבר עם ביטחונה של ישראל; אין לו דבר וחצי דבר עם עתידה של ישראל. זה חוק שבא לשחרר את מפלגת העבודה ממועקה שרובצת עליה עקב העובדה שהמפגשים הללו, כאשר הם מחוקקים, מפריכים את התיאוריה הפוליטית שמפלגת העבודה כל כך מזוהה אתה — התיאוריה האומרת, שאומנם אפשר לקיים משאומות עם הערבים ואפילו עם הפלשתינים. אבל לא באמצעות אש"ף, ואילו המציאות מפריכה את התיאוריה הזאת, ומראה שאין כל אפשרות להידבר עם הערבים או עם הפלשתינים בלי אש"ף, ואלה מאתנו שנפגשים מדי פעם עם הנהגת אש"ף מוכיחים בעליל, כל פעם מחדש, עד כמה התיאוריה של מפלגת העבודה מופרכת.

ברור שהחוק הזה בא לשרת את הצרכים של מפלגת העבודה. אנחנו זוכרים שכאשר הוא הועלה לראשונה מיהרו שרי מפלגת העבודה בממשלה לאשר אותו, ואחר כך, כאשר התעוררה התנגדות כלשהי בקרב חלק מחברי מפלגת העבודה בכנסת, כפה ראש הממשלה את התמיכה בחוק הזה. עובדה היא, יודעים שלא הליכוד הוא אשר זוקק לחוק הזה. עובדה היא, שבמשך שבע שנות ממשלת הליכוד לא עלתה הצעה כזאת. מאחר שהליכוד אינו מאמין כלל במשאומות עם ערבים, הוא לא היה מוטרד במיוחד מן העובדה שפה ושם נפגשים ישראלים כלשהם עם נציגי אש"ף.

אבל, יש צד שני למטבע, כי החוק הזה מרצנ יחד עם החוק נגד גזענות, כביכול, זה חוק שלא יילחם בגזענות. זה ברור, הוא יגביל, כנראה, במידה מסוימת, את חופש התעמולה של "כך", וזה מה שדרוש לליכוד.

וכך אנו רואים הצטלבות אינטרסים משונה, שמביאה לידי כך, שמצד אחד חוק אחד בא לשרת את הצרכים של מפלגת

היא מביאה בחשבון כאשר היא פועלת כך או אחרת. הרי כל מה שקורה כאן, כאשר היא איננה מביאה את החוק, והיא לא ייתנה מביאה את החוק אילולא הצעת האי-אמון — ועוד אינני יודע אם בשבוע הבא החוק יבא — כל הסחבת הזאת לא נוצרה מסיבה עניינית אחת אלא רק מפני שהלובי הדתי אמר "לא", לובי שגם אם כל כולו יצביע נגד החוק הזה, הוא לא יוכל יכול להסיר אותו מסדר-היום, הוא לא יוכל לשנות אותו והוא איננו יכול לפגוע ברוב של הקואליציה.

הוא הדין בעניין שעון הקץ. בכלל אינני יכול להבין את העניין. מדובר במדינה שרוצה להתחבר לתוכנית "מלחמת הכוכבים" של ארצות-הברית, מדינה שרוצה להראות שהיא מן המתקדמות בעולם בכל התחומים. כאשר כל מדינות אירופה, ללא יוצא מן הכלל, חרן מאלכניה — ואולי זה באמת מראה שאנחנו ואלכניה אחיות כנושא הזה — מאמצות שעון קץ, ישראל איננה מאמצת. מפני שיש לשר הפנים ספקות. היו כך וכן דעות שלא אמרו פה אחד שזה תורם למלחמה בתאונות הרכבים. העובדה שבמשך 70 שנה מונהג באירופה שעון קץ ואנשים חיים לפיו, עובדה זו איננה מעניינת אף אחד. יש איזו חוות דעת האומרת, שיש פנים לכאן ולכאן. אם אומר זאת הרב פרץ, שר הפנים, שמקבל הנהגות מן הממונים עליו — הרב שר — ינחא. אבל 24 שרי ממשלת ישראל האחרים מקבלים את התכתיב הזה, וראש הממשלה, שהוא כל כך חקיף, והוא מוכן היום לפטר שר זה ומחר שר אחר, בעניין זה הוא נרתע. והוא כבר אומר שאינו רוצה לשלול את הסמכויות משר הפנים. סמכויות ניתנות כדי לפעול על-פיהן לטובת כלל האזרחים, ולא כדי לפעול על-פי אינטרס של שר או של סקציה שהשר מייצג אותה, או בשביל האיש שעומד מאחורי השר הזה. אבל, זוהי המציאות. זה לא דבר שאופוזיציונר כלשהו, או אדם שאינו אחד את המדינה, ממציא אותו במוחו הקודר. זו המציאות, בשני הדברים האלה.

ואז מתעוררת השאלה אילו החלטות יכולה לקבל ממשלה, או לא יכולה לקבל ממשלה, אם היא כפופה למין היגיון עקום כזה. היא לא חששה לקבל החלטה להשתמש בצווי חירום נגד עובדים ולפגוע בהסכמי שכר קיימים. המציאות הוכיחה שהיא איננה יכולה לבצע את זה, אבל היא קיבלה החלטה בעניין זה ללא היסוס, וראש הממשלה אמר ש"לא היה מנוס, וזה נעשה, בניגוד לכל תקדים, בניגוד לכל היגיון ובניגוד לכל אידיאולוגיה שראש הממשלה מייצג. אבל להנהיג שעון קץ? חס וחלילה. ש"ס תתנגד. אולי עוד איזו קבוצה תתנגד.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שלא זו בלבד שהאי-אמון מוצדק אלא הפעם הוא גם מביא תועלת, מפני שהוא יחייב את הממשלה לעשות חשבון נפש גם בימים טרופים אלה שלה ולהבין, שהיא איננה יכולה לשחק בעניינים שבהשוואה לעתידה של מדינת ישראל ולביטחונה של מדינת ישראל הם אולי שוליים, אבל הם נוגעים בחיי היום-יום ועל-פיהם נבחן אם הממשלה מסוגלת לתת את השירותים לאזרחים שלה או לא. אם היא נכנעת לדברים האלה, כיצד אפשר לסמוך על השיקולים שלה בתחומים אחרים, או בתחומים אלה — בנושאים אחרים.

אנחנו בקואליציה, לכן לא נוכל להצביע בעד הצעות האי-אמון. אבל, אדוני היושב-ראש, נביע את עמדתנו בכך שלא נשתתף בהצבעה היום על שתי הצעות האי-אמון של ר"צ ומפ"ם. אנחנו רוצים לחזות להביע מחאה על כך שלממשלת ישראל אין התעוררות ואין הנוכחות להשתמש ברוב שיש לה, בחוכה ובכנסת, כדי להעביר דברים שהיא עצמה רואה אותם נכוחים.

— הצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה;
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

במקומות אחרים, מגיעת ישיבתם או מגוריהם באזורים מסוימים, נישולם מרכושם וכל מעשה אחר שיש בו משום רדיפתם באשר הם נמנים על אותו קיבוץ, כל הדברים האלה יהיו עבירה על החוק בדבר מגירתו וענישתו של פשע השמדת עם".

אלו הן שתי הצעות חוק המראות את הדרך האחת והיחידה למלחמה בגזענות. חוק אשר יתיימר להילחם בגזענות ויאפשר את כל סוגי האפליה, את כל חוקי האפליה, את כל נהיגי האפליה הקיימים בארץ, לא יחסל את הגזענות, אף כי הוא יעשה אולי את השירות המסוים לתחיה ולליכוד. כזה שהוא ירסן קצת את הפעילות של כהנא; הוא, דרך אגב, איננו הגילוי המדאיג ביותר של הגזענות המתפשטת ומתרחבת ברחבי המדינה.

מובן שאלו היתה כוונה להילחם בגזענות מלחמה של ממש, לא היה אפשר לתת ליהדות החרדית להמשיך בדרך. אין כל אפשרות להילחם בגזענות ולהתיר שפקיד ממשלתי בכיר, המקבל את משכורתו מהמדינה, כמו הרב הראשי, יוצא הלכה האוסרת על מכירת רכוש ללא-יהודים. זאת היא גזענות מובהקת. וברור שמלחמה תקיפה בגזענות לא יכולה להשלים עם זה. היא גם אינה יכולה להשלים עם הנחיה של פקיד בכיר פחות במשרד החינוך והתרבות, האוסרת מפגש בין ילדים יהודים וילדים ערבים. אבל, גם עניין זה לא יקבל את פתרונו כחוק נגד גזענות.

לכן, שני החוקים האלה, שבעטיים הרעלו הצעות האי-אמון, שניהם אינם מקבילים עלינו. אנחנו מתנגדים לשניהם. הממשלה ראויה לאי-אמון לא על כך שהיא אינה מביאה את החוקים האלה, אלא על כך שהיא כן מביאה את החוקים האלה. ולעמדתנו זו אנחנו ניתן ביטוי בהצבעה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת פלד.

ו. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מרשם האוכלוסין (תיקון), התשמ"ו—1986, מאת חברי הכנסת ש' אלוני, מ' בראון, ר' כהן ו' שריד.

וכן — רשימת דינים וחשבוניות של מבקר המדינה שניתנו בתוך שנת הכספים 1985.

מסקנות ועדת החוץ והביטחון בנושא הקמת משררים של "קול אמריקה" בישראל.

מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושאים אלה: 1. הריסת שני בתים במגיד-אל-כרום; 2. התערבות חברי ממשלה בצווי הריסה של בית-המשפט שניתנו על בנייה בלתי חוקית; 3. התנאים הקשים של היישובים הבדואיים בנגב ומצבן הקשה של הרשויות המקומיות היהודיות והשלטון המקומי בכלל, והשביטה ברשויות המקומיות הדרוזיות, שהונחו על שולחן הכנסת ביום שני שעבר, כ' באדר ב' התשמ"ו — 31 במרס 1986.

מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושאים אלה: 1. מצבם של קשישים ברחוב טרומפלדור 40 בתל-אביב; 2. שירותי קופת-חולים "מכבי"; 3. השחיקה בקצבאות נכי צה"ל; 4. הערכות להשתלחות ככד בישראל ומימון לטיפול רפואי בחוץ-לארץ; 5. חסידי אומות העולם.

וכן מסקנות כנייים (מס' 5) של הוועדה המשותפת — כספים-חוקי-ביטחון לעניין מצב הדרוזים. תודה.

העבודה, זהו החוק נגד פגישות עם אישים המזוהים עם אש"ף, ומצד שני, החוק נגד גזענות בא, במידה מסוימת, לשרת את הצרכים של הליכוד וגם של התחיה, כי ברור שהסכנה הגדולה מצד "כך" היא דווקא לשתי המפלגות האלו שמימן.

אילו היתה כוונה אמיתית להילחם בגזענות, לא היה צורך בחוק הזה, שהוא רבי-מלל וחסר תוכן. יש לנו ניסיון חשוב, מעניין ומאלף מן הדור האחרון, כיצד נלחמים בגזענות, כאשר רוצים באמת להילחם בה. כאשר לפני כ-35 שנה החליטו בארצות-הברית, שיש לחסל את הגזענות, כל מה שצריך היה לעשות, ואומנם נעשה, היה לקבוע שהאפליה נוגדת את החוקה. וכרגע שנלחמו באפליה, חיסלו את הגזענות. ובעצם הימים האלה אנחנו רואים מלחמה נמרצת בגזענות בדרום-אפריקה, כאשר המאמץ הוא לבטל את האפליה. החוק שאותו הממשלה מציעה, בכל צורה שהיא תציע אותו, דבר אחד לא יהיה בו — לא תהיה בו קריאת מלחמה נגד האפליה. ומשום כך זהו חוק שאין לו שום חשיבות ואין לו שום ערך.

אילו רצו באמת להילחם בגזענות באמצעות החוק, אפשר היה לעשות מה שסיעתנו הציעה בדצמבר 1984 — להוסיף לחוק העונשין מרכיב נוסף, שיגדיר את התופעה של המרדה עליידי הגדרה של הסתה, הטפה, עידוד בדיבור, בכח או בדרך אחרת, במפורש או במשתמע, לאפליה או לפגיעה בכל דרך שהיא באדם או בחבר בני-אדם או בציבור מסוים עקב מוצאם, גזעם והשתייכותם הלאומית, דתם או עדתם. די בכך. אפילו אין צורך להזכיר את המלה "גזענות". רק צריך לקבוע, שהטפה לאפליה היא פשע.

מאוחר יותר, כאשר התברר לאן הדברים מתקדמים, הגשנו, בתחילת שנה זו, עוד הצעת חוק — השלמה לחוק בדבר מגירתו וענישתו של פשע השמדת עם. שם הצענו לומר "אפלייתם לרעה של בני הקיבוץ לעומת קיבוצים אחרים, שלילת זכויות יסוד ממי שנמנים עם הקיבוץ, גירושם ממקום מושבם, ריכוזם במקומות מסוימים תוך איסור ישיבתם

היו"ר ש' הלל:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

1. לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61), התשמ"ו—1986, שהתזירה ועדת העבודה והרווחה; הצעת חוק הדרכים (שילוט) (תיקון מס' 2), התשמ"ו—1986, שהתזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

2. לקריאה ראשונה — א. הצעת חוק ההסדרים לשעת-חירום במשק המדינה (תיקון מס' 4), התשמ"ו—1986; ב. הצעת חוק מס מקביל (תיקון מס' 7), התשמ"ו—1986; ג. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 63), התשמ"ו—1986.

3. לדיון מוקדם — הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון משוחררי צבא הקבע — עדיפות כקבלה לעבודה), התשמ"ו—1986, מאת חבר הכנסת רפאל איתן; הצעת חוק חיילים משוחררים וחיילים המשרתים בצבא קבע (שיכון), התשמ"ו—1986, מאת קבוצת חברי כנסת; הצעת חוק גיל הפרישה לגמלאות, התשמ"ו—1986, מאת חברת הכנסת שרה דורון; הצעת חוק יום הזיכרון לשואה ורוחנותה, התשמ"ו—1986, מאת חבר הכנסת מאיר כהנא; הצעת חוק

— הצעות סיעות מפ"ם, התחיה-צמת, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון והתנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה

ז. הצעות סיעות מפ"ם, התחיה-צמת, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון והתנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה

קם מחול השטנה להשתולל, וכשמבחינים בדברים הנאמרים, כולטת ממש השנאה לדת.

עוד זה מדבר וזה בא, ואני מתכוון לנושא של אי-הנהגת שיעון הקיץ. עם ה"ד על הלב יגידו ויאמרו כל אלה אשר יצרו את הסערה על אי-הנהגת שיעון הקיץ: האומנם הסערה שחוללתם נובעת משיקולים כלכליים? האם אין זה כולט כי הגורם העומד מאחורי הסערה הזאת הוא הרצון להכעיס? כן, אני אומר במלוא גילוי הלב: מחול השדים שמתחולל בא רק כדי להכאיב לאלה החרדים לנושאי הדת. אין אני חושב ששיקרי הוויכוח הם אחרים. החרדים מביעים חרדה שבהנהגת שיעון קיץ יפגעו בקדושת השבת. ולכן, אם זו העמדה או אם זה הנימוק שבגללו החרדים מתנגדים להנהגת שיעון קיץ — אזי יוצאים בכל הלהט למלחמה. וכל אותם שדוגלים בכך שהמדינה היא מדינת חוק מתעלמים מהחוק הקובע מי מוסמך להכריז על הנהגת שיעון קיץ, ועושים דין לעצמם ומכריזים על הנהגת שיעון קיץ בלי להתחשב בחוק.

כבר אמרתי בהזדמנות קודמת: כאשר חבית עלתה נפט 30 דולר נקבו בחיסכון של 4 מיליוני דולר לשנה כתוצאה מהנהגת שיעון קיץ: וכעת, כאשר מחירה של חבית נפט ירד ל-15 דולר או לפחות, הרי החיסכון, לפי דברי החסכנים, הוא בסך-הכול 2 מיליוני דולר או פחות מזה. גם אם סכום זה נכון, האם זה נימוק שבגללו יפגעו בקדושת השבת? ואני אחזור גם הפעם על כך, שהנוגע שעל-פיו מקבלים עובדי חברת החשמל חשמל חינם עולה 15 מיליון דולר לשנה. האם אין זה לעג? אם מבזבזים 15 מיליון דולר, האם יש מקום לדבר על חיסכון של 2 מיליוני דולר, כאשר זה פוגע בקדושת השבת?

האם ידוע לכם מי היה זה אשר הוציא את מדינת ישראל מכל מדינות העולם בעניין שיעון הקיץ? זה היה השר בריהודה. ואיש לא חשד בבריהודה בהשתייכותו לדתיים. הוא הגיע למסקנה הזאת, וכך נמשך ההסדר הזה כל השנים. אף שבכל העולם היה שיעון קיץ — כאן לא הנהגו שיעון קיץ.

מעל במת הכנסת אני קורא לשר הפנים הרב יצחק פרץ: ישר כוחך על מילוי תפקידך כנאמנות. בזה שאתה מונע הנהגת שיעון קיץ אתה ממלא את תפקידך כנאמנות. הסמכות הזאת היא בידיו של שר הפנים, ואל נפקיע משר את סמכויותיו כאשר הן מגיעות לו לפי החוק.

אני רואים בדאגה רבה את התפרצות השנאה של שונאי הדת סביב הנושא של הנהגת שיעון הקיץ, רק משום שהחרדים לא רוצים בזה.

כואב לי, שלמרות התפרצות השנאה על כל דבר קטן וגדול הנוגע לדת, עוד יוצאים ורשם "דתיים עליך ישראל". אם נבדוק כל נושא ונושא שהתעורר באחרונה ושימש להסתה נגד דתיים, נראה שאלה הם נושאים חדשים, הבאים לשנות את המצב הקיים. וכאשר החרדים אינם מסכימים, מסתערים ומסיתים נגדם. אני רואה שחורות מהתגברות ההסתה נגד הדת נגד נושאי דגל הדת.

ברור שנצביע נגד הצעות האי-אמון שהועלו בנושאים אלה, אבל לא ברור לי אם ממשלת האחרות תאריך ימים. ענן שחור מכסה את הממשלה. ממשלת האחדות לא ידעה כמעט יום אחד של גריעה. מהיום הראשון היא תוססת ואינה מסוגלת להזיז עניינים רציניים. איש אינו מבין שפת רעהו. ומעניין, אם

היור"ש' הלל:

חברי הכנסת, אנו חוזרים לארבע ההצעות להביע אי-אמון לממשלה.

רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת חיים דרוקמן; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת אהרן אבוטצירא; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת מאיר כהנא; ואם הוא לא יהיה — נעבור להצבעה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד הוישכ"ראש, כנסת נכבדה, נאמר: דבר בעתו מה טוב. אני בטוח שלרבים בבית יש תחושה שכיום, כאשר משבר רציני מרחף על הממשלה, ואם לא הערב ייתכן מאוד שמחר עלול להתחולל מהפך בממשלה, להעלות כעת בכנסת הצעות אי-אמון כאלה, זהו דבר שלא בעתו. וחמאני על שהמציעים לא דחו העלאת הצעות האי-אמון.

אולם מכיוון שהנושאים הועלו, רוצה אני לומר, שאף שאין לבי שלום עם הממשלה, עם המליכה ועם פגיעותיה גם בסטוטוס-קוו שהוא די אומלל ועם זאת הוא אינו נשמר — השבת היינו עדים לפרצות גדולות בקדושת השבת כמשחקי הכדורגל ההמוניים באיצטדיון ברמת-גן, על אף ההסכם שנחתם בעת הקמת האיצטדיון שלא יחללו בו את השבת, ואותו דבר לגבי הפעלת קולנוע "היכל" בפתח-תקווה, על אף כל הבקשות כל התחוננים וכל ההבטחות שניתנו על-ידי ראש הממשלה שהוא יהיה נאמן להבטחתו לשמור על הסטוטוס-קוו, ככל זאת רמסו את קדושת השבת — ברור שאין לי תחושת אמון לממשלה. ואם בכל זאת אני אתן יד לקים הממשלה, הרי זה רק מנימוק אחד ויחיד, כי אינני רואה לה אלטרנטיבה.

במסגרת הזמן של עשר דקות שנקבע לסיעות להתייחס לארבעת הנושאים שהועלו היום במליאת הכנסת בלתי אפשרי לומר את כל אשר יש לומר.

כשהקשבתי לדברי השנאה והשטנה שהוטחו היום עלי-ידי דוברים שונים, לא היה לי אלא לנוד להם ראש ולומר להם: בשנות קיימנו ובחשכת גלותנו וברנו והתגברנו על שונאי ישראל מן החוץ וגם מבפנים, ולא היו מסוגלים לפגוע בנו. אנו רק מביטים ברגשי כאב על שהידרדו עד כדי כך בשנאתם כלפי התורה והיהדות וכלפי נושאי דגל התורה והיהדות.

אחד הנושאים שהועלה במסגרת הצעות האי-אמון לממשלה הוא בקשתה של שהשדולה הדתית להגיע בנושא הגזענות לניסוח שאלה ינואל ביום מן הימים לרעה על-ידי פרשנים לפגיעה ביסודות התורה והדת היהודית. קשה לי להבין למה אתם מסעירים עולמות. כאשר כולנו מאוחדים במגמתנו לבלום את המהלכים המסוכנים של גורם מסוים, למה להסתבך וליצור חילוקי דעות בגלל ניסוח שאנו חוששים ממנו, ובצדק אנחנו חוששים ממנו, ומשפטנים מובהקים מצדיקים חששותינו.

חופסק ההתנצחות על הנוסח השנוי במחלוקת, ישבו משפטנים וינסחו נוסח אשר יקלע למטרה שכולנו מאוחדים עליה, ולא יעלה כידכם להשלות אותנו בהבטחות על הנוסח המוצע שלפנינו.

אולם, בכנסת זו, כמידה רבה יותר מאשר בכנסות הקודמות, נוצר מצב, שאם מצביעים על נושא הנוגע לדת, מייד

— הצעות סיעות מפ"ם, התחיה-צמח, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון והתנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה —

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:

על דעת שר המשפטים הודעתי בדבריי התשובה שלי, שבנושא החוק אין בהצעות — לאחר ששמענו וקיבלנו אותן, עם כל הכבוד אליהן — כדי לענות על החשש אלא בדיוק ההיפך: הן יוצרות בעיה חמורה פי כמה, כשדווקא אלה שבאים לתקן, באים למעשה לפגוע בכוונת החוק ובמטרתו. הממשלה החליטה, קבעה זאת בקוירי היסוד שלה והיא תפעל להביא זאת חקיקה.

הופתעתי קצת מדבריו של חבר הכנסת מיכאל איתן. לדעתי, הוא ערכב פרשיות שלא מן העניין ופגע בעצם ההסכמה הכוללת שיש בבית הזה בצורך לפסול כל קשר וכל זיקה לתופעה שכל יהודי צריך להתנער ממנה, של הסתה על בסיס של הבדלי גזע בכל צורה שהיא.

ההצעה השנייה שלי מתייחסת לדבריו של חבר הכנסת מאיר וילנר, ובגללה במיוחד ביקשתי לעלות לדוכן. הדברים שנאמרו על-ידו פשוט אינם נכונים. שאל חבר הכנסת וילנר: מדוע מר פיקרינג נכח בישיבת שרי המערך? לא היה ולא נברא. אני פשוט מתפלל איך אפשר להופיע כאן ולומר דברים שאינם אמת. אני השתתפתי בישיבת שרי המערך שהתקיימה אמש. לא ראיתי את פיקרינג, לא ראיתי איך הוא נראה. אני תמה איך ייתכן להפוך פגישה של שגריר ממדינה מסוימת עם ראש הממשלה לישיבה שבה השתתף השגריר עם השרים. וממשך חבר הכנסת וילנר ואומר, לא פחות ולא יותר: הביקור אמש של שגריר ארצות-הברית בישיבת שרי המערך מוכיח עד כמה ממשלת ישראל היא "בובה אמריקנית". הוא כבר קבע את העובדה, קבע את המסקנה וחרץ את הדין. טוב היה עושה כל חבר כנסת, וחבר הכנסת וילנר במיוחד, אילו בדק את הדברים לפני שהוא מעלה אותם כאן.

אדוני היושב-ראש, לאחר שעברתי על דברי המשתתפים בדיון, לרבות אלה שבאו מהסיעות שהציעו את הצעות האי-אמון, אין, לדעתי, מקום אלא להצביע נגד כל ההצעות ולחדות אותן בהצבעה כוללת או נפרדת, כפי שהסיעות תבקשנה.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לשר שחל. אנחנו עוברים להצבעה. בפנינו ארבע הצעות אי-אמון. האם אתם רוצים שנצביע על כולן יחד?

קריאות:

לא, לא.

היו"ר ש' הלל:

הבנות.

כן, בבקשה חברת הכנסת גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אבקש שתחקייס הצבעה משותפת על הצעות סיעות מפ"ם ור"צ.

היו"ר ש' הלל:

יפה. אנחנו מצביעים בהצבעה ראשונה על ההצעה שהובאה על-ידי סיעת מפ"ם, ואני מבין שמצטרפים לאותה הצבעה גם את ההצעה של ר"צ.

קריאות:

לא, מצביעים על שתיהן יחד.

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד להצבעה את הצעותיהן של סיעות מפ"ם וסיעת ר"צ. מי בעד הצעות האי-אמון האלה? מי נגדן?

משהו כן עלה בידי ממשלת האחדות, הרי זו הפעולה להאט האנפליציה ולעצירת ההתדרדרות הכלכלית. ודווקא בתחום זה של שיתוף הפעולה בין ראש הממשלה לבין שר האוצר, שכולנו שיבחנו אותה, דווקא בו קרה כעת התקר הזה, שכרגע אין לדעת אם יימצא לו מוצא.

אם הכנסת תדחה — והיא בוודאי תדחה — את הצעות האי-אמון שהוצעו היום, אינני יודע מה מידת האמון שכנסת זו תעניק לממשלת האחדות מחר או מחרתיים. יש מחר של עכשיו ויש מחר שלאחר זמן. אבל אינני רואה את תחושת האמון לממשלה זו.

מה האלטרנטיבה? הלוואי שיכולנו להצביע עליה. כי לבי כבר על ממשלה זו שמחלמלת מהמחויבות שלה לנושאים שהם ציפור נפשנו, ובמיוחד משבת קודשנו.

ובסיום, אני קורא לשר הפנים, הרב יצחק פרץ, ואומר לו שוב: יישר כוח על עמידתו על המשמר, על עמידתו על זכותו כשר הפנים לקבוע אם יהיה שעון קץ או לא יהיה שעון קץ. הוא יכריע את ההכרעה. ואין כל ספק שבהכרעתו תימנע הפגיעה החמורה בקדושת השבת.

היו"ר ש' הלל:

תודה: רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דרוקמן. הוא איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן אכוחצירא. הוא איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא. הוא איננו. אני קובע שהדין חם. נעבור עכשיו להצבעה.

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:

האם אני רשאי להשיב?

היו"ר ש' הלל:

בבקשה, לכבוד גדול ייחשב לנו הדבר.

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להשיב בקצרה על שתי שאלות שעלו בדברי הדוברים והן מתייבות תשובה.

בנושא החוק נגד הסתה לגזענות אני רוצה להתייחס לדבריהם של חברי הכנסת מיכאל איתן, מתתיהו פלד ומרדכי וירשובסקי. וקודם כול, אני רוצה לומר שהממשלה החליטה לקרוא לכנסת בשבוע הבא כדי להביא את החוק להצבעה. ההודעה הזאת היא על דעת הממשלה, ואכן כך יהיה.

שנית, לדעתי יש מקום להעיר כמה הערות, כי לדיון השתרכב איזה בלבול מושגים וגרם נזק על-ידי עצם העלאתו. אי-אפשר לומר שיש בקבלת החוק משום הכללה שעלול להשתמע ממנה, שלמורשה היהודית יש איזה קשר לנושא החוק. לא כן הוא. אני רוצה לומר, שבית-המשפט החילוני שאנחנו חיים מפיו התייחס לסוגיה הזאת בכמה פסקי-דין. אני מפנה את תשומת-הלב לפסקי-דין נוימן מס' 3/84, בפסקי-דין לט' 1/ עמ' 225, ואני מצטט: "הגזענות שבה רבים חלליה בהיסטוריה האנושית עד עיצומם של ימים אלה. מקומה לא יכרינה בעולמה של יהדות, והיא נרחתה על-ידיה באופן מוחלט". לא רק זה, אלא הוא מוסיף ש"היית הגזענות ביהדות קבעה גם את שוויון האדם ואהבת האדם כערכים עליונים ביהדות". ואני מציע לכל חברי הכנסת בלי יוצא מן הכלל, אולי עם יוצא מן הכלל אחד, שכולנו נתאחד סביב הקביעה, שהחוק הזה נחרץ כדי לתת ליהדות את המשמעות האמיתית שלה.

קריאה:

בלי שינויים?

חוברת כ"ו, ישיבה קצ"ז

— הצעות סיעות מפ"ם, התחיה-צמח, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון והתנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה; החלטה בדבר הסמכת ועדת הכנסת לבחור נציגים; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61) —

ה צ ב ע ה

הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

יו"ר ש' הלל:
אני מעמיד להצבעה את הצעת האי-אמון שהוגשה על-ידי סיעת התחיה. מי כעדה? מי נגדה?

היו"ר ש' הלל:

זוהי המסקנה ההגיונית והפורמלית היחידה מההצבעה שהיתה כאן, שהכנסת דחתה את כל הצעות האי-אמון והממשלה ממשיכה.

ה צ ב ע ה

הצעת סיעת מפ"ם והצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:
אני מעמיד להצבעה את הצעת האי-אמון שהוגשה על-ידי סיעת התחיה. מי כעדה? מי נגדה?

ה צ ב ע ה

הצעת סיעת התחיה-צמח להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:
אני מעמיד להצבעה את הצעת האי-אמון שהוגשה על-ידי סיעת חד"ש. מי כעדה? מי נגדה?

ח. החלטה בדבר הסמכת ועדת הכנסת לבחור את נציגי הכנסת

באספה הבוחרת לרכנות הראשית לישראל

היו"ר ש' הלל:

יפה. האם השר לענייני דתות מסכים שזו תהיה ועדת הכנסת. כפי שהיה בפעם הקודמת?

השר לענייני דתות י' כורז:
מקובל.

היו"ר ש' הלל:

ובכן, אני מבקש להעמיד להצבעה את ההצעה המבקשת להסמיך את ועדת הכנסת לבחור בחמישה חברי הכנסת שיהיו בין נציגי הציבור באספה הבוחרת בבחירת מועצת הרכנות הראשית לישראל. מי להצעה זו? מי נגדה?

ה צ ב ע ה

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכנסת לבחור את נציגי הכנסת באספה הבוחרת לרכנות הראשית לישראל נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, ברצוני להביא להצבעה, לא לדיון, נושא אחד: לפי סעיף 7(8) לחוק הרכנות הראשית לישראל, התש"ם — 1980, מוטל על הכנסת לבחור או להסמיך את ועדת הכנסת לבחור או לקבוע ועדה שתבחר בחמישה חברי כנסת שיהיו בין נציגי הציבור באספה הבוחרת בבחירת מועצת הרכנות הראשית לישראל. היתה אלי פנייה מאת השר לענייני דתות להציע כי הכנסת תסמיך את ועדת הפנים לבחור בנציגים, אבל מאחר שבפעם הקודמת כשהיה לנו תקדים זו היתה ועדת הכנסת שבחרה, אני מציע להסמיך את ועדת הכנסת שהיא תקבע אם היא מצביעה וקובעת זאת או מעבירה זאת לוועדת הפנים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש הכדל אם אנחנו מסמיכים את ועדת הכנסת כוועדת הכנסת או שמסמיכים אותה להעביר את זכות הבחירה לוועדה אחרת. אם אתה רוצה להעביר את זכות הבחירה לוועדה אחרת, אנחנו רוצים שהמליאה תקבע זאת.

ט. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61), התשמ"ו — 1986

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' הלל:

אנו עוברים עתה לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61), התשמ"ו — 1986. קריאה שנייה וקריאה שלישית. רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה לבוא ולהציג את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

חברי הכנסת, לפנינו הצעת חוק חשובה, נא לא להפריע.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להגיש לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61), התשמ"ו — 1986.

חברה מתוקנת, רבותי חברי הכנסת, נמדדת על-פי דאגתה לקשישיה ולאוכלוסיותיה החלשות. חוק ביטוח סיעוד הוא פריצת דרך במערכת הביטחון הסוציאלי של מדינת ישראל והדאגה לקשישיה.

כבר ב־1980 נחקק חלקו הראשון של החוק. שיצר את הבסיס לגביית הכספים ולהקמת הקרן למימון הצרכים. עד היום הצטבר בקרן סכום של כ־80 מיליון דולר, ובהעדר הוראות מפורטות בחקיקה אי-אפשר להוציא ממנו אף אגורה אחת לנושא שלמענו כסף זה מיועד.

מאז נחקק החוק, ב־1980, והוחל בגביית הכספים לביטוח סיעוד החלו הדיונים על העקרונות לחקיקת החוק המקיף, שיקנה זכויות למבוטחים, כדי שלא יימצא במדינת ישראל ולו קשיש אחד במצוקה שאין לו דואג.

ועדה המורכבת מאישי ציבור מומחים, כראשות הפרופסור קלמן מן, דנה תורשים ארוכים בהצעת העקרונות לחוק ביטוח סיעוד. הרוח שלה שימש בסיס לדיונים שהביאו בסופו של דבר להצעת החוק שהוגשה לכנסת.

הצעת החוק נדונה בכנסת בקריאה ראשונה ביום 6 בינואר 1986 והועברה לוועדת העבודה והרווחה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

לגמלה אישית לכל מי שנתמלאו בו כללי הזכאות שבחוק, זאת על-פי חוק ביטוחי ועל בסיס תשלום דמי ביטוח ולא על בסיס של שתדלנות והסדרים שונים ומשונים.

לצערנו, ואני נאלצת לחזור על כך בצער שוב ושוב, נאלצנו להסכים לפשרות שלבנו לא היה שלם עמן ושעל חלקן חלקנו עקרונית, כדי שנוכל להגיע לתחילת הפעלתו של ביטוח סיעוד המתעכב זה שש שנים.

אחת הפשרות המכאיבות היתה הסכמתנו לרחייה של 24 חודשים בתחילת ההפעלה של סעיפי הגמלאות האישיות. לעומת זאת, הקצאת הכספים לפיתוח ולשיפור שירותים קהילתיים ומוסדיים, להחזקת המיטות הסייעודיות ולהרחבת היקף הטיפול הקהילתי באמצעות המשרדים השונים כבר התחילה בשנת הכספים הנוכחית ותחפרם על פני 10 שנים, והיא תסתכם בכ-75 מיליון דולר. וחשוב מכול, רבותי חברי הכנסת, ניתן יהיה להתחיל להפשיר למטרה זו את כספי הקרן שהצטברה בביטוח הלאומי והגיעה כאמור עד היום לכ-80 מיליון דולר.

לכל המטרות הללו של טיפול אישי ועזרת בית מוקצב היום על-ידי כל הגורמים הממלכתיים והציבוריים ביחד סכום של כ-5.5 מיליוני דולר לשנה, לכ-5,000 איש המקבלים טיפול אישי בהיקף ממוצע של כ-8 שעות שבועיות לאיש. כבר בשנתיים הראשונות להפעלת החוק, עוד לפני שייכנסו הגמלאות האישיות, יורחב ההיקף של הטיפול האישי ושל עזרת בית על-ידי הזרמה של כ-4 מיליוני דולר נוספים לשנה מכספי ביטוח סיעוד, דהיינו כמעט הכפלת הסכום של היום.

אעבור, רבותי חברי הכנסת, לכמה מעיקרי החוק הנוגעים לזכאות, ולכמה מן התיקונים החשובים שהוועדה הכניסה בהצעת החוק המקורית של הממשלה.

החוק הוא, כאמור, חוק ביטוחי. תמורת תשלום דמי ביטוח בשיעור של 0.2% מההכנסה, שהם כ-15 מיליון דולר לשנה, זכאי המבוטח, אם נתמלאו בו התנאים הקבועים בחוק, לשירותי סיעוד אישיים כפי שהוא נזקק להם, ללא הגבלת הכנסה חקציבית. סעיפי הזכאות האישית ייכנסו כאמור לתוקף רק בעוד 24 חודשים.

כבר בתחילת דיוני הוועדה התעוררה השאלה מהו מבוטח לפי חוק זה. הוועדה עמדה על כך שייקבע בחוק, שמבוטח לפי פרק סיעוד הוא כל תושב ישראל שמבוטח בביטוח ויקנה ושאיריים. הזכאות לקבלת השירותים חניתן לגברים מגיל 65 ולנשים מגיל 60, עם אפשרות לשר להעניק אותה בעתיד גם לאנשים צעירים יותר.

במהלך דיוני הוועדה התברר, כי עולים חדשים שעלו לארץ אחרי גיל 60 אינם מבוטחים בביטוח סיעוד. הוועדה החליטה לכלול בחוק גם את העולים החדשים. לפי הנוסח שהתקבל בוועדה, כל עולה חדש יהיה מבוטח בביטוח סיעוד גם אם אינו מבוטח בביטוח ויקנה ושאיריים.

רבותי חברי הכנסת, החוק קובע שתי רמות של זכאות לשירותי סיעוד. לרמה הראשונה יהיו זכאים קשישים שמצבם קל יותר יחסית והם יהיו זכאים לעזרה בהיקף של שיעור קצבת יחיד — 25% מהשכר הממוצע במשק. העזרה תינתן בצורת תשלום ישיר לנותן השירות על-פי קביעה של ועדה מקצועית מקומית. רק אם אין שירותי סיעוד זמינים תינתן העזרה בצורת גמלה כספית ישירה לזכאי.

רמת זכאות שנייה, מוגדלת, תשולם על-פי החוק לזכאים שמצבם קשה יותר, למי שתלוי לחלוטין בעזרת הזולת

הוועדה דנה בהצעת החוק כ-17 ישיבות, ובמהלכן שמעה את כל הגופים — ממשלתיים, ממלכתיים וציבוריים, המטפלים באוכלוסיות קשישות, בהן קופת-חולים הכללית, משען, אש"ל — אגודה לתכנון ופיתוח שירותים למען הזקן — מט"כ — מטפלות בית — "יד שרה" ואגוד העובדים הסוציאליים.

הגשת החוק היום על-ידי הוועדה, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, היא זכות גדולה לכנסת, לוועדת העבודה והרווחה, לי אישית כיושב-ראש הוועדה, ובראש ובראשונה לתושבי ישראל כולם.

לצערנו הרב, עקב מצבה הכלכלי הקשה של המדינה ובעקבות המצוקה הכספית, לא היה מגוש מפשרה כואבת ועצובה בכמה סעיפים, בהם עקרוניים וחשובים, שבימים כתיקונם אין להעלות על הדעת שהיינו מסכימים להתפשר עליהם. אנו תקווה שהחסר הרב של היום יושלם בעתיד הלא-רחוק.

רבותי חברי הכנסת, בשנת 1948 היו הקשישים בני 65 ומעלה 3.8% בכלל האוכלוסייה בישראל. ב-1985 הגיע האחוז ל-9. בסוף העשור צפי אחוז הקשישים בגילים 65 ומעלה להגיע ל-10% מכלל האוכלוסייה. כ-40% מהם, כ-180,000 נפש, הם גילאי 75 ומעלה.

לצערנו, תהליך ההזדקנות מלווה בירידה תפקודית של האדם ובתלות הולכת וגוברת בסיוע הסובבים אותו, והם לא תמיד נמצא. הוועדה קיבלה את עמדת המומחים, שלפיה עדיף שהאדם הזקן, כל עוד הוא יכול, ימשיך לגור בסביבתו הטבעית. זאת בעזרת פיתוח רצף שירותים קהילתיים, משפחתיים ואישיים. אשפוז מוסדי יסופק במידה שלא ניתן לספק לקשיש תנאים נאותים במסגרת הקהילה או המשפחה, כשהעדיפות בסידור באשפוז חניתן לקשישים עריריים, או לכאלה שמצבם מחייב העברתם למוסד.

היקף אוכלוסיית הקשישים המוגבלים החיים כיום בקהילה נאמד בכ-32,000 נפש, מהם כ-23,000 קשישים נזקקים לטיפול אישי בהיקף מצומצם יחסית של שעה אחת עד 11 שעות טיפול שבועיות. על קבוצה גדולה זו לא יחול, לצערנו, עקב המצוקה הכספית הקשה שהמדינה נתונה בה בימים אלה, החוק המוצע של טיפול אישי ועזרה ביתית, לפי המבחנים שנקבעו בחוק. חלקם ימשיכו להיות מטופלים במסגרת מצומצמת יותר, על-ידי משרד הבריאות, משרד העבודה והרווחה וקופת-חולים הכללית.

המספר הכולל של קשישים בקהילה, שהחוק המוצע יחול עליהם, יגיע לכ-9,000 קשישים, קצת יותר מרבע מאוכלוסיית היעד. זאת, כאמור, עקב המצב הכלכלי הקשה והפשרה שנאלצנו, בלית ברירה ובחריקת שיניים, להשלים עמה. כ-5,000 קשישים, דהיינו כ-60% מהזכאים, ייהנו מעזרה כדוגמת הזכאות הנמוכה מכין שתי הדרגות שהחוק קובע. ורק כ-3,500 קשישים שמצבם קשה במיוחד ייהנו מדרגת העזרה הגבוהה יותר.

כ-5,000 קשישים, רבותי חברי הכנסת, מאושפזים כיום במוסדות אשפוז סיעודי וגריאטרי ובמחלקות סיעודיות בבתי-חולים כלליים; עליהם לא יחול החוק המוצע. כ-1,000 קשישים ממתינים בתור לאשפוז סיעודי.

חשיבותו של החוק היתה בשניים: האחד — הקצאת משאבים לפיתוח תשתית ולהרחבת שירותים קהילתיים ומוסדיים למוגבלים בתפקודם; השני — הבטחת זכאות

הוסיפה הוועדה בוועדה הארצית נציגים של הגופים הציבוריים המטפלים בקשישים, אש"ל — אגודה לתכנון ופיתוח שירותים למען הזקן, משען ושני נציגים של הסתדרות הגמלאים — כספ הכול 19 חברי הוועדה הארצית במקום 12 כפי שהציעה הממשלה.

אחד הוויכוחים העיקריים בוועדה נסב סביב הנושא של בריחת תקציבים. הוועדה חיפשה כל דרך אפשרית להכניס בחוק הוראה שתמנע ממשרדי הממשלה להפחית את התקציבים המיועדים כיום לעזרה בסיעור על חשבון הכספים שיקבלו על-פי חוק זה. קרי: להבטיח שתוק ביטוח סיעוד יוסף כספים לשירותי סיעוד ולא יחליף תקציבים קיימים של משרדי ממשלה.

לכן הוכנס בחוק סעיף בעניין שמירת תקציבים האומר: הוראות חוק זה באות להוסיף על כל הוראה תקציבית קיימת או עתידה בנושא סיעוד. כדי לוודא שאכן כך יהיה, שלח מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי מכתב התחייבות לוועדה, על-פי סיכום הוועדה, שעל-פיו הוא מתחייב לדווח לוועדה על ביצוע החוק, וברשותו, אדוני היושב-ראש, אקרא את מכתבו של מנכ"ל הביטוח הלאומי.

"בהתאם לסיכום שהתקבל בוועדת העבודה והרווחה במסגרת דיוניו על חוק ביטוח סיעוד, אני מחבד להודיע כי המוסד לביטוח לאומי יעביר בשנים הראשונות להפעלת החוק לוועדת העבודה והרווחה, אחת לארבעה חודשים, דיווח מפורט על ניצול כספי החוק המיועדים לפיתוח שירותים, להגדלת היקף המיטות הסיעודיות ולהרחבת רשת מקבלי שירותי הסיעוד בקהילה. אני מקווה ובטוח שהנהגת כללי דיווח ופיקוח נאותים יבטיחו הקצאה יעילה של כספים אלה למטרות החשובות להן הם נועדו." עד כאן מכתבו של מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי.

חברי הכנסת, לחוק יש כמה הסתייגויות, הן של חברי הוועדה והן של הממשלה, אבל כאן אני חייבת למסור הודעה אישית. לנוסח הראשון שהוכן על-ידי הוועדה נרשמו מספר רב של הסתייגויות על-ידי ראשונה במספר, לכל הסעיפים שבהם הכניסה הוועדה שינויים בחוק. כדי להגן על רובם של חיקוני הוועדה וכדי להביא היום, לפני יציאת הכנסת לפגרה, לאישורו של חוק מרכזי ומשמעותי ביותר לאוכלוסיית הקשישים הנוזקים, וכדי להימנע מחזרה על מראות הזוועה שהיינו עדים להם בשנה האחרונה, חלק מחברי הוועדה ואני בתוכם הסכמנו, בליט ברירה, להתפשר במספר מצומצם של נקודות, והממשלה מצדה ורתה על כל יתר הסתייגויותיה. בהצעת החוק שהונחה עם פתיחת הישיבה היום על שולחן הכנסת מובאות הסתייגויות ממשלה על 4 החלטות הוועדה בלבד מתוך 13 הסתייגויות. מכל 9 האחרות הסירה הממשלה את הסתייגויותיה.

אני רוצה, אדוני היושב-ראש, בטרם תיתן למסתייגים את רשות ההסתייגויות, להודות מקרב לב לכל אלה שעמלו וטרחו, קודם כול על הבאת החוק לקריאה ראשונה בכנסת; ולאחר שסייעו בידי ועדת העבודה והרווחה לעשות עבודה שאין דוגמתה, לפי הערכתי, בחוק מורכב, מסובך, קשה, עצום — חוק של אין ברירה: לשר העבודה והרווחה, לשר הבריאות, לשר האוצר, למנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, למנכ"ל משרד הבריאות; ליועצים המשפטיים; שמואל בריצמן מהמוסד לביטוח לאומי, צבי לוי ממשד הבריאות ורונת רוקח ממשד האוצר; לשלמה כהן ולשמחה קטיסקובסקי מהמוסד לביטוח לאומי, למשה הבא ממשד האוצר, ליועצי הוועדה ד"ר זאק חביב וד"ר דן שניט; לאסתר אדלר, מזכירת הוועדה,

בתפקודו היומיומי. היקף העזרה המוגדלת יהיה בשיעור של 150% מקצבת יחיד — 37.5% מהשכר הממוצע במשק. בסעיף זה הכניסה הוועדה תיקון משמעותי, זכאות לגמלה תינתן לא רק לפי הקריטריון של תלות בזולת אלא גם למי שזקוק להשגחה זמנית או להשגחה מתמדת.

תיקון חשוב אחר שאותו הכניסה הוועדה מתייחס לשיעור גמלת הסיעוד. לפי הצעת הממשלה, גמלת הסיעוד שחשולם בכסף ישירות לזכאי כשאר שירותי סיעוד זמינים בעין תהיה בשיעור של 80% בלבד. הוועדה החליטה לחזק הגבלה זו כך שבכל מקרה לא תפחת הגמלה מקצבת יחיד מלאה.

אחד הנושאים הקשים שהטרידו את הוועדה היה מבחני ההכנסה שהממשלה הציעה כתנאי לזכאות. חוק ביטוח, על-פי מהותו, אינו מותנה במבחני הכנסה, אולם משיקולים של יכולת כספית ומאחר שהממשלה העמידה את מבחני ההכנסה כתנאי לעצם הסכמתה להעביר את החוק נאלצה הוועדה בליט ברירה להסכים גם לפשרה זו. כך שמבחני ההכנסה ייקבעו בתקנות באישור ועדת העבודה והרווחה. עם זאת, הוועדה עמדה על כך שתימחק הפסקה התובעת להביא בחשבון מבחן הכנסה גם של בן משפחתו של הזכאי, נוסף על מבחני ההכנסה של הזכאי עצמו. הנוסח המוצע עתה לאישור אינו מביא בחשבון הכנסה של בן המשפחה.

הוועדה לא הסכימה שזקן יאלץ לחכות שלושה חודשים עד שתסתים הבדיקה ויחולט שאין שירותי סיעוד זמינים, כתנאי לקבלת גמלה כספית או סידור במוסד. הוועדה החליטה שדי בתקופה של 30 יום לבדיקה כזאת. כן קיצרה הוועדה משלושה חודשים ל-30 יום את המועד שבין הגשת התביעה לבין תחילת הזכאות.

לאחר שהחליטה הוועדה שהזכאות לפי החוק תחול גם על עולים חדשים — החליטה לקצר את תקופת האכשרה המזכה לגמלת סיעוד מ-24 חודשים, לפי הצעת הממשלה, ל-12 חודשים בלבד.

דיונים רבים, רבותי חברי הכנסת, השקיעה הוועדה בנושא הרכב הוועדות. הוועדה המקומית, לפי הצעת הממשלה, היתה מורכבת בעיקר מנציגי משרדי הממשלה. ועדת העבודה והרווחה החליטה, שהוועדה המקומית תהיה ועדה מקצועית ותורכב מאחות, מעובד סוציאלי, מעובד המוסד לביטוח לאומי, ובכל מקרה תתייעץ הוועדה ברופא.

הוועדה המקומית תקבע את שירותי הסיעוד שיש לספק לזכאי, את נותני השירות ותדאג לכך שהשירות אומנם יינתן כפי שנקבע. סדרי עבודתה של הוועדה המקומית ייקבעו על-ידי שר העבודה והרווחה בתקנות לאחר התייעצות עם שר הבריאות.

ועדת העבודה והרווחה החליטה גם על ערכאת ערעור והוסיפה בחוק סעיף בדבר ועדת ערר שלפניה יוכל לערער מי שרואה עצמו נפגע על-ידי החלטת הוועדה המקומית.

חברי הכנסת, השר ימנה ועדה ארצית מייעצת לענייני סיעוד, שתפקידה יהיה לבדוק תוכניות פיתוח ולייעץ למוסד לביטוח לאומי בכל הנוגע לביצוע החוק. ועדת העבודה והרווחה הרחיבה במידה ניכרת את ההרכב של הוועדה הארצית לעומת הצעת הממשלה, תוך שימת דגש בהגדלת מספר נציגי הציבור בקרב חבריה. בין היתר הוסיפה הוועדה נציגות למרכז השלטון המקומי וקבעה שבמקום נציג אחד של כל קופות-החולים יהיו כה שני נציגים של קופות-החולים הכללית ונציג אחד של כל שאר קופות-החולים. כמזכין

יושבת-ראש הוועדה. עכשיו אין לי כדירה אלא גם לשכב קצת את הממשלה שוויתרה על חלק גדול מההסתייגויות שלה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
זה טוב מאוד.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
נואב לי הלב, אבל אני עושה את זה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
לפחות ברכות לעובדים, אם משכחים את כל החברים.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):
— — — יש לך עוד טענות?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, לא אנצל את כל הזמן שעומד לרשותי. כי הגשתי לא מעט הסתייגויות. אבל אומר באופן כללי מה מפריע לי בחוק כפי שהוא התקבל, ואדבר בעיקר על עקרונות ולא על ניסוחים.

מכיוון שאני יודעת שמחכים לנו חוקים דרקוניים שיפגעו בקשישים, בגמלאים ובמקבלי קצבאות הזיקנה, קשה לי להתייחס לחוק הזה בלא לחשוך על מה שנעשה מסביב. אבל דיה לצרה בשעתה. אולי בינתיים שר האוצר לא יהיה עוד שר האוצר ומי שיבוא אחריו לא יתלהב מהחוקים שהוא מגיש לנו.

אבל, אנחנו חייכנו לחוק ביטוחי, יושבת-ראש הוועדה אמרה שזה אמור היה להיות חוק ביטוחי, וזה איננו חוק ביטוחי. כי ברגע שיש מבחן הכנסה, אין זה חוק ביטוחי. זה אמור היה להיות חוק שנותן שירות אוניברסלי, והוא איננו נותן שירות אוניברסלי. זה חלק מאותו תהליך של כרסום בשירותים האוניברסליים שאנחנו התגאנו בהם.

לכן, אינני יכולה להתלהב מהעיקרון שהחוק בנוי עליו. אם מישו יאמר לי שבבוא היום אנחנו נוריד את מבחן ההכנסה, והוא היה אומר לי מתי, אולי הייתי מתייחסת לזה ביתר סלחנות. אבל כשאומרים שזה שלב עד שירחיב, עד שיהיה קצת יותר נוח, קצת יותר טוב כמשק, ולא אומרים מתי, אין לזה משמעות. ובפרט שהממשלה עמדה בכל חוקי. שיהיה לא רק מבחן הכנסה של המבוטח, של מקבל השירות הסיעודי, אלא שיפעילו גם מבחן הכנסה של בן המשפחה, הכנסתו של בן המשפחה. אני שמחה שאת העז הזאת הוציאו. לפחות הוועדה הוציאה את העז. הממשלה היתה מאוד לא מרוצה. אני מקווה שהיא לא הגישה בנושא זה הסתייגות. בכלל היתה לי כל הזמן הרגשה שיש תחרות ביני לבין הממשלה מי יגיש יותר הסתייגויות לחוק.

עכשיו לסעיפים אחרים שהם, לפי דעתי, עקרוניים. היתה בעיה של בריחת תקציבים. אני שמחה שהוועדה הכניסה את הסעיף הזה. אם לא היתה עושה כן, היתה לי בעיה אם להצביע בעד החוק גם בקריאה השלישית. מדוע? למה אמרתי בתחילה שהחוק נראה כהר שהוליד עכבר? כי היתה לנו הרגשה, לא רק לי, חבר הכנסת שוסטק, לכל חברי הוועדה — — —

אליעזר שוסטק (הליכוד):
עכברים כאלה לא נולדים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
גם אתה היית חרד לזה. אמרתי שאני מופיעה כפרנואידית, מה אני יכולה לעשות. אני חשדנית ואני חוששת שפה הולכים לחוק חוק כאילו יש שירותים נוספים, ומפעילים חוק ביטוחי. ובינתיים יתברר שיקצצו תקציבים וזה ימלא קצת את החור של התקציבים המקוצצים.

למשה כוטון, היועץ המשפטי של הוועדה — שעשו עבודה שאין מלים בפי לשבח אותה; ואחרונים אחרונים חביבים, לחברי הוועדה שעמלו ועמלו וקצת התאכזבו. אבל מוטב מה שאנחנו מביאים היום מהעדר חוק.

תודה, אדוני היושב-ראש, ואני מבקשת לאפשר למסתייגים להביא את הסתייגויותיהם.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, לפני שנחליל בהסתייגויות, אני חושב שזו זכות וחובה להביע כשמכם הערכה ליושבת-ראש הוועדה, לאחר שהיא היללה ושיבחה. ובצדק, את כל אלה שעשו לקבלתו של החוק. לכולנו ברור שזהו חוק שיש לו משמעות מעבר לחקיקה רגילה. זהו חוק בעל משמעות אנושית וחברתית ממדרגה ראשונה. מאחר שיושבת-ראש הוועדה מצאה לנכון להודות בצורה נאה, לכל אלה שעזרו, אני רוצה להעיד, שאלמלא ההתמדה והעקשנות שלה, ספק אם היה החוק הזה מגיע היום. אני אפילו רוצה לתת עדות אישית ולומר, שאלמלא העקשנות וההתמדה שלה, ספק אם אני הייתי מביא אותו במקום הזה הערב. אני חושב שכולנו חייבים תודה ליושבת-ראש הוועדה.

קריאה:

אנחנו תומכים בך.

היו"ר ש' הלל:

יפה, יפה. סוף סוף זכיתי לתמיכה גם מחברי.

לפני שנעבור להסתייגויות — שתי הערות טכניות: בגלל החופה של ההרפסה היו השמטות, ואנא שימו לב ללוח ההסתייגויות. אני מבקש שתרגשמו לפניכם: בעמוד הראשון, מעל למה שכחוב "סעיף 127 פג", יש לכתוב "לסעיף מס' 1". משום שכל ההסתייגויות שמופיעות כאן הן הסתייגויות לסעיף מס' 1, שיש בו כל הדברים הללו. אנא רשמו לפניכם בעמוד הראשון למעלה "לסעיף מס' 1"; ובעמוד האחרון, בעמוד מס' 5 של ההסתייגויות, למטה, נא לכתוב "לסעיף מס' 8 לא נרשמו הסתייגויות".

עתה אנחנו יכולים להתחיל בהסתייגויות. אני מבקש מהמסתייגים לנמק את כל ההסתייגויותיהם בפעם אחת, ואחר כך נוכל לעבור להצבעה סעיף סעיף.

רשות הדיבור לראשונת המסתייגים, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מי אחריה?

היו"ר ש' הלל:

אחריה חבר הכנסת רן כהן, כתוב פה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שנים חייכנו לחוק הזה. אני יכולה לומר שחייכנו כסבלנות. כי החוק היה חסר. חמש שנים גבו כסף.

קריאה:

שש שנים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

עד עכשיו זה כבר שש שנים.

לולא התיקונים שהוועדה הכניסה, הייתי אומרת שההר הוליד עכבר. ופה אני גם כן צריכה לשבח את הוועדה ואת

יכול לעשות מחר, אל תעשה היום. זהו פרינציפ לא-טוב. כי הרי אנו יודעים שהנפגעים מכך הם אלה שפונים לבקש זכאות.

יש לי עוד כמה הסתייגויות ואיני רוצה לפרט אותן. בעניין ניסוחים שלא מקובלים עלי, כמו למשל "הכללים המקובלים". מה זה "הכללים המקובלים"? וכן הנושא של השגחה, מידת ההשגחה, הזכאי שזקוק להשגחה חלקית, להשגחה מלאה — כל הנושאים האלה היו בוויכוח ארוך ומייגע בוועדה. איני רוצה לחזור על הדברים האלה. אבל למען האמת היו נשאר דברים מעורפלים.

אני מודה ליושבת-ראש הוועדה, חברת הכנסת אורה נמיר, שהייתה כנה ואמרה שהיא אינה מרוצה, אינה מאושרת, אבל זהו הרע במיעוטו ולכן היא קיבלה את זה. אני מבينة שזה לא רק בגלל הרע במיעוטו אלא גם בגלל לחצים של הממשלה ושל שר האוצר. אני לא חייבת לקבל זאת. אני מקווה ומאחלת לחברת הכנסת אורה נמיר שגם היא תהיה בקרוב משוחררת מהלחץ של שר האוצר.

היור' ש' הלל:

בתקווה זאת אנו עוברים לחבר הכנסת רן כהן. אחריו אני אומץ את חבר הכנסת תופיק טובי, ואם הוא לא יהיה באולם — את חבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואם גם הוא לא יהיה — את חבר הכנסת מתתיהו פלד.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שאתה הוא היחיד שלא קיבל ברכות על חלקך בקידום החוק הזה. אם זה נכון, אני מוסיף זאת בשם הוועדה כולה, ואני מכיר את עמדת חברי לוועדה בנושא זה.

גברתי יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת, אני, כמוך, מצטרף לכל הברכות על חלקך בחוק: רבותי השרים, חברות וחברי הכנסת, אני מודה על האמת שאיני יודע כיצד להציג את החיוב שבעצם הגשת החוק הזה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית עם האזכרה ממה שסביבנו של דבר מוגש לפנינו בסעיף החוק. לאחר שהטיחנו התעבר לממשלה ולשר האוצר במיוחד, ויצא החוק כל כך שירות, כל כך מרוט וכל כך מוכה, ואין לערב את השמחה בביקורת הזאת. זה ייבחנו אולי בדברים שלי בהמשך.

אני רוצה, בכל זאת, לחזור ולשבח את יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, שהמאבק העקבי, העקשני והבלתי נלאה שלה אולי עדיין לא הצליח, תוך המריטה והשריטה הזאת, להוציא נתחים טובים בחוק הזה.

אני מבקש לציין רק כמה סוגיות ולא לנמק אפילו את כל ההסתייגויות שהגשתי, אבל בכל זאת אי-אפשר שלא לומר, אדוני היושב-ראש, שבחוק הזה נעשה עוול מסוים. מבחני הכנסה שהוכנסו בו וניסיון הממשלה לחברו הכללת מבחני הכנסה גם לקרובי משפחתו של הנוקד הם דברים שלא ניתן להסכים עמהם, שאי-אפשר לקבל אותם, כאילו מדובר בטעוץ טכני.

לעניות דעתי, כאן נגזל נתח ממשמעותו של החוק. אי-אפשר לבוא לאדם — גם אם הוא מגיע למצב שבו הוא נזקק לקצבת זיקנה ויש לו הכנסה בינונית — ולהתייחס אליו כאילו הוא במצב טוב. זה עוול. ראשית, משום שהוא שילם בדיוק לאותה תקופה שבה הוא עלול להזדקק. שנית, כי יהיה מצב הכנסתו אשר יהיה, כשמדובר על הכנסה כזאת, הוא יצטרך לוותר ויחור ממש ולרדת ברמת חייו, כדי לעמוד בהוצאות של הסיעור.

האם אני יכולה לומר פה, ברגע זה, שאומנם בטוח שזה לא כך יהיה עם הסעיף שאותו אנחנו הכנסנו? אינני יכולה לומר זאת במאה אחוז, ואני חרדה לזה. כי לפחות חלק מהדברים הכתובים בחוק היו חייבים להיות גם קודם לכן. למשל, מיטות סיעודיות. אומרים, שעלידי החוק הזה חוספנה מיטות סיעודיות. אבל זה איננו מה שצריך לנבוע מהחוק הזה, כי בכל מקרה צריך היה להוסיף מיטות סיעודיות במסגרת של הפיתוח. אבל בכל זאת יש פה התקדמות לא מועטה.

איני מקבלת, למשל, את הנושא שגם בו הסתייגתי. שזכאים לגמלה רק גבר שמלאו לו 60 שנים ואשה שמלאו לה 65 שנה; לא, סליחה, גבר בן 65 ואשה בת 60.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה לא משנה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

זה די משנה, תאמין לי שחמש השנים האלה די קובעות. מדוע התנגדתי לזה? כי יש אנשים שהם צעירים יותר והם מקרים סיעודיים, ויש כאלה שעליהם חלים חוקים אחרים. ויש חוק הנכות הכללית.

חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, זהו בדיוק מה שאיננו מקובל עלי, הפיצול בין החוקים. אני יודעת מה פירושו של דבר להוכיח את הנכות הכללית ובפני אילו ועדות צריך לעמוד. קורה שאדם שהוא צעיר הרבה יותר מהגיל המצויין בחוק הוא מקרה סיעודי חמור יותר מאדם מבוגר ממנו. אבל שם יש חוק אחר ופה יש חוק אחר. אני רציתי פשוט למחות נגד הפיצול ונגד אי-הריכוז של הדברים. הנושא הזה עומד על סדר-היום של הכנסת שנים רבות, אני זוכרת אותו עוד מזמן שכיחתי כיושבת-ראש ועדת השירותים הציבוריים. היו המלצות של ועדות ומעולם לא היה אומץ הלב לקחת את הנושא הזה לידיים ולאחר את השירותים כפי שצריך. לפי הנוקדות או לפי הצורך הסיעודי ולא לפי גיל, לא לפי מין ולא לפי הסוג של הנוקד. בסך הכול, חוק הנכות הכללית מבטיח 280 ש"ח לנכות מלאה, ויש פה בעיות רבות.

הנושא הנוסף שאיני משלימה אתו הוא הבעיה של הטלת הנטל, לפי חוק, על בן משפחה שהזכאי גר עמו. כל הנושא הזה של מגורים מזכיר לי דבר חמור מאוד שקיים במדינת ישראל כיום לגבינו. מבחינת יכולת לקבל הנכה הזכאי לכך בשביל אדם אחר הנוהג במקומו, רק אם זה שנוהג חי עם הנכה תחת קורת גג אחת. נכה שיוצא מן הבית לחי עצמאות, לפחות מבחינת התפקוד החלקי שלו, והוריו גרים במרחק של כמה מטרים ממנו, אינו זכאי למכונת, לטלפון, לטלית הנטל והחובה על בן המשפחה לגור עם הנכה או עם הזכאי לגמלה או לשירותים האלה אינה, לדעתי, נכונה ועודקת.

יש דברים נוספים ואני לא אפרט אותם, אבל דבר אחד איני יכולה להבין. אולי תסבירו לי למה תקופת האכשרה המזכה למגלת סיעוד היא 12 חודשים רצופים בחכוף לפני הגשת התביעה לגמלה? אני חושבת שזה מוגזם, זה רק כדי לרחות את מתן השירותים, לצמצם, לא לגשת לנושא הזה באומץ לב גדול יותר ובהיקפים המתאימים, לרחות קצת. כי 12 חודשים הם יותר מ-10 חודשים, 10 חודשים הם יותר מ-6 חודשים, ואם כך, למה לא יהיו 12 חודשים? הכניסו 12 חודשים. זה לא מקובל עלי, ולצער, זה מה שהוחלט בוועדה.

יש דברים נוספים שאני צריכה לומר אותם. חלק מהסעיפים, החלק הראשון ופועל מיד, והחלק האחר יחול בעוד 24 חודשים. בעוד שנתיים. לא מספיקות שבע השנים? איני יכולה להבין זאת. גם זה לפי אותו עיקרון: מה שאתה

אוהה משמעות כמו לגבי אדם בריא. ולכן, המרחק הזה שנפער יכול להיות מרחק כואב, מתיש. ואדם שילם בשביל זה.

אני רוצה לומר ככל הרצינות: יש בחוק אפשרות לשר העבודה והרווחה — שהוא אדם אחראי, הוא חבר ממשלה, הוא ממונה על החוק הזה, הוא אחראי לתקציב שבחוק הזה — להעניק את הזכאות גם למי שהוא מתחת לגיל 65 וגם למי שהיא מתחת לגיל 60, על-פי הצורך. והפסיקה. מדוע צריך שהדבר יהיה בהסכמת שר האוצר? אינני מבין זאת. החוק הזה הוא חוק ביטוחי במהותו. הוא איננו מעניינו של האוצר כיוון שהתקציב בנושא הזה הוא תקציב מהביטוח הלאומי. שר העבודה והרווחה כבר איננו מספיק אחראי, אסור לסמוך עליו? הלא יש כאן ממילא מגבלה מראש. המחוקק לא קבע שהגורמה של גיל 60 — 65 תהיה גורמה קובעת, אלא לאדם זכאי לגמלת סיעוד על-פי קריטריונים אובייקטיביים. אני רוצה בהחלט שבנושא זה יהיה תיקון.

אני ספרתי בוועדה הארצית 23 חברים. למעשה, בהסכמה של ועדת העבודה והרווחה נמצאים בוועדה זו רק שני גמלאים, פחות מ-10% מהנציגים. מדוע? אינני מבין. החוק הזה בא לייצג מגמה של טיפול עממי אוניברסלי לגבי רוב האוכלוסייה, כתשלום אומנם, אבל מתן שירותים. מדוע לא יהיו בוועדה יותר נציגים של המטופלים. מדוע לא שלושה, ארבעה? ולדעתי צריכים להיחזק בה אף יותר.

אני רוצה להתמקד בשתי נקודות וכך לסיים. אדוני היושב-ראש. האחת, החוק הזה עלול, לעניות דעתי, להיות חוק תרמית. וכאמת, אינני רוצה שהאנשים המעורבים יבינו את הדברים הללו כולל או כחציאמון כלפיהם. הלא חוק נחקק לימים רבים, והיום מכהנת הממשלה הזאת, ומחר תכהן ממשלה אחרת. היום שר זה ומחר שר אחר. החוק הזה איננו מבטיח שהממשלה לא תקצץ את התקציבים במשרד הבריאות ובמשרד העבודה והרווחה שמחזרים מקרן הסיעוד. לאחר שהתברר שהעניין הוא מורכב ומסובך, ואיננו יכולים אגב חוק הסיעוד לקבוע לממשלות הבאות את תקציביהן — אף שלעניות דעתי ניתן היה בקלות לומר שאם הממשלה תרד מהקצבתה, או היראליה או היחסית, מוז שהקציבה בשנת התקציב 1985/86, העניין ידווח לוועדת העבודה והרווחה כדי שוועדת העבודה והרווחה והכנסת ימלאו את חפקיין לפקח על הממשלה — הממשלה אמרה כי אם דבר כזה יתקבל, חס וחלילה, היא תיקח את החוק בחזרה והנזקקים לסיעוד, חסלחו לי, יילכו לדרכם.

אבל הוכנס סעיף מימי כל כך, ולא משמעותי, סעיף שכל כך אינו ניתן לפיקוח, שאומר כך: "שמירת תקציבים — הוראות פרק זה באות להוסיף על כל הוראה תקציבית קיימת או עתידה ואין בהן כדי לשמש עילה לצמצום ההיקף של האשפוז הסייעודי ושל שירותי הסיעוד שמממנים בא מתקציב המדינה או מתקציבו של גוף או תאגיד אחר". האם אני יכול לדעת באיזו צורה יקבע הסעיף הזה שהממשלה לא תקצץ בתקציבה? הממשלה תאמר: תקציב משרד הבריאות לסיעוד הוא X, ובי' X הזה היא תכניס מיליון דולר או 10 מיליון דולר. והרי הסעיף הזה לא יוכל כלל לשנות דבר. גם את זה הממשלה באה היום ומנסה להוריד?

והדבר האחרון, ובוה אסיים, אדוני היושב-ראש. אני מבין. לפני שש שנים חוקק החוק. במשך שש שנים נגבים כספים מציוור. חלק ניכר של הציוור שכבר שילם לקרן הסיעוד והיה נזקק בשש השנים הללו לתקציבים — לא קיבל אותם. והיום יש, חסלחו לי, חוצפה להוסיף חטא על פשע

אבל, אם מדובר עד כאן על מבחן הכנסה לנזקק, רבותי חברי הכנסת, מה משמעות התביעה של הממשלה לבדוק את רמת ההכנסה של קרוב המשפחה שהנזקק נמצא אצלו? הרי זה ממש עוול כפול ומכופל. משום שאותו קרוב משפחה מחזיק בנזקק, מטפל בו, עור תבוא המדינה ותשים את ידה על הכנסתו? מרדע?

יחירה מזאת, הלא זה בדיוק יבייש את הנזקק בפני עצמו ובפני קרוב המשפחה שלו. הוא חסך כל חייו בקרן סיעוד. כדי שביום שבו הוא יעמוד כמצב של נזקק, הוא לא יצטרך להיות תלוי. לכושתו הרכה, מי שמחזיק אותו הוא כעל הכנסה מסוימת. עליו להיות נפגע מעובדה זו.

השר לענייני דתות י' בורג:
מה אתה אומר לבן עשיר מאוד שלא רוצה לתמוך באיזו הנזקק?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כל חיי קיימתי כלפי הורי את מצוות הבן. כפי שאני מבין אותה, וכאופן הרחב ביותר, לרבות מאמצים מאוד גורלים. מעולם לא רציתי ולא הייתי מוכן שהדבר הזה ייכפה עלי בתוקף חוק. אני רוצה לעשות זאת כמצוות בן לאב ובן לאם.

השר לענייני דתות י' בורג:
בתור מי שהיה שר הסעד אני אומר, היו לנו מקרים שכנים עשירים לא רצו לתמוך בהוריהם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבל אדוני השר, הלא זה לא מתקבל על הדעת שכן שאיננו רוצה לקיים מצוות בן לאב כיאה החוק ויחייב אותו לכן. כי אז הדבר היחיד שהוא יעשה יהיה להיפטר מאותו אב ולא לקיים אותו תחת קורתו. העוול כאן כפול ומכופל. אותו אדם נזקק אינו יכול לבוא כיושר, ומתוך אמצעיו הוא, מתוך חסכוניותו הוא, מתוך כך שהוא ביטח את עצמו לימים שבהם הוא יהיה נזקק, אדוני השר. הלא המדינה באה ויוזקת לו כפרצופו, חסלה לי על האמירה הכוונה. אני לא רוצה — יותר נוח לי לדבר על עצמי — שביום מן הימים יצטרך מישוה מבני משפחתי. בתוקף חוק, לקיים אותי. אם אני חוסך מעבודתי, אני רוצה שאותה קרן סיעוד שבה השתתפתי תוכל לקיים אותי. לכן נראה לי העוול כל כך גורא וכל כך חמור.

שבת וייס (המערך):
ברשות היושב-ראש. החוק יכול לחייב הורים לקיים את ילדיהם. מדוע החוק לא יכול לחייב את ההיפך, מבחינה מסורתית?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני במפורש נגד אילוף חוקי. מה גם שאם תקרא את תקנות החוק, תבין דבר חמור מאוד. כיוון שמבחן ההכנסה תקף רק לגבי קרוב המשפחה שצולו הנזקק מתגורר, הענין הרכה יותר חמור. זה כמו להגיד לו: לא זו בלבד שאתה בן רע שאינו מקיים מצוות בן, אלא אף חוזק אותו מביתך.

הדבר השני — אדוני היושב-ראש, אני באמת אינני מבין: נאמר בחוק שיש מצבים שבהם אין שירותי סיעוד, לא יהיו שירותי סיעוד לאותו אדם נזקק. בא החוק ואומר, שרק חודשיים — וגם זה, דרך אגב, תיקון על הצעת הממשלה — לאחר שיתברר שאין מוסדות שיתנו את השירות הסייעודי הזה, רק אז יתחיל המוסד לשלם לו את הקצבה כפי שצריך. אני שואל: למה? הלא המצבים האלה שבהם אנשים נזקקים לגמלת סיעוד הם מצבים קשים. כל יום יכול להיות גורלי לגביהם. וההבדל בין 30 יום ל-60 יום ל-90 יום לגביהם אין לו

בין זכויות של גברים ונשים, כדאי היה בחוק זה, שהוא חוק חדש, לוותר עליה.

יש לי הסתייגות לסעיף 127צו שנוגעת להגבלות שונות לגבי הסכומים והיקף הביטוח. אני רוצה להפנות תשומת לב לסעיף אחד. במקום כל התוכנית המורכבת והמסובכת של יישום הדרגתי שנה אחר שנה, על-פי שיקולים שקשה אפילו להבין אותם מתוך קריאה, אני מציע באופן עקרוני לגבי סעיף 127צח(א): "המוסד יקציב מדי שנה, לכיסוי ההוצאות המיועדות להרחבת היקף המוגבלים בתפקוד המקבלים סיוע בטיפול אישי ועזרה בניהול משק בית מאת משרד הבריאות ומשרד העבודה והרווחה, את מלוא הסכום המשולם למוסד עבור ביטוח סיעוד; על חלוקת הסכום בין שני המשרדים יחליטו שני השרים הנוגעים בדבר באישור ועדת העבודה והרווחה של הכנסת".

ברור שסעיף כזה הוא אפשרי. אין כל ספק כי הכסף מצוי. ייתכן מאוד שהוא יהיה מחייב את האוצר לוותר על סכומים מסוימים שהוא מחליט לקחת לעצמו מתוך דמי הביטוח. אבל בדיון שהיה כאן על החקיקה כבר הצבעתי על מקורות עשירים שנמצאים בתקציב, שבעזרתם האוצר היה יכול לפתור הרכה מהבעיות הקשות שאנחנו עומדים בפניהן, לא רק כדי לאושש את שירותי הרווחה הסובלים כל כך בשל התוכנית הכלכלית, אלא גם כדי ליצור קרן מכובדת מאוד לחידוש או לעידוד הצמיחה.

אזכיר רק בשני משפטים מה שהצעתי שם: לטפל את ההקצבה של 325 מיליון רולר לפיתוח ה"לביא", פרויקט שאיכר כל טעם וכל משמעות. הסיבה היחידה להמשכו היא העובדה שהתחילו בו, ולא ביטחונו של מישהו שהוא נתון. ולאחר זאת, לבצע קיצוץ של 15% בתקציב הביטוח, התקציב האחד בין תקציבי המדינה שטרם קיבל על עצמו קיצוץ כלשהו. עם הסכומים האלה היה אפשר לא רק לאושש את השירותים החברתיים, את שירותי הרווחה, אלא גם, כפי שאמרתי, ליצור קרן לחידוש הצמיחה.

מכל מקום, אינני רואה שום סיבה שלא לקבוע בחוק, שמלוא הסכום המשולם למוסד בשביל ביטוח סיעוד יוצא לעניין הזה. והחל ממה? התאריך כבר עבר, לראבובי — החל מ' באפריל 1986. לאור העובדה שהכסף מצוי ושוכל, אני רואה שום הצדקה שתפתח תוכנית מורכבת ומסובכת, ובמידה רבה גם בלתי-מוכנת, של רחיקית מתן השירות הזה, כאשר ברור לגמרי שהנוקשים לו נוקשים לו כבר היום, ואם לא יקבלו את השירות כבר היום, כאשר יגיע תורם על-פי התוכנית, הם עלולים לא להיות בחיים ולא להיות מסוגלים ליהנות מן הביטוח. תודה.

היו"ר ש' הלל:

האם כבוד שר העבודה והרווחה רוצה לנמק את ההסתייגותי?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
אני מוותר על דברי הסבר.

היו"ר ש' הלל:

אני מבין שגם חבר הכנסת פרץ ויתר. האם יושב-ראש הוועדה רוצה להשיב על ההסתייגותי?

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):
אני מוותרת, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' הלל:

יפה. ברוח טובה אנחנו עוברים לפיכך להצבעה.

לומר שהנוקשים לגמלת הסיעוד הזאת יקבלו אותה רק בעוד 24 חודשים, ועל אלפי אנשים ששילמו ולא קיבלו את גמלת הסיעוד יתוספו עוד אלפי אנשים שלא יקבלו את הקצבה אף-על-פי שהם שילמו אותה. אני רוצה לשאול: בזכות מה, בשם איזה מוסד, איזה היגיון, איזה יושר, איזה מצפון?

אינני רוצה לנמק את כל ההסתייגויות שלי, נימקתי את העיקריות שבהן.

אדוני היושב-ראש, אני חייב לומר שאני בעד הסעיפים שהסכמנו להצביע עליהם. בסיכומי של דבר, בכל זאת טוב שהחוק הזה יעבור גם כשהוא מרוט ושרוט, בתקווה אחת, שאולי מנחת כאן ככל זאת תשתית לחיקונים חיוביים ברוח ההסתייגויות שהגשנו. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי — איננו באולם. חבר הכנסת ורדיגר — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק פרץ.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית כול, אין כל ספק שהחוק כפי שהוא מוצע עכשיו הוא טוב יותר מהחוק כפי שהועבר בקריאה ראשונה. על כך יש כמובן לברך ולשבח. אבל עדיין יש בו כמה פגמים. לפי דעתי, לא אחזור על דברים שכבר נאמרו אלא אזכיר אותם בקצרה כדי שהם יירשמו.

עניין מבחני ההכנסה הוא, בלי ספק, אחד הדברים הקשים ביותר והכלתי נטבלים ביותר שהחוק מביא אתו. אינני מבין מדוע הדבר הזה נחנך. העיקרון הוא שאדם משלם ביטוח הביטוח מגיע לו, ובשום פנים אין להפוך את הביטוח שאדם משלם בשביל עצמו, לאורך חייו למעשה נדבה שניתן לו אך ורק אם מבחני הכנסה כאלה או כאלה יצדיקו זאת. מה גם שעל אף התיקון שהוכנס, מתוך רוח הסעיפים, אין ספק שכאשר תפורטנה ההנחיות לגבי מבחני ההכנסה יגיעו אל הקרובים, חתה דבר שהדעת אינה סובלתו.

הסתייגות נוספת שלי נשמטה כנראה תוך כדי עריכה, ולא היה אפשר להצביע עליה, אבל היא התייחסה למה שנאמר בסעיף 127פ(ג) — שיללת העצמאות מהזכאי. מדוע אי-אפשר להניח שהזכאי יכול להיות עצמאי, יקבל את מה שמגיע לו וידאג לעצמו? זאת הנחה שאינה מקובלת כאן, לפי נוסח החוק: או שהוא יהיה אצל קרוביו או שהוא יהיה במוסד. אבל הוא אינו יכול להיות עצמאי. אני חושב שהנחה זאת אינה מרדוקת. עד כמה שאני מבין גם המציאות מראה לא אחת שלאנשים וכאים יש רווק נטייה להישאר עצמאים ולחיות לא במוסד ולא אצל קרובים. אבל היות שההסתייגות הזאת נעלמה משום מה, מוכן שהיא לא תעמוד להצבעה.

אשר להבדלים בגיל הזכאות בין גבר לאשה — אני חושב שהגיע הזמן שאנחנו נפסיק את ההבחנה בין גיל זכאות של אשה לבין גיל זכאות הן לגבי פרישה והן לגבי זכאות ממין כזה. אם אינני טועה, אילו היתה ממשלת ישראל מממשת את ההחייבות שהיא לקחה על עצמה כשהצטרפה לאמנה בדבר ביטול כל סוגי האפליה לגבי נשים, לא היה אפשר להעביר את החוק הזה בצורתו הנוכחית, כי שם נאמר שאין מקום להבחנה כזאת. בדרך כלל, מוכן שהאשה היא הסובלת, כי כשמדובר כפרישה היא חייבת לפרוש חמש שנים לפני הגבר. במקרה זה הגבר יסבל, כי גם אם הוא זכאי, מכל בחינה אחרת, או זקוק לסיוע, הוא יאלץ לסבול חמש שנים ולא יוכל לקבל אותו. היות שאין שום דבר שמחייב אותנו להמשיך בהבחנה הזאת

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אני מבקש שהות של חמש דקות, כדי לקרוא לחברי הכנסת להצבעה.

היו"ר ש' הלל:

בבקשה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. קודם כול נצביע על ההסתייגויות לסעיף מס' 1. נצביע על ההסתייגויות ואחר כך נצביע על הסעיף.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי הכנסת ח' גרוסמן ור' כהן לסעיף 127 פה לא נתקבל.

התיקונים של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף 127 פה לא נתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

שר העבודה והרווחה ושר האוצר מציעים שני תיקונים.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אבקש להפריד את ההצבעה על התיקונים.

היו"ר ש' הלל:

בבקשה.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון מס' 1 של שר

העבודה והרווחה ושר האוצר

לסעיף 127 פה — רוב

נגד — מיעוט

התיקון מס' 1 של שר העבודה והרווחה ושר האוצר לסעיף 127 פה נתקבל.

בעד התיקון מס' 2 של שר

העבודה והרווחה ושר האוצר

לסעיף 127 פה — רוב

נגד — מיעוט

התיקון מס' 2 של שר העבודה והרווחה ושר האוצר לסעיף 127 פה נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף קטן (ג) בסעיף 127 פה לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ח' גרוסמן, ר' כהן, א' ורדיגר ומ' פלד לסעיף קטן (ג) בסעיף 127 פה לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ח' גרוסמן, ר' כהן וא' ורדיגר לסעיף 127 פה לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 127 פה לא נתקבל.

בעד התיקון של שר העבודה

והרווחה ושר האוצר

לסעיף 127 פה — רוב

נגד — מיעוט

התיקון של שר העבודה והרווחה ושר האוצר לסעיף 127 פה נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ח' גרוסמן, ר' כהן וא' ורדיגר לסעיף 127 פה לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ר' כהן וח' גרוסמן לסעיף 127 פה לא נתקבל.

סעיפים 127 עד 127 צג, ללא הסתייגויות, נתקבלו.

התיקון של חברי הכנסת י' פרץ ור' כהן לסעיף 127 צד לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 127 צד לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 127 צה לא נתקבל.

סעיף 127 צו, ללא הסתייגויות, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 127 צז לא נתקבל.

שני התיקונים של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 127 צז לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 127 צח לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף 127 צח לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 127 צח לא נתקבל.

ההצעה של שר העבודה והרווחה ושר האוצר לסעיף 127 צט נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1 לרכות ההסתייגויות שנתקבלו.

ה צ ב ע ה

סעיף 1, לרכות ההסתייגויות שנתקבלו, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

לסעיף 2 אין הסתייגויות. אני מעמידו להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 2, ללא הסתייגויות, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

לסעיף 3 יש שתי גרסאות.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

בגרסה א' נאמר: "בהסכמת השר". בגרסה ב' נאמר שהסעיף לא יופיע בחוק.

היו"ר ש' הלל:

ליתר ביטחון אקרא לפניכם את שתי הגרסאות: גרסה א': תיקון סעיף 159 — "בסעיף 159 (ב) לחוק העיקרי, אחרי 'התייעצות עם שר האוצר' יבוא 'ולענין כיסוח סיעוד — בהסכמת שר האוצר'.

אנא מבין שלגרסה א' יש הסכמת שר העבודה והרווחה.

חוברת כ"ו, ישיבה קצ"ז

— הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61):
— הצעת חוק פיצויי פטורים (תיקון מס' 12) —

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
כן.

היו"ר ש' הלל:

גרסה ב': "סעיף זה לא יופיע בחוק והסעיפים שלאחריו ימוספרו בהתאם".

אני מעמיד להצבעה את שתי הגרסאות לסעיף 3.

ה צ ב ע ה

בעד גרסה א' — רוב

בעד גרסה ב' — מיעוט

גרסה א' לסעיף 3 נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 3 לפי גרסה א'.

ה צ ב ע ה

סעיף 3, לפי גרסה א', נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

לסעיפים 4, 5 ו-6 אין הסתייגויות, ואני מעמידם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 4, 5 ו-6 נתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

לסעיף 7 יש כמה הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' פלד לסעיף 7 לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ר' כהן וח' גרוסמן לסעיף 7 לא נתקבל.

התיקון לחלופין של חברת הכנסת ח' גרוסמן לא נתקבל.

התיקון לחלופין של חבר הכנסת י' פרץ לא נתקבל.

סעיף 7, בנוסח הועדה, נתקבל.

סעיף 8, ללא הסתייגויות, נתקבל.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):
אדוני היושב-ראש, אני מבקשת להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

היו"ר ש' הלל:

לרבות ההסתייגויות שנתקבלו?

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

כן.

י. הצעת חוק פיצויי פטורים (תיקון מס' 12), התשמ"ו — 1986*
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, חוק פיצויי פטורים (תיקון מס' 12), התשמ"ו — 1986, קריאה שנייה וקריאה שלישית. תביא את החוק יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה.

* "דברי הכנסת", חוב' י"ד, עמ' 1275; נספחות.

היו"ר ש' הלל:

את מדברת בשם הוועדה?

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):
כן.

שר המשפטים מ' נסים:

אני מבקש בשם הממשלה.

היו"ר ש' הלל:

— — —

קריאה:

יש לך ספקות, אדוני היושב-ראש?

היו"ר ש' הלל:

אין לי ספקות, כולנו בעד החוק הזה. רציתי רק למנוע ספקות. יושבת-ראש הוועדה יכולה לבקש בשם הוועדה. שר המשפטים ביקש בשם הממשלה. אין לנו כל ספקות.

חיקה גרוסמן (מפ"ם):

אידיליה.

היו"ר ש' הלל:

זו אידיליה בלתי-רגילה ואני שמח על כך.

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61), התשמ"ו — 1986, לרבות ההסתייגויות שנתקבלו.

ה צ ב ע ה

חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61).

התשמ"ו — 1986, לרבות ההסתייגויות.

שנתקבלו, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני שמח לומר שחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61), התשמ"ו — 1986, נתקבל.

אני חוזר ומנצל את ההזדמנות הזאת כדי לברך את שר העבודה והרווחה, את יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, את חברי הוועדה ואת כל אלה שזיכו אותנו לפני צאת הכנסת לפגרה לקבל את החוק הזה, שיש לו משמעות חברתית מוסרית חשובה ממדרגה ראשונה, ואני שמח על כך.

כבוד שר העבודה והרווחה, ביקשת לומר כמה דברים לאחר ההצבעה. בבקשה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אני מודה לאדוני. אני מוותר.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לכל אלה שטרחו בהכנת החוק וגם לשר על נוכחותו ועל השתתפותו בהצבעה.

המשאיומתן על הסכמי עבודה. אנתנו יודעים שהמשאיומתן צריך להיפתח או שכבר נפתח לא כל כך בפומבי. אחד הסעיפים החשובים במשאיומתן עם המעסיקים הוא בעיית הפיצויים לעת פטורים. מזכיר ההסתדרות טוען, שתוספת היותן משולמת לשכירים בכל פעם שמדד המחירים מגיע לשיעור של 12%, ובאופן זה מחוניה תשולם תוספת היותן אחת לשלושה חודשים. הוא עדיין לא יודע אם זה אחת בפרודורים במשאיומתן על הסכמי העבודה החדשים. יוצא אפוא כי עובד המפוטל במהלך התקופה הנ"ל מחושבים לו פיצויי הפטורין לפי החודש שבו שולמה תוספת היותן האחרונה.

התיקון בא כדי לשמור על ערך השכר האחרון לצורך חישוב הפיצויים, והוא ימנע ספקולציות מצד המעביד לגבי מועד הפטורין. אני מציעה שהכנסת תקבל במסגרת חוק פיצויי פטורין את ההצעה הזאת, כפי שכבר התקבלה בקריאה טרומית בכנסת.

אני יכולה להבין מדוע חברי מפלגת העבודה נעלמו פתאום, אבל אינני יכולה לקבל את זה.

היור"ר ש' הלל:

עוד לא הגענו להצבעה, למה לך לעשות ספקולציות?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

נראה מה יהיה בהצבעה. את הספקולציות מישוהו אחד עושה. אבל, לא נעים לי להביא את ההסתייגות הזאת, שהיא בעצם תוספת. אני חושבת, שמכיוון שהיה לה רוב בכנסת בפעם הקודמת, אין כל סיבה שלא יהיה לה רוב בפעם הזאת. אודה לכנסת אם תקבל את התיקון הזה.

היור"ר ש' הלל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן להנמקת הסתייגותיו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אני מחזק בהחלט את דבריה של חברת הכנסת גרוסמן, ובעניין הזה אנתנו, כמובן, שותפים. קודם כול, אני רוצה באמת לברך על שהתיקון לחוק הזה בא. והוא בסך-הכול חיובי. אני רוצה רק, ברשותך, לומר בשני משפטים כך: א. אנתנו מגישים הצעת חוק שכל ייעודה הוא למנוע נזק מעובד שעבד 30, 40, 45 שנים, לעתים גם 50 שנה, והצבירה שלו במשך כל התקופה שעבד בה היתה בגין החודשים שבהם קיבל שכר מלא. רצונו הוא שלא יקרה שבגלל שבחוקה מסוימת הוא קיבל שכר נמוך יותר, בגלל מצב המשק, הוא יסבול, חלילה, והפער הזה יוכלל לרעתו בכל שנות העבודה. והנה, בדבר האלמנטרי ביותר הביא חבר הכנסת ישראל קיסר, מזכ"ל ההסתדרות, תיקון פשוט, והוא אף נתקבל ועבר בקריאה ראשונה בכנסת, ולפי, הואיל ובתקופות מסוימות נאמר שתוספת היותן תשולם או אחת לשלושה חודשים או בכל פעם שהמדד עובר סכום מסוים, לצורך חישוב פיצויי הפטורין בלבד יביאו בחשבון את המדדים כאילו שולם עליהם מה שצריך היה לשלם. מרדע על הדבר הזה יש וטו של הממשלה? הלא כאן מדובר בעצם בפיצויי פטורין המחושבים לפי כל תקופת עבודתו. התיקון הראשון שחברת הכנסת גרוסמן ואני מציעים הוא הכללת אותו סעיף שחבר הכנסת קיסר הציע, ושהכנסת, למעשה, כבר העבירה אותו בקריאה ראשונה.

ב. יש טבלה, ותראו אותה כאשר נצביע על החוק, שמפצה בגין החודשים - על-פי החודש שבו אדם התפטר או פוטל מעבודתו ובא לקבל את סכום הפיצויים הוא יקבל שיעור

החוק נדון בכנסת בקריאה ראשונה ביום 7 בינואר 1986 והועבר לוועדת העבודה והרווחה.

חוק זה עוסק בשני נושאים. הנושא הראשון מתייחס למקרים שבהם, על-פי הסכמים קיבוציים, מופחת זמנית שכרם של עובדים במקום עבודה מסוים. התעוררה השאלה כיצד יחושבו פיצויי הפטורים של אותם עובדים אשר יהיו זכאים לפיצויי פטורים בתקופת ההפחתה בשכרם. מאחר שהיה זה בלתי-צודק לשלם להם פיצויי פטורים בשיעור מופחת אך ורק בשל העובדה שפרישחם מהעבודה נעשתה בתקופה זו, נקבע בחוק כהוראת קבע כי במקרים אלה יחושבו פיצויי הפטורים של העובדים כאילו שכרם לא הופחת. נושא זה הוסדר בסעיף 1 של החוק אשר לפניכם.

בהצעת החוק של הממשלה הוגבלה תחולתו של סעיף 1 לחוק, המוסיף את סעיף 13א לחוק העיקרי אך ורק להסכמים קיבוציים שנעשו במטרה למנוע פטור עובדים במקום העבודה או לצמצמם. בריונים בוועדה הוחלט לקבוע, כי הוראות סעיף זה יחולו בכל מקרה שבו השכר מופחת זמנית, ושאלולא הופחת היו עובדים זכאים על-פי תנאי עבודתם לשכר גבוה יותר. דוגמה לכך היא הסכם שנחתם אשתדך בין המוסדות להשכלה גבוהה לבין הסגל האקדמי, ולפיו הופחת זמנית, לתקופה של חודשים מספר בלבד, בתוך תקופת ההסכם הקיבוצי הקיים, השכר של עובדי הסגל האקדמי, והשכר היה אמור לתזור לרמתו הקודמת כתום תקופת ההפחתה הזמנית. סעיף 13א המוצע בא להסדיר מצבים מעין אלה, כדי שעובד הפורש בתקופת הפחתה השכר הזמנית יקבל את פיצויי הפטורים כאילו שכרו לא הופחת.

הנושא השני, אדוני היושב-ראש, מתייחס לעובדים אשר פרשו מהעבודה בתקופה שבין 1 בנובמבר 1984 לבין 31 במרס 1986, ותקופה שבה נחקקו חוקים לייצוב המשק והסדרים לשעת-חירום כמשק המדינה. כתוצאה ממתחיקה זו הופחת שכרם של העובדים במשק כשיעורים שונים ובצורות שונות. תוצאותיה של הפחתה זו אינן זמניות. בעקבות זאת, עובדים שפרשו בתקופה האמורה קיבלו פיצויי פטורים על בסיס שכרם האחרון, שהיה שכר מופחת. סעיף 2 של החוק בא לתקן עיוות זה, והוא מעניק לעובדים אלה תוספת על פיצויי הפטורים שקיבלו, או שהגיעו להם, כשיעורים שונים המושתתים על השחיקה שחלה בשכרם של העובדים.

אדוני היושב-ראש, יש כמה הסתייגויות לחוק, ואני מבקשת לאפשר למסתייגים לנמק את הסתייגותיהם ולאשר את החוק בקריאה שנייה ושלישית.

היור"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן לנמק את הסתייגותה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, החוק מובא בעידן שאפשר לקרוא לו עידן הפטורין, והבעיה של פיצויי הפטורין היא חמורה מאוד. ראינו מה שקרה לפיצויי הפטורין שקיבלו עובדי "אתא", ואני יודעת מה מתחולל ב"חולקן" סביב הבעיה של פיצויי הפטורין.

מזכיר ההסתדרות הגיש לפני חודש או חודשיים הצעת חוק בנושא זה, וזו התקבלה בכנסת. אני החלטתי לאמץ את ההצעה שכבר התקבלה בכנסת, אבל משום מה הממשלה, בדיון בוועדה, התנגדה לצרף את ההצעה הזאת ולשבץ אותה בהצעת החוק המובאת פה לקריאה שנייה ושלישית.

כאשר מזכיר ההסתדרות הגיש את הצעתו עדיין לא התחיל

חוכרת כ"י, ישיבה קצ"ז

— הצעת חוק פיצויי פטורים (תיקון מס' 12):
— הצעת חוק חג המצות (איסורי חמץ) —

תשלומי פיצויים שלא היתה נהוגה בעבר, ולכן הצעתי בוועדה — והצעתי אכן התקבלה על-ידי רוב חברי הוועדה — שאנחנו נחזיר את המצב לקדמותו: נפרד בין שתי ההצעות, נחזיר כהצעה בפני עצמה את הצעתו של חבר הכנסת קיסר ונתחיל את הדיון בה מייד לאחר הפגרה, ולא נעכב בגלל הודעת הממשלה, את הבאת החוק המוצע.

זה ההסבר, אדוני היושב-ראש, שרציתי למסור כאן לכנסת, מאחר שהתוספת של חברי הכנסת גרוסמן וכהן לאחר סעיף 1 היא התוספת של חבר הכנסת קיסר במקורה.

אבקש להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע

סעיף 1 נתקבל.

ההצעה של חברי הכנסת ח' גרוסמן ור' כהן

אחרי סעיף 1 לא נתקבלה.

התיקונים של חברי הכנסת ר' כהן וצ' ביטון

לסעיף 2 לא נתקבלו.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 3 נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את הצעת חוק פיצויי פטורים (תיקון מס' 12), התשמ"ז — 1986. מי בעד? מי נגד?

ה צ ב ע

חוק פיצויי פטורים (תיקון מס' 12).

התשמ"ז — 1986, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני שמח לציין שזה החוק השני שהתקבל פה-אחד ללא התנגדות.

יאר צבן (מפ"ם):

בכל יום שתעשה משבר ממשלתי, נצביע פה-אחד.

יא. הצעת חוק חג המצות (איסורי חמץ), התשמ"ה — 1985*

(קריאה ראשונה)

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה

27 —

נגד

ההצעה להעביר את הצעת חוק המצות

(איסורי חמץ), התשמ"ה — 1985, לוועדה

נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע ש-27 קולות בעד מול 18 נגד נתקבלה הצעת החוק בקריאה ראשונה. אני מעביר את הצעת החוק לוועדת הכנסת שתקבע איזו ועדה תוקם בהצעת החוק.

בהודעות זו אני רוצה לאחל לכולם חג פסח כשר.

כלשהו של הגדלת השכר. בדקתי ומצאתי דבר מאוד מעניין: החישוב נעשה, קודם כול, לא בכלים מדעיים; שנית, הוא נעשה כרצפה, כלומר במנימום שהשכיר עלול לאבד, אבל, רבותי, המנימום הזה הוא מנימום מהותי מאוד. כיוון שאם, למשל, מוצע שבחודש הראשון, על-פי הטבלה, הוא יקבל רק 6% נוספים, ולמעשה הוא איבד 10%, כי אז הוא מאבד 4% מלאים מערך הפיצויים שצריך היה לקבל, 4% אלה לגבי סכום הפיצויים יכולים להיות הון תועפות לאדם הזה, וזה שוב, כמובן, מהצבירה שהוא צבר לאורך שנים.

יתירה מזאת, אלה שחישבו הגיעו למסקנה, לדוגמה, שעובד שסיים את עבודתו בין החודשים אוגוסט עד אוקטובר 1985 נזרק ב-30% מהשכר, ולכן צריך להוסיף לו 30%. באה הצעת החוק ומקטינה את זה ל-25%. מדוע? מה קרה, העובדים הללו באמת משופעים בכל טוב? הם גוזלים את כספי המעבידים או את כספי המדינה? הרי זה ממש לא ייתכן.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מבקש ששתי ההסתייגויות הללו יתקבלו.

היו"ר ש' הלל:

תודה. חבר הכנסת צ'רלי ביטון איננו. רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה להשיב על ההסתייגויות.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לנמק את ההתנגדות להסתייגות אחת, ההסתייגות של חברי הכנסת גרוסמן ור' כהן — התוספת שלאחר סעיף 1. אכן התקבלה בקריאה טרומית הצעת חוק פרטית של חבר-כנסת ישראל קיסר, והיא הועברה לוועדת העבודה והרווחה. הצעתו עוסקת בנושא הקשור בהחלט לנושא המוכא בהצעת החוק שמוגשת היום לפנינו, שהייתה הצעת הממשלה. בדיון בוועדת העבודה והרווחה הוצע, שאנחנו נאמץ את הצעת החוק הזאת של חבר הכנסת קיסר כתוספת לחוק המוצע. פניתי, על-פי התקנון, לוועדת הכנסת, וועדת הכנסת אישרה לנו להוסיף זאת כסעיף, בישיבת הוועדה הודיע נציג הממשלה, שאם נביא את הצעת החוק שהוצעה על-ידי הממשלה עם התוספת שאומצה על-ידי אישית כחכרת הוועדה — כי חבר הכנסת קיסר איננו חבר הוועדה — תמשכן הממשלה את החוק כחזרה.

רבותי חברי הכנסת, אנחנו נמצאים ערב הפגרה. החוק שהוצע על-ידי הממשלה בא להיטיב עם מפתורים במערכת

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו חייבים להצביע על הצעת חוק חג המצות (איסורי חמץ), התשמ"ה — 1985, שעבר בקריאה ראשונה ורק ההצבעה עליו לא התקיימה.

אני מעמיד עכשיו את החוק להצבעה. מי בעד הצעת החוק הזה בקריאה ראשונה? אבקש לספור.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אבקש שני מונים.

היו"ר ש' הלל:

אני מזמין שני מונים — חבר הכנסת חיים רמון וחבר הכנסת חיים דרוקמן. מי להצעת החוק, הזה — ירים ידו.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1724).

יב. הצעת חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה)

(תיקון והארכת תוקף), התשמ"ו — 1986*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנו עוברים עכשיו להצעת חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה) (תיקון והארכת תוקף), התשמ"ו — 1986. קריאה ראשונה. יביא את הצעת החוק סגן שר האוצר, חבר הכנסת עדי אמורי.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

כבוד היושב-ראש, בנסת נכבדה, הריני מתכבד להביא לאישור הכנסת, בקריאה ראשונה, חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה) (תיקון והארכת תוקף), התשמ"ו — 1986.

לפני חום חוקפו של חוק מס הכנסה (מיסוי בתנאי אינפלציה) התשמ"ב — 1982, שאתייחס אליו בדברי כחוק המיסוי, מינה שר האוצר ועדה ציבורית בראשותו של רואה החשבון שטיינברג, לבחינת המיסוי בתנאי אינפלציה, בעתיד. ועדת שטיינברג המליצה שלא להאריך את חוק המיסוי אלא לחוקק חוק שינטרל את השפעות האינפלציה מהירות הכספיים וימסד רווחים ריאליים. מפתח קוצר הזמן הציעה הוועדה לחוקק לשנת 1985 הוראת שעה.

ברוח הסופי שהוועדה הגישה, המליצה הוועדה על שיטת קבע של ניהול חשבונות בערכים ריאליים. הוועדה קבעה, שתהיה זו שיטת ניהול קשה ומסובכת אשר גם תעלה במשאבים יקרים למשק, בגלל הצורך במחשוב מלא לניהול חשבונות בערכים צמודים, ואולם באינפלציה של יותר מ-4% — 5% לחודש, היינו בשיעור שנתי של 60% עד 80%, לא יהיה מנוס משיטת קבע כזו.

עם ההורדה הדרסטית של שיעורי האינפלציה, אין צורך בשיטה שהוצעה. כפי שגם קבעה הוועדה, ואולם, גם בשיעורי אינפלציה נמוכים יש צורך להגן על ההון המושקע בעסקים מפני שחיקה, ולעומת זאת, יש צורך לנטרל את השפעת האינפלציה אפילו היא נמוכה, כדי למנוע מיסוי בסכומי חסר.

הוראת השעה הוכיחה את עצמה בשנת 1985 ולכן מוצע להופכה לחוק, של קבע.

בחוק המוצע יש כמה אלמנטים: א. כל אותם חיקונים הדרושים להפוך הוראת שעה לחוק של קבע; ב. שינויים טכניים שונים המיועדים להקל בפירוש סעיפים שונים. כפי שלמדנו מהניסיון; ג. כמה הוראות מהותיות כפי שאפרט להלן:

1. בשנת 1985 נקבעה הגנה על ההון בשיעור של 90% מהאינפלציה בלבד. הדבר היה נכון בשיעורי אינפלציה גבוהים, מאחר שמימון הרכוש היה על ידי ההון העצמי והן על ידי מימון זר, אשר כלל ריבית ריאלית גבוהה. הגנה של 90% היתה ממוצע שהתחשב בשני האלמנטים הנ"ל. בשיעורי אינפלציה נמוכים אין מקום לשחיקה של 10%, ולכן מוצע כי ההגנה על ההון תהיה בשיעור מלא של האינפלציה.

2. בשנת 1985 היה חסם שונה לגבי מגזרים שונים במשק, נקבע כי הניכוי בשל אינפלציה לשמירה מפני שחיקת ההון יהיה מגובל כ-70% מהרווח בתעשייה; 50% במסדות * (דשומות (הצעות חוק, חוב' 1774).

פיננסיים ר-60% ביתר מגזרי המשק. זו היתה הוראה זמנית, שהוכתבה לנו מהצורך לגבייה מוגברת של מס. להפרשיות זו לא היתה כל הצדקה כלכלית, מלבד למטלות של המס, ולכן מוצע לקבוע חסם אחיד של 70% לכלל המשק.

3. בשנת 1985 נקבע ניכוי שוטף בשיעור של 5%, אם האינפלציה השנתית היא בין 50% ל-150% ועוד 2.5% נוספים לכל 100% נוספים של אינפלציה או חלק מהם. באינפלציה נמוכה מ-50% לא היה כל ניכוי שוטף. מאחר שב-1985 לא היתה ציפייה ל"נס" כזה.

ואולם אין מקום שלא לאפשר ניכוי שוטף גם בשיעורי אינפלציה נמוכים יותר, מאחר שהמקדמות למס הכנסה, המשתלמות באופן שוטף בכל זאת נשחקות גם באינפלציה נמוכה. לפיכך מוצע להחיר ניכוי שוטף של 2.5% גם באינפלציה שבין 25% ל-50% בשנה.

יקטור שטיינברג (מפ"ם):

זה מרתק אבל לא שומעים.

היו"ר ש' הלל:

האם אני יכול לבקש? סגן השר, בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

4. יש עוד כמה הוראות מהותיות שמשמעותן שולית יותר, ואפרט רק כמה מהן: מתן אפשרות לדרווח על-פי חשבונות דולריים גם לחברות ספנות ותעופה, שעסקיהן מנוהלים למעשה בדולרים.

היו"ר ש' הלל:

האם אני יכול לבקש מחבר הכנסת דב בן-מאיר.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

תיקון עקיף לפקודת מס הכנסה של סעיף 3(ג) לפקודה, שלפיו ייקבעו הפרשי הריבית בשל הלוואות הניתנות על-ידי חברות בריבית נמוכה מהמקובל על בסיס חישוב שנתי במקום חודשי שנקבע בהוראת השעה. תיקון זה דרוש בשנת 1985 במיוחד, שבה היו תנודות בלתי-רגילות מדי חודש בחודש בעלויות המדד.

תיקון הגדרת הערך הממוצע של משיכות בעל העסק מעסקו לצורך גריעת הסכום מההון העצמי, הזכאי להגנה מפני אינפלציה, כדרך המבטלת עיוותים, כפי שהם בהוראת השעה ב-1985.

אבקש להעביר את החוק לאישור בקריאה ראשונה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה, חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדין. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן — איננו באולם. חבר הכנסת יצחק ארצי — איננו באולם. חבר הכנסת דן תיכון — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, למען האמת, אילולא היתה השעה כל כך מאוחרת, ואילולא היינו כולנו עייפים במידה רבה מהיום הארוך, הנושא הזה היה צריך להיות אחד

חברת כ"ו, ישיבה קצ"ז

— הצעת חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה) —
(תיקון והארכת חוקה) —

אנחנו נעבוד על החוק הזה בלי חיפזון, ואם משהו מהאוצר יצו להשמיע את הנימוק שצריך לחוקק מהר כי זו חקיקה רטרואקטיבית, אנחנו נשהה עוד את החקיקה הזאת, כי אם לא אכפת לאוצר העניין הזה, אנחנו לא נהיה אחראים יותר מהאנשים הממונים על כך, בשום פנים ואופן לא. בסופו של דבר יתברר, שהאחריות שלנו היא חוסר אחריות, ולפעמים אנו מחוקקים חוקים לא טובים בגלל החיפזון הזה.

הערה שנייה שאני רוצה להשמיע: למולנו, האינפלציה היא כהחליך של ירידה דרסטית.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
עד מתי?

חיים רמון (המערך):

אינני יודע. אני יכול להעריך, חבר הכנסת ויינשטיין — לא אתחלה עם סגן שר האוצר, שהוא מורי ורבי בעניין זה, אבל אולי מותר לי לנחש על בסיס הערכה כלשהי — שאם עד חודש אוקטובר לא יקרה משהו דרסטי, וצריך תמיד להוסיף את ההערה הזאת, שיעור המדדים ינוע סביב 1% לחודש. אני שמח שסגן שר האוצר מנענע בראשו לאות הסכמה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
להוציא — — —

חיים רמון (המערך):

אני אומר: עד אוקטובר. באוקטובר יכולה להיות חריגה מהאחוז הזה, אבל עד חודש אוקטובר, ההערכה של רבים — ואני מצטרף להערכה זו — היא שזה יהיה שיעור האינפלציה למרות כל מיני נכואות שאנחנו שומעים מכל מיני מקומות. הנכואות האלה נשמעו גם בעבר.

ייתכן מאוד שאנחנו נסיים את שנת המס הזאת כשיעור של אינפלציה שמתחת ל-20%, ואני אומר למשרד האוצר: אם זה יהיה שיעור האינפלציה, עזבו את שטיינברג, עזבו את החוק הזה. אין צורך בו. החוק בא מפני שהיתה אינפלציה. כ-20% אינפלציה אפשר לחזור לפקדות מס הכנסה הישנה והטובה, ששימשה אותנו שנים רבות, עם תיקונים פה ושם, ולהוריד את העול האדיר הזה הרוכב על התברות ועל העסקים. נשלח את כל רואי-החשבון לנוח קצת וכן את כל עורכי-הדין המתפרנסים מזה — הם כבר התפרנסו כמה שנים טובות מאוד מהאינפלציה הזאת, מחוקי שטיינברג ומהחוקים הקודמים — ונחזור לפקודה, גם היא לא כל כך פשוטה, אבל לעומת החוקים שהיו במשך בארבע השנים האחרונות, היא משחק ילדים.

לכן, אני מציע לאוצר לשקול תיקון כאותו חוק, היינו שהחוק הזה שהבאתם היום יחול אך ורק אם האינפלציה תהיה מעל אחוז מסוים.

אני, כמוכן, בעד העברת החוק לוועדת הכספים להכנות לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היידר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי בריאן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל משקיע המעוניין לפתח עסק שואל שאלה ראשונה: מה יהיה המיסוי שיוטל על העסק? איה רווח ייוותר לו וכמה הוא צריך לשלם לאוצר המדינה. מדינה זו או מדינה אחרת?

אצלנו אין מידע על המסים העיקריים, ומי שמדבר היום על צמיחה צריך לדעת, שצמיחה היא לא רק שאלה של

הנושאים המרכזיים בתוכנית הכלכלית ובהסדר חוקי המס, שהאוכלוסייה חיה עליהם.

למעשה, עליתי על הדוכן בשעה מאוחרת זו על-מנת להדגיש שתי נקודות. ראשית, אני רוצה לגנות את הדרך שבה פועל משרד האוצר בכל הקשור לחקיקת חוקי מסים. אין שום סיבה שבעולם שחוק כזה יבוא לכנסת לאחר ששנת המס החלה בכל המגזרים. לגבי חלק מהמגזרים שנת המס החלה בספטמבר, לגבי חלק — בינואר, ולגבי חלק אחר — ב-1 באפריל. אין לכך שום סיבה שבעולם.

בחודש דצמבר, אם אינני טועה, כינסתי ישיבה של ועדת המשנה לענייני מיסוי של ועדת הכספים, שאני עומד בראשה, ושאלתי את הממונה על הכנסות המדינה ואת נציג מס ההכנסה, מתי תביאו את החוק על-מנת שאנשים במדינת ישראל יחיו אחת ולתמיד לא לפי חוקי מס רטרואקטיביים וכדי שאדם יבצע עסקה ידע מה חבות המס? ואמרו לנו, שבחודש ינואר, לכל המאוחר בסוף חודש ינואר, יובא החוק. והחוק הזה איננו מסוכן, הוא איננו המהדורה הקודמת של חוק שטיינברג, עם כל השוניים והתיקונים. הוא פשוט. זו הוראת שעה, הממשיכה למעשה הוראת שעה קודמת, ואין בה כמעט תיקונים מהותיים.

אני-אפשר לנהל עסק במדינת ישראל, אי-אפשר לנהל משק אם אדם אינו יודע מה הם חוקי המס, ולצער, זוהי מדיניות. לפני לפני כשבועיים הביאו לנו את חקונות צ"ו, והן חלות רטרואקטיבית לא למשך שנה, אלא 18 חודש אחורה. אדם ביצע עסקה לפני 18 חודש, ועכשיו אומרים לו כמה מס הוא חייב על אותה עסקה. אתם מדברים על יציבות במשק? תנאי ראשון ליציבות הוא הידיעה איך לנהל עסק, מה שנראה כדאי על-פי חוקי מס מסוג אחד אינו כדאי על-פי חוקי מס אחרים, והמצב הזה מתמשך שנה אחר שנה.

השנה הגענו לשיא, כי לא היתה שום סיבה לכך. החוק הוא פשוט. אין לי אלא להביע תמיהה ומחאה על הזלזול שגילה משרד האוצר בנושא זה כלפי הנישומים, אדישות שהוא מגלה לגבי היכולת של ניהול כלכלה תקינה. אני רוצה לומר למשרד האוצר, כי אני התרעתי לפני הממונים על חוקי המס לפני חודשיים-שלושה חודשים. אם משהו חושב שוועדת הכספים חקיקה עכשיו בחוק הזה ידון חפז, יש לו טעות. עשינו את זה בשנה שעברה, ואיננו מתכוונים לדון בחוק הזה בפגרה. כי בפגרה חלק מהחברים איננו.

שבח וייס (המערך):

אתה לא רוצה להיות החפז המיכני.

חיים רמון (המערך):

אנחנו נדון בחוק הזה ביסודיות. בשנה שעברה — ביוני, ביולי — אמרו לנו: מהר, מהר, המשק בוער, כבר אי-אפשר יותר; ועכשיו בצורה שלא הייתי מגדיר אותה תקינה. אני רוצה להבהיר לסגן שר האוצר, כדי שיהיה לשר האוצר — בין שהוא ימשיך להיות שר האוצר ובין שלא, בינתיים הוא שר האוצר — — —

קריאה:

עד מתי?

חיים רמון (המערך):

ניחוש פראי שלי: לא הרבה זמן. אבל גם אם שר האוצר הנוכחי לא ימשיך להיות שר האוצר, הממונה על הכנסות המדינה נשאר הממונה על הכנסות המדינה, ונציג מס הכנסה נשאר נציג מס הכנסה. אני רוצה שיהיה ברור להם ולמשרד:

מן המעלה הראשונה במס הכנסה, אין אפשרות ליצור חוקים טובים, אין אפשרות לבצע אותם, אין אפשרות לגבות מס כראוי. אני יודע שבמס הכנסה מקבלים כמה אחוזים יותר — 30% יותר. אבל כשאני מדבר על גיוס כוחות, הכוונה היא לגייס כוחות בהשוואה למשק הפרטי, הקורן, והמערכת מחדלת.

לכאורה תשאלו — מה זה קשור לחוק? אנחנו עומדים לאשר חוק מס הכנסה לשנה הקרובה, מה חשוב מי עובד במס הכנסה? מה זה קשור לתגמול? אבל, בסופו של דבר, מי שסובל מכך זה האזרח הבודד שאינו מוצא את הצדק, משום שאלה שיכולים להיעזר בכוחות מקצועיים מעולים במשק הפרטי נמנעים מלשלם מס; ואילו האזרח, העול עליו גובר — על העצמאי הקטן, על השכיר ועל האדם שאינו מסוגל להתמודד עם הבעיות המקצועיות, הוא חייב לשלם, כי המערכת חייבת לגבות את המס. לכן יש לנו כאן שאלה: מה קורה לנו בתחום הזה?

הייתי רוצה לומר כמה דברים נוספים בקצרה. אני חושב שאנחנו צריכים למצוא דרך להשתחרר מחוקי האינפלציה. אומרים: טוב גם 20% — 30% אינפלציה, התייקרות, וזה נכון. היה כדאי לעשות מחקר, ואינני יודע איך עושים אותו, איזה נזק נגרם לחברה כחברה; איזה נזק נגרם לחברה העסקית, למערכת המס, למוסר במדינה ולהכנסות המדינה. מכך שאין מערכת פשוטה. הייתי אומר שבאינפלציה לא מעלה — 20% — 30%, כפי שהיא צפויה, מוטב היה לחזור לחוק הפשוט. יכול להיות שהיה אוכדן הכנסות מסוים, אבל בסיכומי של דבר אני חושב שזה היה משתלם, כי כך כל ההכנסות לא היה יורד. זאת הנחה, אינני בטוח בה. אבל אינני רואה, שוב אני אומר, כיצד המערכת המורכבת הזאת מיושמת בשוק.

הראיה, מי שקורא את הצעת החוק יודע שזו התאמה. חלק ניכר מהחוק הוא התאמה לשנת המס. אבל במקומות רבים בחוק שקראתי נאמר: יש להבהיר, מוצע להבהיר. אם החוקים כל כך ברורים, החוק החדש לא צריך להבהיר. נכון הוא, כפי ששמעתי מנציגי המס כששאלתי אותו, שיכול להיות ספק אצל משהו — אולי מבהירים את זה. אבל בחוק מס ברור לא יכול להיות תיקון האומר: יש להבהיר או מוצע להבהיר — ובהרבה מאוד מקומות.

כלית ברירה נצביע בעד החוק. נצביע בעד העברתו עם אותם תיקונים מתחייבים. אני חושב, שאת הבעיה יש לראות בהקשר הרבה יותר רחב, הן מבחינת מועד הגשת החוק, הן מבחינת המבנה הבסיסי והן מבחינת המערכת, שצריכה לגבות מכולנו את מס האמת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בראון, ואחריו — לאחרון הנואמים, חבר הכנסת שבח וייס.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני, כמוכן, מצטרף לנויפה — אם מותר לקרוא לזה כך — של חבר הכנסת חיים רמון על האיצור בהגשת החוק ועל כך החקיקה הרטרואקטיבית שבו. כל חבר כנסת צריך להתקומם על כל מקרה של חקיקה רטרואקטיבית. אבל, אם מותר לי לדבר רגע ברוח הומוריסטית — החוק הזה הוא במידת מה, כפי שקוראים בידיש: "אוף נישט צו ברופן", כלומר, חוק המיועד למצבים שכדאי שלא יקרו. הוא מעין חוק ברזרבה, הוא מעין חוק שמניחים במגירה או במחסן, שמה נחזור למצבים הקשים שהיינו נתונים בהם עד לפני חודש יולי.

אמצעים כספיים ולא רק שאלה של הסכנונות שאפשר יהיה לקחת מהם ולהעביר להשקעה. השאלה היא אם אותו אדם, היום הרגיל, הממוצע, יקבל מענה על השאלה העיקרית הזאת: מה יהיה על מערכת המסים?

אני מסכים בהחלט עם דברי קודמי, חבר הכנסת רמון, שאיחורים בהגשת החוק פסולים, וגם הגשת חוק מיסוי שלוש-ארבעה חודשים לפני כניסת שנת מס לתוקף היא פסולה. כאשר אדם נכנס לעסק, כל ההחלטות על ההשקעות התקבלו ומערכת המסים צריכה להיות כרויה שלוש-רבעי שנה או שנה מראש.

אני מסכים בהחלט עם דברי קודמי, שאנחנו עדים לאיחורים חוזרים ונשנים מדי שנה בהגשת הצעות חוק בסיסיות במסים ישירים ובמסים עקיפים. אבל אינני מסכים עם דברי חבר הכנסת חיים רמון לגבי המסקנה. כי אם אנחנו אומרים שאנחנו רוצים שבעלי העסקים יידעו מה גורל המסים, מה יהיה עליהם לשלם, את מי נעניש אם לא נדון בחוקים הללו אם אנחנו נהיה גורם לאיחור? ויש לנו כאן התלבטות — מצד אחד אנחנו רוצים לגמול לאוצר ולומר: עד כאן. אי-אפשר שכל שנה אתם תתעתעו בנו ואנחנו נתעתע בציבור המשקיעים, וכולנו נתעתע בצמיחה. יש לי רצון לומר: לא נדון. מצד שני, אם לא נדון, מה יקרה על המשק? לכן הייתי מציע שבמסיקה שנאמרה כאן, שאין בכוונתנו לדון, נהרהר הרבה נוסף.

בהזדמנות זו של הגשת חוק בסיסי במס הכנסה לשנה הקרובה הייתי מבקש לציין לטובה את מערכת מס ההכנסה כפי שהיא פועלת כיום. אינני אומר שהגענו לאופטימום, אינני אומר שאפשר לחלק ציונים גבוהים, אבל הכול נעשה, ויחסית, בהשוואה לעבר, אני חושב, שרווח חדשה, טובה נושבת בשורות מס ההכנסה, במנהיגות, במערכת, אבל אין בזה די.

אני חושב, שכל שנוציא מהבית הזה חוקי מס, השאלה שאנחנו צריכים לשאול היא: האם יש מערכת שמסוגלת לקלוט שורה כזאת של חוקי מס חוזרים ונשנים ולעכל אותם? אני נזכר באותה בדיחה, הלצה או אמרה: מפקד אוגדה או מפקד דביזה נותן הוראות, ועד שהן מגיעות לחייל האחרון, מגיעה הוראה חדשה, וחוזר חלילה. יושב כאן חבר הכנסת מרדכי בראון, המכיר את כל הבעיה הזאת, הקיימת בכל צבא.

אני חושב שאנחנו, כאדמיניסטרציה וככנסת, מלעטים את המערכת בסדרת מסים חדשות לבקרים — כמה תיקונים היו בשנים האחרונות — והמערכת איננה מסוגלת לקלוט אותם. גם הוראה פשוטה, מינהלית, שקשורה בחוק שהוא לא כל כך מסובך, עד שאתה מעביר אותה לאחרון הפקידים, עד שמבינים אותו, עד שאתה מעביר אותו למערכת שצריכה ליישם — יש צורך בהדרכה, בהוראות, בתקשייר, כמעט ובתיקון ליקויים. אני שואל שאלה: איך מערכת המסים, כפי שהיא קיימת כיום, מסוגלת לעכל את החוקים הללו? אני שומע, שכאשר מגיעים לפקיד השומה — אין כוונתי למעמד אלא לפקיד המס — הרבה פעמים הוא אומר: תפסיקו עם חוקי אינפלציה, כמה שילמתם בשנה שעברה? היתה אינפלציה של 200%, אני רוצה פי כך וכך, לפי האינפלציה, והחוק הופך לחוקא ואיטלולא. אין אפשרות לעכל את הדברים.

נקודה נוספת, אני מבקש לומר באוזני עמיתי כאן ובאוזני ההסתדרות, שצריך להשתחרר מהמערכת הקובעת הצמדה של זה לזה בשירות הציבורי. יש גורמים שצריך לתגמל אותם, ולא — לזה הכלכלי יהיה גרול פי כמה. אם אין לנו רואה-חשבון במשטרה, זו חניגה למעלימים ולעבריינים. אם אין לנו פקידים

הדרך שבה הלכתם להעלאת הגטו ולהקפאת הברוטו היא דרך מבוקרת. היא אפשרה שמירה מפני אינפלציה של עלויות והיתה כורח השעה. אבל אנחנו יודעים ששני סקטורים שילמו מחיר יקר בשביל הרבר הזה, והם אנשים שאינם משלמים מסים כלל, כלומר בעלי ההכנסות הנמוכות. אתמול הייתי במקרה בכפר הצירקסי ריחנייה, וגמר לי שם שניים עובדים במתפרה של בעלי הון מתלאכיב ומשכורות 120 שקל לחודש. לא האמנתי למשמע אוזני. אלו משכורות של הברוטו-נטו. לצד, נשארות בברוטו סובלות מהפטנט של הברוטו-נטו. לצד, כמוכן, הגמלאים אשר יוצאים לגמלאות בתקופה הזאת, כאשר הברוטו שלהם מוקפא. אני יודע יפה מאוד שלא ניתן לתקן זאת כרגע במטרה של מס נגיטיבי. העניין הוא קשה מאוד בתקופה שבה אני מנסה להתכוון. אבל אני מציע שהאוצר לא ישכח את העיוות שחל בפטנט הזה לגבי שתי האוכלוסיות האלה, ויחפש דרך לפצות אותן.

אני רוצה להזכיר כמה הערות ראשוניות לגבי כמה סעיפים שראיתי, רק כדוגמאות. אני לא אמצא את כל הנקודות שבהן יש לי הערות, אעשה זאת בוועדה. אני, למשל, איני מכין מדוע החלטתם בסעיף 9, שצריך לתת זיכוי מיוחד לרמות אינפלציה נמוכות יותר. אם החוק הוא כאמת הגנה בפני אינפלציה גבוהה, תשאירו את זה כפי שהיה. אם תהיה לנו אינפלציה, נניח של 26% לשנה, דבר לא רצוי אבל אפשרי מאוד, זה בכל זאת אמצע שבו אתה צריך לתת הגנה יחידה. מכל מקום, יש הגנה, ואנחנו יודעים שגם באינפלציה של 26% כבר יופיעו שאלות של מתי צריך לשלם, מתי אתה מעביר כספים, וכל הנושא של ימי הערך והרווחים הגדולים והעצומים שהחברות והעצמאים לרוב הרוויחו בגין האינפלציה — כל השאלות הללו תבואנה לירי ביטוי גם באינפלציה של 26%. אינני רואה הצדקה לכך שבאינפלציה של 25% עד 50% ניתן את הניכוי הנוסף הזה של ה-2.5%. באינפלציה של 150% אני רואה הצדקה לכך, כי יש שם שיבושים ועיוותים גדולים מדי. אני שם על עניין זה סימן שאלה, כי נדון עליו בוועדה.

הערה שנייה — סעיף (18) מדבר על הדרך שבה מתחשבים עם העברות שנבעו מהחסם משנה לשנה. כלומר, אותם 20% שלא היה אפשר לנכותם בשנה שעברה והעבירום כתוב לשנה הזאת. זהו סכום כסף שהמדינה בעצם לוותה מהנישום, היא חייבת לו כסף. בסעיף 8 לא ברור לי לגמרי כיצד תחשבו זאת, לפני החישוב או אחרי החישוב. וזהו הברל גדול מאוד. אם תגידו שסכום כזה וזהו הוא סך ההכנסות של הנישום, תורידו מזה את הסכום שאתם חייבים לו ואז תתחשבו, זהו סיפור אחר. אך אם תעשו את כל החשבונות תחילה ורק אז תורידו, זה הברל גדול בהכנסה נטו. בסעיף לא ברור למה הכוונה. אני ארצה לבדוק האם אין פה דרך כלשהי לגלגל חוב שאתם חייבים לנישום, משנה לשנה. אם היתה הצדקה לדרוש מהנישום שלא יקבל את כל הזכויות בשנה אחת, היא לא היתה לאורך זמן. נראה לי לא צודק לגלגל חוב כזה משנה לשנה.

בסעיף 16 אתם רוצים לתקן את המצב שבו אתם תאשרו מלאי אם הוא היה בחזקת הנישום בשלושת התורשים האחרונים של השנה. לפי עניין דעתי, שלושה חודשים הם תקופה שעדיין מאפשרת תמרון נרחב מאוד. אנשים יכולים לעשות מה שנקרא tax sheltering, כלומר הימנעות ממס, על-ידי רכישת מלאי בשלושת התורשים האחרונים, ועדיין להרוויח רווח גדול מאוד. נראה לי שהסידור של שלושה חודשים אינו מספיק או שאיננו נכון כלל. צריך לחשב מלאי רק במצבים שבהם המלאי הוא טבעי לעסק, צריך למצוא דרך לנסח זאת כך שהמלאי יוכח במלאי טבעי ולא במלאי

שבח יים (המערך):

הוא לא רטרואקטיבי, הוא מקדים.

מרכזי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן, מבחינה זו. לכן אני מתרגש פחות מחבר הכנסת חיים רמון. ואינני מניף ידיים. הוא צודק באופן עקרוני, אבל הנוק אינו נזק חמור. כי בין כך ובין כך, הוא לא חל בפועל.

סיעת ר"צ הצביעה בעד הגרסה המקורית של מה שקוראים בלשון העם חוק שטיינברג. להוציא את פרק ג' שעסק בחשבוניות החד-צדדיות — או מה שבלשון העם קוראים העצמאים, לא בצדק, כי זה תואר שאינו נכון לעניין — ולכן, אנחנו גם רואים בהמשכו של החוק אמצעי חשוב למקרה שאנחנו לא מייחלים לו, שהאינפלציה תחזור, ואנחנו נצביע בעד העברת החוק הזה לעיבוד נוסף בוועדת הכספים.

אנחנו גם שמחים על שהצטרפנו בשעתנו לאותו חוק. תמכנו בחוק לא מפני שהסכמנו לכל סעיף וסעיף בו, אלא משום שראינו בו שיפור מהותי בהשוואה לחוק המיסוי בתנאי האינפלציה, אשר, כידוע לכול, גרם לעיוות רציני מאוד לרעת שכירים ולטובת חברות ואותם שקוראים להם עצמאים. וכאן צריך לומר דברי שבח לנציב מס הכנסה, לממונה על הכנסות והמדינה, וודאי לסגן השר היושב פה, כי חוצאות הגבייה השנה הן התקדמות טובה, רצינית וחיונית לעומת מה שהיינו עדים לו בשנים שקדמו. יש עלייה ניכרת בגבייה מחברות, יש עלייה מסוימת — עדיין לא ראינו את הסיכום — אבל תהיה בוודאי עלייה מסוימת בגבייה ממי שקוראים להם עצמאים, ויש ירידה בנתח שמטל על השכירים. כולנו יודעים שהיתה עלייה משמעותית גם בסף המס וגם במדרגות המס. בדברים אלה חלה בהחלט התקדמות ראויה לשבח. לכן, אנו סבורים שעצם הגישה של החוק כפי שהוצאה מונח לפנינו היא טובה, אם כי אין ספק שחלק מהשיפורים בגבייה כרוכים גם בירידת האינפלציה. קשה להגיד מה שקל יותר, אבל ודאי שגם התקדקה והיכולת לעמוד על בסיס איתן של אימפלמנטציה, שניתנה בידי הממונים והנציב, עזרו לכך שתוצאות הגבייה ב-1985, מבחינת הצדק החברתי, טובות יותר מאלה שהיו ב-1984 וב-1983.

אני מקווה שבין התיקונים האלה לא מתחבאות כמה הקלות מיותרות וכמה כניעות ללחצים. גם בקריאה די יסודית, כפי שאני קראתי וכפי שקראו ודאי-חברים אחרים, קשה מאוד לאנשים שאינם רואים-חשבון ואינם מומחים מס לאתר מיד את כל הבעיות הכרוכות בפיסוחים, זאת נעשה בוודאי בוועדה, בעזרתם האדיבה של הפקדים שעוזרים לנו בעניין הזה. אני רק רוצה להביע כאן את התקווה — חייבים להמשיך לעמוד על המשמר ולהתמיד בפילוסופיה העקרונית שאפשרה לכם לגבות גבייה צודקת יותר השנה.

אני רוצה להביא דוגמה לשבחתי של הנציב בדבר שעד כה הוא עמד בו וצריך להמשיך לעמוד בו — הכוונה ללחץ הכבד מאוד שולחצים בסעיף 3, לחץ שאין לו, לפי דעתי, כל הצדקה. משום שהלוחצים אשר נותנת חברת מס לחברת בת או חברת אחות לחברת אחות חייבות לפחות לעמוד בקריטריון של עלות ריאלית, כלומר עלות של מיד. כל ניסיון לחמור כאן בין הדולר לבין המדד הוא, בסך הכול, ניסיון לעקוף שוב את הגיון המס. אני שמח שעד עכשיו הממונה והנציב עמדו כלתצים אלה. וזהו רק דוגמה לסוג הלחצים שקיימים, ואני מקווה שחלקם לא יהיו גם בתוך הסעיפים המונחים לפנינו.

אני רוצה להזכיר בעיה אחת שאיננו בטוח שאפשר לפתור אותה השנה. אדוני סגן השר, אבל צריך שהיא תעמוד לפנינו כל הזמן ונזכור אותה. כוונתי לפרשת הנוטר-ברוטו. בסך הכול,

במשק הישראלי עד כדי כך שאנחנו יכולים לברא עם חוקים כאלה, חוקים שמבוססים על כך שהמצב היום בתחום שבו החוק בא לטפל הוא טוב מאוד. עם זאת, יש כנו די כוח חקיקה כדי להכין מכשירים לקראת עתיד אחר, בתקווה שהוא לא יתרחש.

אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת, באווירה של לילה ובאווירה של מיעוט משתתפים — הרי כסופו של דבר אנחנו כך מנהלים את חיי המליאה ולא צריך להיבהל מכך — כדי לומר דברים באותו כיוון שקודמי, חבר הכנסת בראון, השמיע אותם. באווירה של נהי וככי בקרב חברי כנסת רבים, לאו דווקא חמוריים אלא מן ביקורת כמעט טריבונלית, חשוב מאוד שגם חבר אופוזיציה קונסטרקטיבי מאוד מנהל כאן דיון על כסיס ארגומנטטיבי.

מבנה המסים השתנה בתוך שנה שינוי דרמטי בכיוון פרוגרסיבי. כ-40% מן המסים משלמים עכשיו השכירים, 60% משלמים העצמאים והתכרות. גביית המס עמוקה יותר, מוסר המס השתנה. היו השנה כמה מבצעים של מס הכנסה, אשר בתנאים פסיכולוגיים אחרים היו מתקבלים ברוח לא טובה, והקהל קיבל אותם, ובכלל זה, טיפול בלא משוא פנים באמנים חשובים ופופולריים, ולי היתה לרגע מסוים הרגשה, שעלי-די כך תקומם מערכת המס את הציבור נגדה, כגלל הפופולריות שלהם. והעניין עבר כשלוש. זאת היא הוכחה יוצאת מן הכלל למידה הגדושה של אמינות שיש היום בדעת הקהל ובכלי התקשורת לשלטונות המס. וזה בתקופה שעדיין נמצאים בתוכנו חברים שתוקפים בשיטת "עליהם" את המערכות וכן הלאה.

על כן אני חושב שצריך להעביר את הצעת החוק הזאת. אני מצטרף להערות של קודמי, חבר הכנסת בראון, ואני מקווה שחברי לסיפה, חבר הכנסת חיים רמון יסכים לכך, כדי שהחוק הזה לא יידון בוועדת הכספים באופן חפוז, אלא באופן קצוב, ואפשר לעשות את זה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אדוני סגן שר האוצר, האם אתה רוצה לענות?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
 אשיב בוועדה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
 אנחנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת
 החוק לוועדה — רוב
 נגד — אין
 ההצעה להעביר את הצעת חוק מס הכנסה
 (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה)
 (תיקון והארכת תוקף), התשמ"ו—1986,
 לוועדת הכספים נתקבלה.

ספקולטיבי הנובע מן הרצון להחביא מס, להחביא במובן החוקי של המלה.

לא אוסיף עוד. הבאתי כמה דוגמאות. בוועדה נשכ בוודאי נודון בחוק בהרחבה.

אני רוצה לומר עוד מלה אחת: נראה לי שמצבו של היצוא כמדינה הוא ככי רע. האינדקסורים שיש לנו בחודשיים האחרונים מראים שיש צורך לטפל הן בתחום הרווחיות והן בתחום ההיקף של היצוא. אם יש צורך בהקלה בשנה הבאה בהשוואה לשנה זו — זה בתחום היצוא. עדיין אינני יודע להגיד איך. גם ליצואנים עצמם יש הצעות, ואני הייתי מציע שבהזדמנות זו שבה אנחנו עובדים על החוק בוועדה נבדוק שוב אם אין לנו דרך לחת דחף מסוים, לפחות חלקי, ליצוא. כדי להביאו שיוכל לעמוד על רגליו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה לחבר הכנסת בראון. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבת רייס, אחרון המתווכחים.

שבת רייס (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להעיר להערותיו של חברי לסיפה, חבר הכנסת חיים רמון. חבר הכנסת רמון הליו מעל כמה זו על כך שהחוק הזה הוגש באיחור. אני יודע, כפי שכולנו יודעים, שהחוק הזה הוא למעשה גלגול וקיצוץ של חוק הוראת שעה. בנושאים פסיכליים אשר קשורים דינמיקה של שינויים במשק — דינמיקה בעלת תוצאות חשובות מאוד ויוצאות מן הכלל במקרה שלנו — אני חושב שדווקא דרך חקיקה כזאת עדיפה. עדיף להוציא חוק שתהיה בו הוראת שעה, ובתקופה מסוימת לנסות אותו, ורק אחרי שמנסים אותו אכן להעביר אותו לפסים של קבע. לפי הערכתי, זאת היא דרך חקיקה נכונה, ודווקא היא סימן לחוסר חיפזון. על כך, אני מקווה שהאיום הנמרץ שלו, שיעשו בוועדה אובסטרקציות, ויעשו דווקא, ויעשו מידה כנגד מידה כדי להפריע לתהליך, לא יתגשם.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רק בגלל השעה המאוחרת הוא אמר זאת.

שבת רייס (המעריך):

היה פה ממש איום הפגנתי. ואני רוצה לקוות שרוח הקרב תקטן והוא יפנה אותה לכיוונים אחרים. לא אחת הוא עושה זאת בכיוון קונסטרקטיבי. כאן זה יהיה דסטרקטיבי. והיה הערה אחת.

הערה שנייה — אני שמח על דברי קודמי, חברי חבר הכנסת בראון. אנחנו יושבים כאן באווירה כמעט סוריאליסטית. אנחנו נמצאים היום בשיאו של משבר חמור מאוד שבמרכזו עומד שר האוצר; משבר מיותר. לולא המשבר הזה יכולנו להעביר חוק זה וחוקים אחרים תוך ציון לשבח של הישגים יוצאים מן הכלל של הממשלה, של ראש הממשלה, של הצוות כולו, של שר האוצר, ובמידה רבה מאוד של סגנו ושל חבר הפקידים הבכירים של משרדו, נציב מס הכנסה, הממונה על הכנסות המדינה. הם עשו השנה מפנה דרמטי

יג. הצעת חוק מס מקביל (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1986* ; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון

מס' 63), התשמ"ז — 1986**

(קריאה ראשונה)

1. הגדלת תקרת ההכנסה לעובדים עצמאים — כידוע לכם, בחוק הביטוח הלאומי קבועה תקרה לחשלום דמי הביטוח. תקרת ההכנסה הקבועה שווה לשלוש פעמים השכר הממוצע לעובד שכיר ולעובד עצמאי. סכום ההכנסה שווה היום ל-2,634 שקלים חדשים. פירושו של דבר הוא, שמי שהכנסתו עולה על סכום זה משלם כבר היום דמי ביטוח מקסימליים ועל כן אינו חייב בתשלום דמי הביטוח על סכום ההכנסה העודפת. תוצאה זו תישאר בעינה גם לאחר המעבר לתשלום דמי הביטוח ממלוא ההכנסה בשנה השוטפת. לעומת זאת, למבוטחים עצמאים בעלי הכנסה נמוכה ובינונית, יגדל תשלום דמי הביטוח ריאלית ב-25%. תוצאה בלתי נסבלת זו מביאה להחרפה במידת הרגריסיות של הגבייה שהיתה קיימת עד היום, והיא מגדיל את נטל התשלומים על בעלי ההכנסות הנמוכות והבינוניות, בו בזמן שהמעבר ל-100% מההכנסה השוטפת לא ישפיע כלל על דמי הביטוח של בעלי ההכנסות הגבוהות.

על-פי הנתונים שיש בידי המוסד לביטוח לאומי, סכום גדול של הכנסה של העובדים העצמאים מורכב בידי קבוצה קטנה של מבוטחים. נתונים אלה מצביעים על כך, שכשליש מכל העצמאים, מתוך 158,000 עצמאים מבוטחים, הכנסתם היא מעל התקרה הקבועה של שלוש פעמים השכר הממוצע. לפיכך, אנו מציעים לשנות את התקרה של ההכנסה הקיימת בדמי ביטוח ולהגדילה משלוש פעמים השכר הממוצע לארבע פעמים השכר הממוצע. תוספת הגבייה הצפויה כתוצאה מהגדלה זו, המתוערכת בכ-20 מיליון שקלים חדשים, תאפשר הפחתת שיעור הגבייה מאוכלוסיית הלא-שכירים בעלת ההכנסה הנמוכה והבינונית. בשיעור שבין 5% ל-25%, לפי רמת ההכנסה.

חברי הכנסה, להערכתי בשעה זו, הצעה זו המונחת לפניכם היא צודקת ותאפשר חלוקה נכונה של נטל התשלומים בין בעלי ההכנסות הגבוהות ובין בעלי ההכנסות הנמוכות מבין העצמאים ותיקן, בוודאי, יותר פרוגרסיביות בגביית דמי הביטוח.

תיקון שני עניינו פטור מתשלום דמי הביטוח לאוכלוסיות מעוטות היכולת. בין המבוטחים לפי החוק מצויה אוכלוסייה של כ-75,000 איש ואשה המשלמים על-פי המינימום לתשלום דמי ביטוח הקבוע בחוק. הוראות החוק קובעות כי מבוטחים שאין להם הכנסה או שהכנסתם אינה מגיעה למינימום הקבוע, השווה כיום ל-44 שקלים חדשים לחודש, ישלמו דמי ביטוח כאלו הכנסתם היא כשיעור המינימלי. סכום דמי הביטוח המינימליים לחודש זה הכנסה זו, השווה כיום ל-4 שקלים חדשים, אינו מצדיק את העלות המינהלית הגבוהה הכרוכה בגבייתו. גם מבחינה סוציאלית הגבייה אינה צודקת, ולכן, גם מתוך התחשבות במצבה הכלכלי של האוכלוסייה מעוטת היכולת, אנו מציעים לפתור אוכלוסייה זו מתשלום דמי הביטוח.

ברצוני להדגיש שהפטור הניתן לאוכלוסייה זו לא יפגע בשום זכות הקיימת בחוק, אם זכות כלשהי מותנית בתשלום דמי ביטוח. הפסד ההכנסה כרוטו הצפוי הוא של כ-4.5 מיליון שקלים חדשים בקירוב.

הו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לדון בהצעת חוק מס מקביל (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1986. אני מבקש מסגן שר האוצר, סליחה, משר העבודה והרווחה, להגיש את הצעת החוק. אני רואה שהוא איננו. הוא היה פה רק לפני רגע. אני מבקש — — —

שבח ויס (המערך):

האם לפי התקנון יכולים לאשר את הצעת החוק בלי שהשר מביא אותה?

הו"ר ד' בן-מאיר:

הוא צריך להגיש את הצעת החוק, משהו צריך להגיש את הצעת החוק, או השר או יושב-ראש הוועדה. משהו צריך להגיש. השר היה פה, הוא יצא לרגע. אני רואה שהוא נכנס. רשות הדיבור לשר העבודה והרווחה להגיש את הצעת החוק.

שר המשפטים מ' נסים:

אני מציע דיון אחד על שתי הצעות החוק.

הו"ר ד' בן-מאיר:

אני מסכים.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לאישור הכנסת לקריאה ראשונה את חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 63), התשמ"ז — 1986, ואת חוק מס מקביל (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1986. רובם של התיקונים המובאים בהצעות אלה משלימים את הרפורמה בתשלום דמי ביטוח על-ידי העצמאים ולא על-ידי שכירים. מהכנסה בשנה השוטפת, לעומת תשלום דמי ביטוח מבסיס ההכנסה בשנה הקודמת, וחיוכ בקנסות והפרשי הצמדה על פיגור בתשלום דמי הביטוח.

בשנת 1984 הוחל גם בגביית המס המקביל מאלו שאינם שכירים באמצעות המוסד לביטוח לאומי.

רפורמה זו, שהיתה מחויבת המציאות, הגדילה במידה ניכרת את נטל התשלומים על המבוטחים שאינם שכירים. כדי להקל את הנטל בוצעה הגבייה בשתי שנות תקציב, 1984 ו-1985. בשנה הראשונה נגבו דמי הביטוח מ-75% מהכנסת המבוטח, ובשנה השנייה נגבו דמי ביטוח מ-80% מהכנסת המבוטח. אנחנו מתכוונים לגבות דמי ביטוח ממלוא הכנסת המבוטח השנה, וכתוצאה מכך יגדל שוב הנטל על אוכלוסייה זו של עצמאים.

בעצם מונחות לפניכם, חברי הכנסת, הצעות חוק הכוללות שישה תיקונים: 1. הגדלת תקרת הכנסה החייבת בדמי ביטוח לעובדים עצמאים; 2. שיעורים בשיעור דמי הביטוח; 3. קביעת שיעור דמי ביטוח אחיד בענף נפגעי עבודה; 4. תיקון בשיטת חישוב התגמול לעצמאים המשרתים במילואים; 5. מתן פטור מתשלום דמי ביטוח ומס מקביל לאוכלוסיות מעוטות יכולת; 6. הגדלת שיעור המס המקביל לעצמאים, בשנה הנוכחית בשיעור של 0.5%.

להלן פירוט ודברי הסבר בקצרה לכל שינוי שלו אנחנו מבקשים את אישורכם, בקריאה ראשונה, על-פי הצעת החוק:

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1775).

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 1776).

לצורך חשלום דמי ביטוח למבוטחים המנהלים פנקסי חשבוניות במטבע חוץ, באישור שלטונות המס ועל-פי הוראת פקודת מס הכנסה.

התיקונים הנוספים הם תיקונים בחוק מס מקביל. התיקון הראשון הוא מתן פטור מתשלום מס מקביל לאוכלוסייה בעלת ההכנסה הנמוכה הנהנית מהפטור שהוצא בחוק הביטוח הלאומי. פטור זה ניתן כאן בשל אותם טעמים שפירטתי בחוק הביטוח הלאומי. כן יהיו זכאים לפטור זה מבוטחים הזכאים לביטוח רפואי על-פי הסדר שנעשה בין המדינה לבין קופות-החולים, משום שהמדינה מממנת את תשלומי המס המקביל בשבילם. גם כאן יישמרו זכויותיהם של מבוטחים אלה לעניין קבלת שירותים בקופות-החולים, על אף הפטור מתשלום המס המקביל.

כן מובאת בשם הממשלה הוראת שעה להגדלת שיעורי המס המקביל שייגבה השנה מהמבוטחים העצמאיים בשיעור של 0.5%, היינו, הגדלה מ-4.95% ל-5.45%, וזאת מההכנסה ממנה משלמים דמי ביטוח. כזכור לכם, המעסיקים שילמו ומשלמים מאז אוקטובר 1985 מס מקביל בשיעור זה בשביל עובדיהם השכירים. ביוני 1986 יפוג תוקפה של הוראת השעה לגביהם. ההגדלה בשיעור 0.5% המוצעת כאן, נועדה או כמו היום לסייע בידי קופות-החולים להגדיל את הכנסותיהן לטובת מערכת הבריאות.

משמעות התוספת המוצעת היא הגדלת הגבייה בשביל קופות-החולים בסכום של כ-6 מיליוני שקלים-חדשים.

הגדלה זו תחול על העובדים העצמאיים רק בשנת הכספים הנוכחית, ובחיותה במסגרת מס מקביל היא הוצאה מוכרת לצורכי מס בחישוב הכנסתו החייבת של העובד העצמאי כתום שנת הכספים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש לאשר את הצעות החוק בקריאה ראשונה ולהעבירן לוועדת העבודה והרווחה לקראת הכנתן לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ר' בן-מאיר:

תודה רבה. אנחנו ניגשים לדיון. ראשונה המתוכננים, חברת הכנסת חייקה גרוסמן — איננה כאולם. חבר הכנסת יצחק ארצי — איננו כאולם. חבר הכנסת שבת חיים — איננו כאולם. חבר הכנסת רן כהן — איננו כאולם. חבר הכנסת דן תיכון — איננו כאולם. רשות הדיבור לאחרון המתוכננים, חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, זהו דיון משולב?

היו"ר ר' בן-מאיר:

כן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

גם אני נרשמתי.

היו"ר ר' בן-מאיר:

לא אדוני, אינך רשום.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני נרשמתי לדבר בעניין חוק הביטוח הלאומי.

היו"ר ר' בן-מאיר:

לא אדוני, אינך רשום. חבר הכנסת דן תיכון רשום ואתה לא רשום. אבל אם אתה עומד על כך, אוסיף אותך ברשימת הנואמים, וכזה אני מודיע שרשימת הנואמים סגורה.

עם זה, אין אנו משוכנעים שכל האוכלוסייה הכלולה בקבוצה זו וידועה למוסד לביטוח לאומי היא אומנם בעלת הכנסה נמוכה. בדעתנו להקצות את המשאבים שיתפנו בעקבות הפטור המוצע לאיתור אלה שאינם מדווחים על הכנסותיהם והכנסתם היא מעל המינימום הקבוע — על-פי הערכותינו, למעלה מ-50% מבין 75,000 המבוטחים שהכנסתם על-פי הצהרותיהם היא מתחת למינימום, היינו, מתחת ל-44 שקלים חדשים לחודש, או 5% מהשכר הממוצע. אנחנו נבצע סריקה בשיתוף עם שלטונות המס, אנו מניחים כי הגבייה הצפויה לאחר איתור בעלי ההכנסות תכסה את הפסד הגבייה שהוא תוצאה ממחן הפטור.

תיקון שלישי עניינו שיעור דמי הביטוח. רבותי חברי הכנסת, כ-1 באוקטובר 1982 בוצעו, במסגרת הוראת שעה, שינויים בשיעורי דמי ביטוח שהמוסד גובה מהכנסות המבוטחים באופן שדמי הביטוח הופחתו לעומת השיעורים שהיו קבועים בחוק. תוקפה של הוראת השעה הוארך מדי פעם עד לשנה זו. עתה מוצע לאמץ את שיעורי דמי הביטוח הממוזגים שהיו בהוראת השעה בשינויים האלה: 1. העלאת השיעור כענף נכות מ-1.5% עד 1.7% ובענף זיקנה ושאררים מ-5.2% ל-5.3%. כענפים אלה קיימת דורבה קטנה יחסית; 2. אנחנו מציעים קביעת שיעור אחיד של 0.7% לענף נפגעי עבודה, תוך האחדת החשבוניות הענפיים של כלל המבוטחים, בניגוד למצב היום, שבו שיעור דמי הביטוח נע כענף זה בין 0.7% ל-2.4%, תלוי כרמת הסיכון בכל ענף. על-פי אומדני המוסד לביטוח לאומי, השינויים האלה מקוויים או את זה, כאופן שלא תהיה ספיגה או הזרמה כספית למשך.

בעניין השיעור של ענף נפגעי עבודה, הרשו לי להוסיף, כי הצעה זו, על-פי בדיקות שערך המוסד לביטוח לאומי, מופעלת גם במדינות רבות באירופה, ומקילה באופן ניכר ובמיוחד על הענפים הייצוריים, שינויים אלה יביאו להפחתה משמעותית בעלות העבודה ולכלל היתרונות המשקיים הנובעים מכך. מפעלים יצרניים רבים ייהנו מהפחתה משמעותית של יוהר מ-5% מדמי הביטוח שהם משלמים כיום. דבר זה עולה בקנה אחד עם הכוונה לעודד את הייצור, המתחייבת מן התוכנית הכלכלית. קביעת השיעור האחיד כענף נפגעי עבודה מתחייבת בשל כך, ששיעורי דמי הביטוח הקבועים כיום על-פי סיכון, אינם משקפים עוד את רמת הסיכון שעל-פיה נקבעו בעבר, ומשום שקביעת פרמיות שונות כרוכה בקשיים מינהליים רבים הן למבוטחים והן למוסד.

תיקון רביעי עניינו חישוב תגמול לעצמאי המשרת במילואים. תגמולי המילואים המשולמים לפי החוק לעובדים עצמאיים המשרתים במילואים מחושבים היום על-פי הכנסת המבוטח ברבע השנה שקדמה לחודש שבו יצא המבוטח לשירות המילואים. בסיום הכנסה זה לא מעורבן כיום על-פי תוספות היוקר, כדרך עדכון הבסיס של המבוטחים השכירים. כדי שתגמול המילואים המשולם לעצמאיים ישקף נכונה את הפסד ההכנסה שנגרם לעובד עצמאי בזמן יציאתו לשירות המילואים, אנו מציעים לערוך את הבסיס באותו אופן שבו מעורבן כיום הבסיס לחישוב התגמול של העובד השכיר. תיקון זה יביא להשוואה בשיטת החישוב של התגמול למבוטח העצמאי ולמבוטח השכיר ויביא על תיקונו את העיוות שהיה קיים עד היום כלפי משרתי המילואים בקרב העצמאיים.

הצעות אלה כוללות גם שינויים נוספים, ביניהם קביעת קנסות למי שמפגר בהגשת דיון-חשבון למוסד על הכנסה או על שכר עבודה. התאמת כללי עיגול הקבועים בחוק, אשר הפכו למיותרים עם התקנת תקנון בעניין, והתאמת הכנסות

חוברת כ"ו, ישיבה קצ"ז

— הצעת חוק מס מקביל (תיקון מס' 7):
— הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 63) —

מאוד שנים, אבל זאת היתה זכותו. הכירו בזכותו. הוא היה זכאי לכך. אבל הסכום שהוא קיבל לא יאומן. אנשים לא האמינו למראה עיניהם עד אשר בדקו את העניין שוב ושוב. הוא קיבל 1% מהסכום שמגיע לו.

הדבר הזה מחייב תיקון. אני מצפה שהתיקון יכוא על-פי יוזמה שלך. אדוני שר העבודה והרווחה. אתה מופקד על התחום הזה. לא ייתכן שאנשים יצאו ניזוקים בגלל שירות לב. עכשיו זוהי תקופה טובה לכך. האנפליציה מתונה והמחירים יציבים. דווקא עכשיו כדאי למסמר את התשלום בערכים ריאליים.

הצעה נוספת — אתם עוסקים כאן. בין השאר, גם בנושא של המילואים וגם בנושא של דמי נפגעי עבודה. שוב הערה לצד השני של המטבע, אם כי זה שייך יותר לשר האוצר. אבל שוב אני חושב שצריכה להיות כאן מעורבות גם שלך. אדוני שר העבודה והרווחה. אני נתקל בהרבה פניות של אנשי מילואים ושל נפגעי עבודה. שמשום תקלות ביורוקרטיות שונות קיבלו את מה שמגיע להם באיחור. הם קיבלו את מה שמגיע להם כחבילה אחת — "כוכטה" אחת. כפי שאומרים — וההוראות יניכיו במקור הן כך כבדות — ניכיו של 50%, בה בשעה שיתכן שהאיש הזה, באופן רגיל, הוא בדרגת מס של 20%. ואז הוא צריך להתחיל להתרוצץ. צריכה להיות הנחה בסיסית. שלא מרוב אושר ותענוג אדם מקבל כספים מן הביטוח הלאומי, אלא בדרך כלל עקב צרות. הסידור צריך להיות הפוך. הניכיו במקור צריך להיות מינימלי. במקרה של הביטוח הלאומי הניכיו במקור צריך להיות 20% — 25% מקסימום. אם יש בעיות, מס הכנסה יגבה ממנו.

הערה לפני אחרונה — אנחנו קובעים כאן טבלה, אדוני השר, שמחייבת גם את העובדים מהשטחים שעובדים בישראל. בשביל העובדים הללו ישלם המעביד לפי הטבלה המתוקנת. משכרם ינוכה לפי הטבלה המתוקנת, אבל מספר הסעיפים מכל ענפי הביטוח הלאומי שבהם הם יהיו זכאים לביטוח תמורת הניכויים הללו הוא בערך קצת יותר מעשירית. נדמה לי שזה בין 2% ל-4% מתוך כ-21% דמי ביטוח. והדבר הזה איננו מתקבל על הדעת. זהו נושא שאנחנו זוכים בו למקלות של עובדים בזרוע הבין-לאומית, גם בארגון העבודה הבין-לאומי. ואני חושב שמוכרחים למצוא לתופעה הזאת פתרון. לשים לה קץ. גם לפני שאנחנו נוטשים את השטחים הללו ומשאירים אותם, תמורת שלום שיש עמו ביטחון, לתושבים הערבים הפלשתינים שחיים בהם.

הערה אחרונה, ואיני יכול שלא להעיר אותה בהקשר זה — אני יודע שאינך אחראי לכך. אדוני השר, אבל אני חושב שאתה צריך להשמיע את קולך ברמה. לנוכח שחיקת השכר בדרגות השכר הנמוכות, היה הסדר בחוק ההסדרים במשק. בחוק הראשון. ולפיו עובדים שהשכר שבו בדרגת מס שולית של 20% ומטה, יוחזרו להם דמי הביטוח הלאומי בשיעור של 5.35%. ומעל הדרגה של 20% היתה הקלה הדרגתית. פטור חלקי שנפרס בערך עד אמצע דרגת המס הבאה. התוקף של ההסדר הזה פג והוא עומד להיות מבטל. טענת האוצר היא, שהוא עומד להיות מבטל כי שחיקת השכר כבר אינה קיימת בכיכול. אני רוצה לומר לך, אדוני השר, שאם אני לוקח כבסיס לא דווקא את החודש הזה אלא את השנה שקדמה לתוכנית הכלכלית, את שנת הכספים 1984/85, ולוקח נתון, שלא ייתכן ויכוח שאליו התכוונו כשידורו על מקבלי שני נמוך, והוא אינו נתון סטטיסטי — שכר המינימום במשק, הרי באוקטובר הוא הגיע לשיא של שחיקה, של 33% בדיוק, לעומת הבסיס של 1984/85. שכר המינימום היה אז 224 שקלים חדשים, ואחר

יאיר צפן (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, עניינם של שני החוקים האלה בתקבולי הביטוח הלאומי, ואני רוצה להעיר כמה הערות בשולי שני החוקים האלה.

ראשית, אנחנו מורגלים בזמן האחרון ושמענו עכשיו דברים בנדון גם מפי השר, שהדבר שעלינו לשאוף לו הוא הקטנת העלות של תשלומי הביטוח הלאומי כחלק מהמאמץ של הקטנת העלויות של העבודה במשק. אני רוצה להזהיר את עצמנו, שההסתערות הזאת על עלות העבודה היא, בסופו של דבר, מכבש לחץ להורדת השכר, וההסתערות על עלות תשלומי הביטוח הלאומי והתשלומים הסוציאליים האחרים היא מכבש לחץ להורדת רמת הביטחון הסוציאלי בחברה הישראלית.

חשוב שהכנסת תדע ושאזרחי ישראל יידעו, שאם אנחנו משווים את עצמנו לארצות נאורות אחרות, ארצות שהפכו את הביטחון הסוציאלי לאחד מעמודי התווך של הארגון החברתי שלהן, איננו בין אלה שרמת התשלומים בהן היא גבוהה. להיפך, היום אנחנו מפגרים גם בתשלומי הביטוח הלאומי, גם בתשלומי הביטוח הרפואי וגם בתשלומים לצורך פנסיה. אתה התוצאות של הפיגור הזה היא שרמת הביטחון הסוציאלי שלנו משתקפת בהרבה תחומים כפיגורה.

הצעה היא, שרק כאשר אנשים מגיעים לגיל ויקנה, לפרישה, הם מרגישים כחלק מן הדברים: רמת קצבאות הזיקנה שלנו היא נמוכה; רמת הפנסיות שלנו נמוכה. פגשתי השבוע את אחד ממפוטרי "אתא" אחרי 34 שנות עבודה. הוא החזיק בידו תלוש של פנסיה של חודש מרס השנה כסכום של 296 שקלים. פנסיה של 296 שקלים אחרי 34 שנות עבודה! זאת התוצאה.

הערה שנייה מתייחסת יותר במישרין לחוק. היא נוגעת לחלוקת הנטל בתקבולים בין העצמאים לבין שכירים. אדוני שר העבודה והרווחה, היו זמנים שבהם החלוקה שיקפה, פחות או יותר, את ההתחלקות הדמוגרפית התעסוקתית, או את המעמד האישי בתעסוקה. אנחנו יודעים ש-15% בערך מכלל האוכלוסייה הם עצמאים, ומעל 80% — שכירים. ואכן, לפני כמה שנים טובות החלק של העצמאים בתקבולי הביטוח הלאומי נע סביב 16%, נדמה לי שהגיע גם ל-17% — 18%. אבל 16% לבטח. לאחר מכן ירדנו עד לרמות של 6% — 7%. אני שומע שלאחרונה התייצבנו סביב 10% — 11%. זה עדיין לא מספיק. אני מקווה שההיקונים שהגשם ישפרו את המצב, אבל אין בהם פתרון מלא.

הערה שלישית — הערה שתמיד גורמת לי רוגזה רבה כאשר אני נוגע בה — קשורה בעובדה שבכל מערכות הגבייה, של המס המקבילה של דמי הביטוח הלאומי מעצמאים ומשכירים, המערכת הממלכתית מקפידה, ובצדק, שהמבוטח ישלם כדון ובערכים ריאליים את כל מה שעליו לשלם ולא ייצא נשכר מסחבת, מהתחמקות ומדחיית תשלומים, וכך צריך להיות. אבל, כאשר אתה הופך את המטבע לצדו השני, ההתייחסות אל האדורה לא כאל'משלם אלא כאל'זכאי לביטוח היא התייחסות מקוממת. גם אחרי קבלת החוק בדבר פיצוי איחור בתשלום אנחנו מגיעים למצבים אבסורדיים.

בועדת משנה שאני עומד בראשה, בעניין נציב תלונות הציבור, הוצג לפנינו מקרה — אומנם בתחום אחר, אבל לפי אותו חוק — של נכה של צה"ל שקיבל 1% בלבד מן הסכום שמגיע לו. על-פי חוק פיצוי איחור בתשלום. נכון שזה היה מקרה קיצוני שבו היו משפטים וברורים אשר נמשכו הרבה

הראוי שההעלאה תתחלק על כל המפרנסים ללא אפליה סקטוראלית.

אני מבקש לקבוע כאן שהביטוח הלאומי הפך, בשביל המפרנסים העצמאים, לבעיה, יותר ממס הכנסה. כאשר אתה מדבר עם ציבור העצמאים, והם השדרה שאותה צריך לחזק, הם קובלים על הביטוח הלאומי.

אם יש רצון שלא להעלות את דמי הביטוח הלאומי לשכירים, הייתי מביא לכאן הצעת חוק שמשאירה את הגביה של ה-80% מהעצמאים בעינה, ומטיל את הנטל על כל המפרנסים.

אני רוצה לקבוע שההצעה, כפי שהיא מובאת כאן, גורמת לתסיסה מוצדקת בקרב ארגוני העצמאים, שטוענים שהביטוח הלאומי נכנע למעסיקים שהתנגדו להחיל את החיקונים גם על השכירים.

ולעצם ההצעה, קבלת הצעה זו תגרום לכך שעצמאים שהכנסתם היא עד פי שניים מהשכר הממוצע במשק, או למעלה מפי חמישה ממנו, ישלמו לביטוח הלאומי 13%—16% מהכנסתם, ולעומת זאת ישלמו האחרים, בעלי ההכנסה של פי שלושה-ארבעה מהשכר הממוצע במשק 21.5% מהכנסתם. מכאן שבעלי הכנסות אלה, בסכום של 2,550 עד 3,400 שקלים ברוטו לחודש, ישלמו שיעור גבוה בהרבה מבעלי הכנסות גבוהות יותר.

אדוני היושב ראש, משום ההערכה האישית, ולא רק האישית, גם הפונקציונלית, שאני רוחש לשר העבודה והרווחה, אני קורא לו לקחת הצעת חוק זו חזרה. אני חושב שיהיה זה כחם אם בתקופה זו תאשר הכנסת הצעה שיש בה אפליה של ציבור מסוים. זה לא יהיה לכבוד לנו. אני חושב שאנו חוטאים לציבור הבוחרים שבחר בנו ורצה שנשליט כאן סדר, נמנע אפילו ונעודד צמיחה. הצעת חוק זו עומדת, לצערי, בסתירה לכל שלוש המטרות הללו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני שר העבודה והרווחה, אתה רוצה להשיב?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
כן.

היו"ר ד' בן-מאיר:
בבקשה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להעיר רק הערות מספר לדבריו של חבר הכנסת ויינשטיין.

הגברת הנטל על העצמאים בכל מה שנוגע לקביעת שיעור דמי הביטוח נתקבלה בחקיקה כנסת 1984. אינני יודע בדיוק איזה נאום נאמט אז, חבר הכנסת ויינשטיין, אם נאמט בכלל. אבל זה עבר. מתוך התחשבות מיוחדת כציבור העצמאים החלטנו בשנת הכספים 1984 לגבות דמי הביטוח הלאומי רק מ-75% מההכנסה החייבת במס, ולהתעלם מהשאר. לאחר מכן היתה שוב צעקה של העצמאים, שטענו שאינם יכולים לעמוד בנטל. ואז קבענו שוב שלב מעבר נוסף. בשנת הכספים הקודמת, 1985/86, החלטנו כי דמי הביטוח ייגבו רק מ-85% מההכנסה החייבת. גם אז היתה התנגדות גדולה מאוד בוועדת העבודה והרווחה, ואז, אני התחייבתי אישית בפני ועדת העבודה והרווחה, שהקלה זאת לגבי ציבור העצמאים תהיה סופית, וביקשתי אישור הוועדה לגבות דמי ביטוח רק על 80% מההכנסה, תוך התחייבות והתניה של

כן, על אף שהעלו אותו בלחץ הסערה שהיתה כאן — להסתדרות ולמעסיקים לא היתה ברירה אלא להילחץ חזק להעלאתו, והעלו אותו ב-41%, היום הוא 316 שקלים — היום לאחר ההעלאה הוא עדיין הוא ב-12.7% נמוך יותר מן הבסיס של 1984/85. מדוע לא נשמור לפחות לשישה חודשים את ההחזר הזה של 5.35% דמי הביטוח הלאומי? אני חושב שכאשר מדברים על תשלומים של הביטוח הלאומי חייבים להתייחס גם לעניין הזה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, אחרון המשתתפים בדיון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני עוקב זה זמן רב אחרי פעולתו של שר העבודה והרווחה, ולא רק בתפקידו הנוכחי, ואני יכול לקבוע כאן, שעד כה לא יכולתי לומר שאני חולק או על דרכו או על גישתו: להיפך, תמכתי בהן. אבל היום אינני יכול לתמוך בהצעת חוק הביטוח הלאומי שהוא הגיש לכנסת.

אני חושב ששר העבודה והרווחה שגה שגיאה חמורה בכך שהביא הצעת חוק שגורמת במדינת ישראל לאבחנה — במוסד הקרי ביטוח לאומי, מוסד אשר צריך לבטח את כל האזרחים, את כל המפרנסים, ולחת להם זכויות שוות — בין המפרנסים. אני מצטער לומר, ששר המליכוד מביא הצעה שיהיה בה אפליה, כי מה יהיה בעתיד, אם חוק זה יתקבל? — יהיה ציבור אחד של מפרנסים שישלם דמי ביטוח על הכנסה חייבת שתקרתה היא פי ארבעה מהשכר הממוצע במשק, ויהיה ציבור אחר של מפרנסים שישלם דמי ביטוח על הכנסה שתקרתה פי שלושה מהשכר הממוצע במשק. זוהי גישה סקטוראלית פסולה מצד שר בליכוד בממשלה, שמביא הצעת חוק זו.

הביטוח הלאומי, אם יש לו בעיות של חלוקת הנטל, הוא צריך לחלק את הנטל על כל המפרנסים. כי מה קרה כאן? הכנסת אישרה חוק שמחייב לקחת 100% של דמי הביטוח מההכנסה החייבת. ועשה מי שעשה את החשבון ואמר, שאם ייקחו 100% דמי ביטוח מההכנסה החייבת, משמעות הדבר היא שבעלי ההכנסות הנמוכות מקרב העצמאים יצטרכו לשלם יותר. עלתה הצעה בביטוח הלאומי, והיא נדונה, ולפיה כל המפרנסים במדינה, שכירים ועצמאים, ישלמו דמי ביטוח על ההכנסה שעד תקרה של פי ארבעה מהשכר הממוצע במשק, אבל היו התנגדויות. וצר לי לקבוע שהיו התנגדויות של מעסיקים שמתיימרים לייצג גם עצמאים. והם אמרו: אם אנחנו נצטרך לשלם בשביל שכירים בעלי הכנסות גבוהות דמי ביטוח עד תקרה של פי ארבעה מהשכר, אנחנו, המעסיקים, ניפגע. והביטוח הלאומי נענה להם והשאיר לגבי השכירים את התקרה של פי שלושה מהשכר הממוצע במשק, ודמם של העצמאים הפקר — פי ארבעה מהשכר הממוצע במשק.

15% מהאוכלוסייה בישראל מוגדרים כעצמאים. הם יהיו מופלים לרעה בתקופה שבה הליכוד נמצא בשלטון, והצעת החוק מונחת היום על שולחן הכנסת, ואנו מתבקשים לתמוך בה. וכולנו מדברים כאן על צמיחה, ואומרים שאיננו רוצים שכל מוכסל יחפש עבודה במשרד, שבו הוא יהיה מונסק כשכיר. הרי כולנו רוצים שאנשים יפתחו עסק משלהם, ויכנו עסק, יכנו בית-מלאכה, יכנו את המשק, וכאן מגישים הצעה מפלה.

הביטוח הלאומי נועד להבטיח זכויות סוציאליות לכל האוכלוסייה. לכן, אם יש הכרח להעלות את דמי הביטוח, מן

חוברת כ"ו, ישיבה קצ"ז, כ"ז באדר ב' התשמ"ו (7 באפריל 1986)

— הצעת חוק מס מקביל (תיקון מס' 7):

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תקון מס' 63) —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

ומה עם שכירים בעלי הכנסות גבוהות?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לאשר את הצעות החוק בקריאה ראשונה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים להצבעה על ההצעה להעביר את הצעת חוק מס מקביל (תיקון מס' 7), התשמ"ו — 1986, ואת הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 63), התשמ"ו — 1986, לוועדת העבודה והרווחה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אינני בטוח שזה חוקי להצביע על שתי הצעות החוק בהצבעה אחת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אבל הדיון על שתי הצעות החוק היה משולב.

יאיר צבן (מפ"ם):

הדיון יכול להיות משולב, ההצבעה צריכה להיות על כל הצעת חוק בנפרד.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק מס מקביל

(תיקון מס' 7), התשמ"ו — 1986, לוועדת

העבודה והרווחה נתקבלה.

ההצעה להעביר את הצעת חוק הביטוח

הלאומי (תיקון מס' 63), התשמ"ו — 1986,

לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני קובע ששתי הצעות החוק נתקבלו והן עוברות לוועדת העבודה והרווחה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בזכות האופוזיציה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, בזאת סיימנו את סדר-היום. הישיבה הבאה — מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הוועדה שבשנת הכספים 1986/87 נפעיל את החוק במלואו. כפי שמרצע עכשיו בחוק שלפניכם.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת ויינשטיין, שכחלק מהתיקונים שהבאתי היום לאישור הכנסת יש כדי להחמיר עם בעלי ההכנסות הגבוהות, ויש בהם כדי להקל עם בעלי ההכנסות הנמוכות בקרב ציבור העצמאים. אני חושב שבכך אנחנו עושים גם צדק מסוים מבחינת חלוקה צודקת של הנטל. כך שעצמאים שיש להם רמת הכנסה גבוהה, במקרה זה פי ארבעה מהשכר הממוצע במשק במקום פי שלושה ישלמו יותר, ואלו שיש להם הכנסות נמוכות אנחנו פוטרם אותם.

לעניין העלאת המס המקביל ב-0.5% — ההחלטה התקבלה בממשלה בניגוד לדעתי, ולא דווקא מתוך שיקול של דאגה לציבור העצמאים או המעסיקים. הממשלה החליטה כהוראת שעה לסייע לקופות-החולים על-ידי העלאת המס המקביל ב-0.5%. קורם לכן החלטנו לגבי המעסיקים, עכשיו גם לגבי העצמאים, בניגוד לדעתי. אבל בנושא הזה אני מביא את עמדת הממשלה, והאחריות הקולקטיבית חלה בהחלט גם עלי.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני השר, אני רוצה לשאול בקשר לדברים שאמרת, שהנה אנחנו מקילים על בעלי הכנסות נמוכות מקרב העצמאים ומחמירים עם בעלי ההכנסות הגבוהות. האם כשיש לנו בעיה של חקלאים אנחנו אומרים שהחקלאים בעלי ההכנסות הגבוהות יתמכו בחקלאים בעלי ההכנסות הנמוכות או שאנחנו אומרים שכל הציבור תומך בהם? האם כשיש לנו בעיה של תעשיינים אנחנו אומרים שתעשיינים בעלי הכנסות גבוהות יתמכו בתעשיינים בעלי הכנסות נמוכות או שאנחנו אומרים שכולם תומכים בהם? לא ייתכן שכאשר יש בעיה של עצמאים נטיל על עצמאים בעלי הכנסות גבוהות לתמוך בעצמאים בעלי הכנסות נמוכות.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

חבר הכנסת ויינשטיין, איננו עוסקים בתמיכות. מדובר פה בזכויות מצורבים מבוסחי המוסד לביטוח לאומי. הם קוגנים זכויות, ואם הם נהנים מרמת הכנסה גבוהה, אם הם יקבלו תגמול כהתאם לגודל הכנסתם, אין שום סיבה שהם לא ישלמו את דמי הביטוח גם כן בהתאם לגודל הכנסתם.

הישיבה ננעלה בשעה 23:04.